

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Yaroslav Hařek Švayk Karakolda

yordam
edebiyat

Türkçesi:
Hasan Ali Ediz

Hasan Âli Ediz (1904, Priboy, Sırbistan - 3 Temmuz 1972, İstanbul)

70'e yakın çeviriye imza atmış yetkin ve öncü çevirmenlerimizdendir. Sırbistan'ın Priboy kasabasında doğdu. 1913 yılında İstanbul'a göç etti. 1921 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. 1923'ün 1 Mayıs'ında "komünist bildirileri dağıttığı" için tutuklandı. Nisan 1924'te Askerî Tıp Akademisinden atıldı. 1925'te Sovyetler Birliği'ne gitti. Orada kaldığı beş yıl içinde bir yandan siyasal faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da tıp eğitimine devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra, 1930-1935 yılları arasında hapis yattı. Sonraki yıllarda kendini tümüyle yazarlığa ve çevirmenliğe verdi. Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Klasikleri dizisinin gerçekleşmesine önemli katkısı oldu. Fransızca, Rusça ve Sırpça bilen Ediz, pek çok klasik ve çağdaş yapıtı Türkçeye kazandırdı. *Suç ve Ceza* (Dostoyevski), *Anna Karenina* (Tolstoy), *Seçme Hikâyeler* (Çehov, 2 cilt), *Duman* (Turgenyev), *Mayıs Gecesi* (Gogol), *Ekmeğimi Kazanırken* (Gorki), *Benim Üniversitelerim* (Gorki), *Şvayk Karakolda* (Yaroslav Hašek); Yordam Edebiyat'ın yayımladığı Hasan Âli Ediz çevirilerinden bazılarıdır.

Eserin Önceki Türkçe Basımı:
Yeditepe Yayınları, 1966, İstanbul

YAROSLAV HAŠEK

Ş VAYK
KARAKOLDA

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
HASAN ÂLİ EDİZ

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 120 • Şvayk Karakolda • Yaroslav Haşek
ISBN 978-605-172-540-6 • Türkçesi: Hasan Âli Ediz
Düzeltilme: Safa Enis Sağlık • Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • Birinci Basım: Mayıs 2022
© Yordam Kitap, 2021

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

Ş V A Y K
K A R A K O L D A

Ö Y K Ü

İÇİNDEKİLER

YAROSLAV HAŞEK ÜZERİNE / <i>Hasan Âli Ediz</i>	9
ŞVAYK KARAKOLDA	15
İMPARATOR FRANSUVA JOZEF'İN PORTRESİ	25
AŞK, AŞK, SEN HER ŞEYDEN GÜÇLÜSÜN	31
PAN FLORENTIN İLE HOHOLKA	36
ABLAMIN EVLENİŞİ	40
İÇKİ DÜŞMANLARI	45
KARAUS İÇKİYE NASIL BAŞLADI?	51
CİNAYET ROMANI	54
DEDEKTİF BÜROSU	57
SAAT HIRSIZI	61
ADALETİN BELİRMESİ	65
BİR KEDİNİN BAŞINA GELENLER	71
KÖY BEKÇİSİ SEÇİMİ	76
SOSYAL FARKLAR	81
KURTARILDI	85
KÖPEKBALIĞI VE ÜÇ KİŞİ	89
CİDDİ BİR MÜESSESE	96
NASIL KÖPEK TİCARETİ YAPTIM?	104
GAZETECİLİK HAYATIMDAN	115
MALİ KRİZ	121
CANDAN İKİ ARKADAŞ	124
AHLAK DERSİ	128
ÖLÜ SEÇMEN	132

ÇOCUK HAPİSHANESİNDE BİR ORUÇ GÜNÜ	137
BOĞULMAKTA OLAN BİR ADAMI NASIL KURTARDIM?	142
MEMLEKETE DÖNÜŞ	147
KİTAPLIK MEMURU ÇABUN'UN KÜLHANBEYLİĞİ	152
KAPICI YAKUBEK'İN YASI	157
KÖPEK BAÇI'NIN ZEKÂSI	161
MİLAN ŞPATİNA NASIL DİNSİZ OLDU?	165
TARLA FARESİ	171
BABALAR VE ÇOCUKLAR	183

YAROSLAV HAŞEK ÜZERİNE

Hasan Âli Ediz

Arena Tiyatrosu olmasaydı *Aslan Asker Şvayk*'in yaratıcısı Yaroslav Haşek'i belki bir süre daha gerektiği gibi tanıyamayacaktık. Oysa, çağımızın Cervantes'i diye ün alan Haşek, çoktandır dünya edebiyat tarihine girmiş, eserleri çeşitli dillere çevrilmiş, serüvenlerle dolu hayatı üzerine cilt cilt kitap yazılmıştır.

Haşek, yıllar boyunca, gerçek olmaktan çok fantastik bir yazar olarak bilindi. Çünkü hayatı, öylesine serüvenlerle dolu, öylesine çeşitli, öylesine karışıktı ki, onun üzerine yazılanlardan hangisinin uydurma, hangisinin gerçek olduğunu ayırt etmek bugün bile zordur. Tamamıyla uydurma sandığımız, gerçek hayatta yeri olmasına ihtimal vermediğimiz bir hikâyesinin, Haşek'in başından geçmiş birçok olaydan biri olduğunu öğrendiğimiz zaman, haklı bir şaşkınlığa kapılmaktan kendimizi alamıyoruz. Bu çeşit hikâyelerle olaylar, birbiriyle sarmaş dolaş olarak çoğaldığı ölçüde, uydurmanın nerede bitip gerçeğin nerede başladığını bir türlü kestiremiyor, Haşek'in yaşantısı üzerine okuduğumuz birçok şeyi de uydurma sanıyoruz. İşte, Haşek'in biyografisini yazanlardan çoğunu şaşırtan da budur. Ölümü üzerinden şu kadar yıl geçmesine, hakkında ciltlerce kitap yazılmasına rağmen, yine de Haşek'in doğru dürüst bir biyografisinin yazıldığını sanmıyoruz.

Haşek Kimdir?

Yaroslav Haşek, 1883 yılı Nisan'ının 30'unda Prag şehrinde doğdu. Haşek ailesinin kökleri, on altıncı yüzyıla kadar uzanır. Haşek'in dedesi František Haşek, Çekoslovakya'nın bağımsızlığı

için savaşmış, 1848 devrim hareketlerine katılmış bir adamdır. Haşek'in babası Jozef Haşek, Prag okullarından birinde öğretmendi. Genç yaşta kansere tutulduğu için kendini içkiye vermişti. Haşek'in içkiciliği de belki babasından gelmektedir.

Öğrenimi

Haşek ilköğrenimini Prag şehrinde yaptı. Bir süre lisede okudu. Zeki olmasına rağmen hiçbir zaman iyi bir öğrenci olamadı. Aşırı denecek kadar yaramazdı. Bir öğrenci gösterisine katıldığı için 1897'de liseden kovuldu. O sıralarda Çekoslovakya'da ulusal kurtuluş için yapılmakta olan savaş en yüksek kerteğe varmıştı. Bütün Çekoslovakya, özellikle bir kültür merkezi olan Prag şehri kaynaşma halinde idi. Şehirde sıkıyönetim ilan olunmuştu. Hareketli ve ateşli bir çocuk olan Haşek, bu olaylara seyirci kalamazdı. Avusturya jandarması, on dört yaşındaki Haşek'i, cepleri taşlarla dolu olarak, üniversiteli bir öğrenci topluluğu arasında yakaladı. Haşek, cebindeki bu suçsuz taşları sadece bir koleksiyon merakı yüzünden topladığını iddia ettiyse de derdini dinletemedi. Prag'daki Avusturya Lisesi, nümayiş günü cepleri taş dolu yakalanan bir öğrenciyi okulda tutmayı uygun bulmadı.

Eczacı Çıraklığı

Haşek, okuldan kovulunca çalışmak zorunda kaldı. O sıralarda babası da ölmüş, aile yükü Haşek'in omuzlarına yüklenmişti. Annesi oğluna iş bulmak için birçok kapılar aşındırmıştı. En sonunda Kokoşka adlı birinin eczanesine çirak olarak verildi. Haşek eczacı çıraklığında uzun bir süre kalmamakla birlikte, bu onun hayatında bir dönüm noktası oldu. Haşek, hayatının bu parçasını daima büyük bir zevkle, büyük bir heyecanla anmıştır. Nitekim onun bu eczane ile ilgili izlenimlerini "Eski Eczanede" adlı hikâyesinde okumak mümkündür.

Okuma ve Şiir Yazma Merakı

Haşek'in eczanedeki işi çok değildi. Boş vakitlerinde eczanenin terasına çıkar, o sıralarda kendisinde uyanan okuma merakını gidermeye çalışırdı. Haşek'in o sıralarda en çok sevdiği yazarlar, Cervantes, Dickens, Gogol, Tolstoy idi. Yine o sıralarda en beğendiği eser *Don Kişot* idi. Haşek bir süre eczacı çıraklığı yaptıktan sonra, kendi isteğinden çok annesinin ısrarıyla ticaret okuluna girdi. Haşek'in ilk kalem denemeleri bu sıralara rastlar. Haşek yine bu sıralarda, biraz da Gorki'yi taklit etmiş olmak için birkaç arkadaşıyla Çekoslovakya içinde bir geziye çıktı. Bu gezinin izlenimlerini, sonraları bazı gazete ve dergilerde yayımladı.

Haşek'in şiir yazma merakı da yine bu sıralarda başladı. Şiirlerini küçük bir kitapta topladı. Ama beğenilmedi. O zaman Haşek yirmi yaşlarında idi. Bu tarihlerde edebiyatla ilgilenmeye başladı. Yine bu tarihlerde ticaret okulunu bitirdi.

Annesinin ısrarıyla Slavya Bankasına memur olarak girdi. Ama Haşek'in banka memurluğu da uzun sürmedi. İngiliz-Boer Savaşı başlamıştı. Bütün Çek aydınları gibi Haşek de Boerlere sempati duyuyor, İngilizleri haksız buluyordu. Gönüllü olarak Boer ordusuna yazılmak üzere Çekoslovakya'dan ayrıldı. Gerçi Sicilya'dan öteye gidemedi. Ama bu davranışı banka ile ilişkisinin kesilmesine sebep oldu. Bundan sonra da hiçbir zaman memurluk hayatına dönmedi. Profesyonel olarak gazetelerde çalışmaya başladı.

Gazeteciliği

Haşek, gazeteciliğin ilk basamağı olan muhabirliğe başladı. Bu ilk yazılarında bile onun engin hayal gücünü, keskin mizahını sezmek mümkün değildi. Polis muhabirliği yaptığı sıralarda bir gün koca Prag şehrinde ne bir cinayet ne bir hırsızlık ne de bir yankesicilik olmuştu. Ama Haşek, gazetesine eli boş dönecek kişilerden değildi. Hemen meyhanelerden birine girdi.

Günün en heyecanlı polis olaylarından birini uydurup gazetesine götürdü.

Hašek, en yalın polis olaylarını bile herkesin yazdığı biçimde yazmazdı. Bunlara biraz alay, biraz yergi çeşnisi katardı. Bazen bu çeşninin dozunu kaçırdığı olurdu. O zaman, kendisini dövmek için gazete idarehanesine kadar gelen eli sopalı kişilerden kurtulmak için bir hayli çaba harcaması ve kurnazlık göstermesi gerekirdi.

Bir aralık *Kadın Dergisi*'nin, bir süre de *Hayvanlar Dünyası* dergisinin sekreterliğini yaptı. Bu dergiler de onun fantezisinden kurtulamadılar. Günün birinde *Hayvanlar Dünyası* dergisinde Brezilyalı bir profesör, on altı kanatlı bir sinek keşfetmiş, sinek bu kanatlarını sıcak havalarda bir yelpaze gibi kullanarak kendini sıcaktan koruyormuş. Tabii yazının altında Yaroslav Hašek imzası vardı. Buna benzer, ortalığı birbirine katan birkaç yazıdan sonra Hašek'in *Hayvanlar Dünyası* dergisiyle ilişkisini kestiler.

Hašek Meşhur Oluyor

Bir derginin kapısı Hašek'e kapanırken birkaç derginin kapısı birden ona açılıyordu. Böylece Hašek, olumlu ve olumsuz yönlerde olmak üzere gittikçe tanınıyordu. Çekoslovakya'nın bazı çevreleri onu göklere çıkarırken bazı çevreleri de onu yerin dibine batırıyorlardı. Hašek'i beğenmeyenler, ona saldıranlar, kendilerini onun alaycı hikâyelerinin kişilerine benzetenler, onun bu çeşit hikâyelerine konu olanlardı. Bunun dışında, onun prensipsiz alaycılığına, aşırı içkiciliğine kızanlar da vardı. Ama bütün bunlara rağmen gazeteler ve dergiler, "bu sempatik serseri"nin yazılarını, hikâyelerini yayımlamak için can atıyorlardı.

1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, Hašek'in bir yazar olarak çalışmalarına engel oldu. Hašek, 1915 yılında silah altına alınarak Doğu cephesine gönderildi. Orada Ruslara esir oldu. Ancak savaşın sonunda Çekoslovakya'ya dönebildi. Bundan sonra da en ünlü eseri olan *Aslan Asker Şvayk*'ı yazdı.

Sanatındaki Özellik

Haşek, gerek kafa yapısı gerek yaşayışı bakımından metotlu bir çalışmaya yatkın değildi. Bundan ötürü de bütün zekâsına ve kabiliyetine rağmen ne bir edebiyat okulunun önderi oldu ne de Çek diline bir yenilik getirdi. Ama buna karşılık, hikâyelerinde, hiçbir Çek yazarının yazılarında görülmeyen bir başka özellik vardı. Haşek, o zamana kadar ya hiç işlenmemiş ya da çok az işlenmiş bir konuyu seçmişti. Bu konu, yüzyıllar boyunca Çekoslovakya'yı boyunduruğu altında bulunduran Habsburg Monarşisi idi. Gerçekten de Haşek kadar hiçbir Çek yazar gerek sosyal gerek politik bakımdan çürümeye ve dağılmaya yüz tutmuş Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bu kokmuş ve gülünç yanlarını böylesine güçlü, böylesine ustalıkla yermemişti. Bundan ötürüdür ki, Avusturya-Macar sansürü Haşek adının duyulmasına ve yayılmasına elinden geldiği kadar engel olmuş, Haşek ancak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra kendini duyurabilmiştir.

Aslan Asker Şvayk

Her şeyden önce gülünçlü ve alaycı hikâyelerin yazarı olarak Haşek'in en ünlü, en yaygın eseri *Aslan Asker Şvayk*'tır. Eserin konusu, Asker Şvayk'ın, Avusturya-Macaristan ordusunda başından geçenlerdir. Ama Haşek'in biyografisini yazan yazarlardan birçoğunun haklı olarak belirttikleri gibi, *Aslan Asker Şvayk*'ta sözü edilen ve savaşta geçmiş gibi gösterilen olaylardan birçoğu, savaştan önce Haşek'in başından geçmiş olaylardır.

Nitekim, *Şvayk* ilkin 1912 yılında yayımlanmıştır. Ama eserde söz konusu edilen olaylardan birçoğu, Avusturya-Macar sansürünün isteklerine uygun yazıldığı için, o zamanlar bu eser pek dikkat çekmemiştir. Haşek savaştan dönünce, eserini yeniden ele almış, savaşta başından geçen serüvenleri de katarak, dünya dillerine çevrilen ünlü *Aslan Asker Şvayk*'ı meydana getirmiştir.

Eserin 1912’de yazılan bölümü, bu eserde “Şvayk’ın Savaştan Önceki Serüvenleri” başlığı altında yer almıştır.

Ama ne olursa olsun, Şvayk’ın ister savaştan önce ister savaş sırasında başından geçenler, doğrudan doğruya Haşek’in başından geçenlerdir. Zaten Haşek’in bütün hikâye kişileri de birer Şvayk, yani birer Haşek’tir. Haşek, çeşitli işler arasında, bir aralık köpek satıcılığı da yapmıştı. İşte, “Nasıl Köpek Ticareti Yaptım?” hikâyesinin kişisi Çijik, Şvayk’tan, yani Haşek’ten başkası değildir. Öte yandan, “Köpekbalığı ve Üç Kişi” adlı hikâyesinin üç kişisinden biri, *Hayvanlar Dünyası* dergisinin yazarı, yani Haşek’tir. Nitekim, “İmparator Fransuva Jozef’in Portresi” adlı hikâyedeki Petişka, *Aslan Asker Şvayk*’taki birahaneci Palivets’in tıpatıp bir benzeridir.

Haşek, 23 Ocak 1923’te, henüz genç denecek bir yaşta Prag şehrinde öldü. Ondan ilk hikâye kitabı 1944 yılında Türkçede yayımlanmıştır.

ŞVAYK KARAKOLDA

SARAYEVO suikastı, Emniyet Müdürlüğünü birçok kurbanla doldurdu. Bunları, birbiri peşinden Emniyet Müdürlüğünün nezarethanesine getiriyorlardı. Nezarethanenin amiri olan ihtiyar polis komiseri, gelenleri babacanca bir homurtu ile karşılıyordu.

“Şu Ferdinand da size pahalıya oturacak ha!”

Şvayk'ı, birinci kattaki birçok odalardan birine tıktıkları zaman, odada altı kişi vardı. Bunlardan beşi bir masanın etrafına toplanmıştı. Orta yaşlı bir adam olan altıncısı ise âdeta ötekilerden uzaklaşmak istiyormuş gibi bir başına köşedeki karyolalardan birine oturmuştu. Şvayk, birbiri ardınca hepsine, buraya niçin getirildiklerini sordu. Masanın başında oturmakta olan beşinden de aşağı yukarı şu aynı cevabı aldı:

“Sarayevo işinden ötürü.”

“Ferdinand'dan ötürü.”

“Avusturya veliahtının öldürülmesi ile ilgili olarak.”

“Ferdinand'dan ötürü.”

“Sarayevo'da Avusturya veliahtını öldürdükleri için.”

Masanın başındaki beş kişiden ayrı olarak oturmuş olan altıncısı ise, soymak için adam öldürmeye kalkıştığını, kendisinden de şüphelenmesinler diye bu beş kişi ile bir ilişik kurmak istemediğini söyledi. Şvayk, buraya nasıl düştüklerini belki de onuncu seferdir anlatan suikastçılar grubunun yanına oturdu.

Birinden başka hepsi de ya meyhanede ya birahane ya da kahvehanede yakalanmışlardı. Bunların içinden yalnız gözleri ağlamaklı, gözlüklü, çok şişman biri evinde yakalanmıştı. Onu, Sarayevo cinayetinden iki gün önce, Barişki Meyhanesinde,

Teknik Üniversite öğrencilerinden iki Sırp gencinin içki parasını ödediği için yakalamışlardı. Daha sonra onu, Milli Emniyet ajanlarından Briski, sarhoş bir halde, yine o Sırp gençleriyle bir arada, bir başka lokalde, Tsepnaya Caddesindeki Montmartre Lokalinde görmüştü. Kendisi, imzaladığı zabıttada da kabul ettiği üzere, bu gençlerin bu lokantadaki masraflarını da ödemişti.

Bu zat, ilk götürüldüğü polis karakolunda, kendisine sorulan bütün sorulara yüksek sesle, hep şu basmakalıp cümleyi tekrarlamıştı:

“Benim bir kırtasiye dükkânım var.”

Kendisine hep:

“Bu seni haklı çıkarmaz!” demişlerdi.

Masa başında oturanlardan ikincisinin de meyhanede başı derde girmişti. Bu, kısa boylu bir tarih öğretmeni idi. Meyhane sahibine, tarihteki önemli suikastların bir tarihçesini yaparken kendisini yakalamışlardı. Tarih öğretmeni tam da o sırada, düşüncesini şöyle özetliyordu:

“Suikast düşüncesi, tıpkı Kristof Kolomb’un yumurtası kadar basittir.”

Karakolda sorgusu yapılırken, polis komiseri, onun yaptığı özetlemeyi şu sözlerle tamamlamıştı:

“Sizi hapishanenin beklemesi kadar basittir.”

Üçüncü suikastçı, Dobrolüb adlı hayırsever bir derneğin başkanı idi. Sarayevo’da suikastın yapıldığı gün, Dobrolüb Derneği üyeleri, çalgılı bir kır gezintisine çıkmışlardı. Dernek üyeleri kırdada çalgı çalarak gülüp eğlenirlerken, bir jandarma çavuşu yanlarına gelmiş, bütün Avusturya’da yas ilan edildiği için hemen eğlentiye son vermelerini emretmişti. Dernek başkanı babacan bir eda ile:

“Bir dakikacık izin verin,” demişti. “Şimdi mızıka ‘Hey Slavlar!’ şarkısını çalacak. Onu çalsın, hemen eğlentiye paydos ederiz!”

Şimdi bu zat, başını önüne eğmiş bir halde oturuyor, kendi kendine söylüyor.

“Ağustos’ta derneğin kongresi yapılacak! Şayet bu kongrede bulunmazsam beni dernek başkanlığına seçmezler. On yıldır üst üste dernek başkanlığına hep beni seçiyorlardı. Tekrar seçilmezsem, bu felakete katlanamam.”

Merhum Ferdinand, dördüncü suikastçıya yaman bir oyun oynamıştı. Doğru sözlü, doğru özlü, şövalye yaradılışlı bir kişi olan bu suikastçı, tam iki gün, Ferdinand ile ilgili bütün konuşmalardan kaçınmıştı. Üçüncü günün akşamı bir kahvehanede arkadaşlarıyla kâğıt oyunu oynarken el ona gelmiş, o da:

“Yedinci el, Sarayevo’daki gibi!” sözlerini ağzından kaçırır vermişti.

Avusturya veliahtının öldürülüşüyle ilgili olarak yakalandığını söyleyen masanın başındakilerden beşincisi, hâlâ öylesine bir dehşet içinde idi ki, kabarık saçları, çok tüylü İngiliz Pincher köpeklerini andırıyordu. Yakalandığı birahane de Ferdinand ile ilgili olarak ne bir söz söylemiş ne de suikastla ilgili bir gazete okumuştı.

Masasında bir başına otururken, tanımadığı biri gelip karşısına çökmüş ve damdan düşer gibi hemen:

“Okudunuz mu?” diye sormuş.

“Hiçbir şey okumadım.”

“Duydunuz mu?”

“Hayır, hiçbir şey duymadım.”

“Biliyor musunuz ne oldu?”

“Hayır, bilmiyorum. Hem, genel olarak, olup bitenler beni ilgilendirmez!”

“Ama bu olayın sizi ilgilendirmesi gerek.”

“Neyin beni ilgilendirmesi gerektiğini bilmiyorum. Ben puro içer, birkaç duble bira yuvarlar ve yemek yerim. Gazeteleri hiç okumam. Çünkü gazeteler yalan söyler. Sinirlerimi ne diye bozayım?”

“Sarayevo’daki cinayet de sizi ilgilendirmez mi?”

“Beni hiçbir cinayet ilgilendirmez. Bu cinayet ister Prag’da ister Sarayevo’da ister Londra’da olsun. Benim için fark etmez. Bu işle ilgili müesseseler var, mahkemeler var, polis var. Herhangi bir yerde birini öldürmüşlerse, demek öyle olması gerekiyormuş. Budalalık edip de kendini öldürtmeseydi.”

Bu zat, bu son sözlerle konuşmasını kesmek zorunda kalmış. Bundan başlayarak da her beş dakikada bir yüksek sesle:

“Benim hiçbir suçum yok! Ben suçsuzum!” demeye başlamış.

O, bu sözleri, Emniyet Müdürlüğünün kapısında da bağıra bağıra tekrarladı. O, bu sözleri, Prag Ağır Ceza Mahkemesinde de tekrarlayacaktır. Yine bu sözlerle, hapishanedeki hücrelerine girecektir.

Şvayk, bütün bu korkunç suikast olaylarını dinledikten sonra oradakilerin hepsine durumlarının ümitsizliğini anlatmayı uygun buldu:

“Bizim hepimizin hali harap,” gibi avutuculaflarla söze başladı. “Bu işten hiçbirinize, yani hiçbirimize zarar gelmeyeceğini düşünmeniz tamamıyla saçmadır. Biz polise niçin maaş veriyoruz? Uzun dillerimizden ötürü bizi cezalandırsın diye değil mi? Mademki veliahtların öldürülmesi gibi korkunç bir devir gelip çatmıştır, bizi yakalayıp Emniyet Müdürlüğüne getirmiş olmalarına hiç şaşmamalıyız! Bütün bunlar, çevrede etki uyandırmak için, cenaze töreninden önce Ferdinand’a reklam olsun diye yapılıyor. Burada ne kadar çok olursak bizim için o kadar iyidir. Çünkü daha çok eğlenmiş oluruz. Ben askerken, bir gün böyle bölüğün yarısını içeri tıkmışlardı. Değil yalnız askerî mahkemelerde, sivil mahkemelerde de ne kadar suçsuz insan mahkûm olmuştur. Çok iyi hatırlıyorum, kadının birini yeni doğurduğu ikizlerini boğmakla suçlayıp mahkûm etmişlerdi. Oysa kadın, ikizleri öldürmesine imkân olmadığını, çünkü ikiz değil bir kız çocuğu doğurduğunu, bunu da boğmuş olduğunu söylediği halde, kimse kadının gözünün yaşına bakmadı. Kadın, iki kişiyi öldürmekten ceza yedi. Ya da Noel gecesi çerçi dükkânına giren

şu çingeneyi alalım. Adamcağız ısınmak için oraya girdiğine yemin ettiyse de kimse sözüne inanmadı. Adaletin eline düştün mü hapyı yuttun demektir. Bu kaçınılmaz bir fenalıktır. Ama şunu da kabul etmeliyiz ki bütün insanlar sanıldığı kadar kötü değildir. Lakin, namuslu bir insanı hergele bir insandan nasıl ayırt edebilirsiniz? Özellikle Ferdinand'ı öbür dünyaya gönderdikleri bir sırada... Ben askerde iken bir gün, atış alanında bir köpeği öldürmüşlerdi. Meğer köpek bizim yüzbaşınınmış! Yüzbaşı bunu haber alınca, hemen bizi topladı, soldan saydırarak, her onuncuyu birer adım dışarı çıkardı. Anlayacağınız üzere, ben de onuncu idim. Esas vaziyetinde duruyor, hiç kımıldamıyorduk. Yüzbaşı, önümüzde dolaşüyor ve avazı çıktığı kadar bağıırıyordu: 'Serseriler! Haydular! Hergeleler!.. Bu köpek yüzünden topunuzun akıbetini meçhul kılacağım! Hepinizi kurşuna dizdirmeli! Size merhamet caiz değil! Hepinize iki hafta izinsizlik cezası veriyorum!' Görüyorsunuz ya! O gün söz konusu olan bir köpekti, şimdi koskoca bir veliaht! Ortalığın gözünü korkutmak lazım ki cenaze töreni daha fiyakalı olsun!"

Saçları kabarık adam:

"Ben suçsuzum, ben suçsuzum," deyip duruyordu.

"Hazreti İsa da suçsuzdu ama gene de çarmıha gerildi. Hiçbir yerde, hiçbir zamanda, hiçbir kimse suçsuz adamın alın yazısıyla ilgilenmemiştir. Askerde iken bize, 'Ağzını kapa, vazifeni yap!' derlerdi. Bundan iyisi de yok!"

Şvayk karyolaya uzandı, günahsız bir insan gibi uyudu. Bu arada yeniden iki kişi daha getirdiler. Bunlardan biri Bosnalı idi. Boyuna odanın içinde dolaşılıyor, dişlerini gıcırdatıyor, durmadan küfrediyordu. Yakalandığı zaman elinden alınan işportasının, içindeki mallarla kaybolmasından korkuyordu.

Gelenlerden ikincisi, Şvayk'ın dostu birahaneci Palivets'ti. Ahbabı Şvayk'ı görünce onu uyandırdı. Acıklı bir sesle:

"Gördün mü Şvayk, beni de getirdiler," dedi.

Şvayk, candan bir sesle ahbabının elini sıkarak:

“Çok sevindim,” dedi. “O adamın sözünü tutacağını zaten biliyordum. Seni almaya geleceğini vaat etmişti. Tabii sözünü tutması gerekirdi.”

Palivets bunun tam tersini düşünüyordu. Bu biçim sözleri tutmanın beş para bile değeri olmadığını söyledi. Sonra Şvayk'ın kulağına eğilerek, yavaşça öteki tutukluların hırsız olup olmadıklarını sordu. Çünkü böyle bir şey, bir tüccar olmak sıfatıyla, onun için zararlı olabilirdi.

Şvayk, soymak için adam öldürmeye kalkışan birinden başka, buradakilerin hepsinin veliaht yüzünden yakalandıklarını anlattı. Bu cevap Palivets'in onuruna dokundu. Kendisinin, kıti-piyoz bir veliaht yüzünden değil, doğrudan doğruya imparator yüzünden buraya getirildiğini söyledi. Bu sözler, oradakilerin hepsini ilgilendirdi. Bunun üzerine Palivets, sineklerin imparator hazretlerinin üzerine nasıl pislediklerini anlattı:

“Efendim,” dedi, “dün birahanemesivilbirpolis geldi. Şuradan buradan konuşurken gözü yerde bir kenarda durmakta olan İmparator Fransuva Jozef Hazretlerinin resmine ilişti. ‘Bu resmin burada işi ne? Niye duvardaki yerinde durmuyor?’ diye sordu. Ben imparator hazretlerinin suratına sineklerin pislediğini, sinek boku içindeki bir resmin duvarda durmasının uygun olmayacağını düşünerek bir kenara koyduğumu söyler söylemez bir kızılca kıyamettir koptu. İşte beni bunun için buraya getirdiler. Ama beni hapis haneye düşüren o sineklerin alacağı olsun!..”

Şvayk yine uykuya yattı, ama fazla uyuyamadı. Çünkü onu sorguya çağırmışlardı.

Şvayk, Birinci Şubenin merdivenlerinden tırmanırken, çektiği acının farkında bile olmadan, haçını sırtında şikâyetsizce Golgota'ya* taşıyordu. Merdivenlerde, “Yere tükürmek yasaktır!” yazısını okuyunca, yanındaki polisten, tükürük hokkasına tükürmek için izin istedi. Yüzü saflığından pırıl pırıl yanarak:

* Hristiyan inancına göre, Kudüs yakınlarında, İsa'nın çarmıha gerildiği dağın adı. -çev.

“Cümlenize iyi akşamlar baylar, her birinize ayrı ayrı iyi akşamlar!” sözleriyle sorgunun yapıldığı odaya girdi.

Cevap yerine, birisi boş göğsüne bir yumruk indirdi ve onu bir masaya doğru itti.

Masanın başında, neredeyse şimdi Lombrozo’nun *Cani Tip-leri* kitabının sayfaları arasından fırlamış, bakışlarında yabancı bir sertlik okunan, soğuk memur suratlı biri oturuyordu. Sert bakışlarıyla Şvayk’ı süzdükten sonra:

“Aptallık numarası yapma!” dedi.

Şvayk, çok ciddi:

“Zaten böyle bir şey düşünmüyorum,” dedi. “Ben resmen aptalım. Aptallığımdan ötürü askerlikte beni çürüğe çıkarmışlardı. Özel bir komisyon beni aptal olarak kabul etti. Ya, işte böyle efendimiz.”

Cani suratlı adam dişlerini gıcırdattı:

“İşlediğiniz suçlarla ilgili olarak size yöneltilen suçlamalar, tamamıyla sağlıklı olduğunuzu ispatlıyor!”

Bu sözlerden sonra, cani suratlı adam, hükümeti devirme suçundan başlayarak, imparator hazretlerine ve hanedan üyelerine hakarete bulunmak suçlarına varıncaya kadar Şvayk’ın işlediği çeşitli suçları saydı. Bu suçların başında, Veliaht Ferdinand’ın öldürülmesini uygun bulma ve bununla ilgili başka suçlar gelmekteydi. Bütün bu suçlar, genel bir yerde işlendiğine göre, araya kışkırtma suçu da girmekteydi.

Sert bakışlı adam:

“Eee, bütün bunlara ne diyeceksiniz bakalım?” diye sordu.

Saf bir eda ile Şvayk:

“Bu kadarı yetmez mi?” dedi. “Her şeyin fazlası zarar.”

“Demek kabul ediyorsunuz?”

“Ben hepsini kabul ediyorum. Sertlik gerek. Sert olmadan hiç kimse, hiçbir şey elde edemez! Mesela ben askerken...”

Odanın bir başka masasında oturmakta olan bir polis komiseri:

“Çeneni kapa!” diye bağırdı. “Ancak size sorulduğu zaman konuşabilirsiniz! Anladınız mı?”

Şvayk:

“Anlamaz olur muyum efendim? Yüksek müsaadenizle arz edeyim ki hepsini anlıyorum. Hem, söylediğiniz her şeyi dikkate alacağım!”

“Kiminle düşüp kalkıyorsunuz?”

“Hizmetçi kadınla, yüksek efendimiz.”

“Onu demek istemiyorum. Politik çevrelerden tanıdığınız kimse yok mu?”

“Olmaz olur mu, yüksek efendimiz? Her gün *Milli Politika* gazetesinin akşam sayısını alıyorum.”

Yabani suratlı adam:

“Çık dışarı ulan!” diye kükredi.

Şvayk’ı odadan çıkarırlarken:

“İyi geceler, yüksek efendimiz,” dedi.

Odasına dönen Şvayk, oda arkadaşlarına, bunun bir kovuşturma olmayıp bir komedya olduğunu söyledi.

“Biraz bağıırıp çağırıyorlar, sonra da kapı dışarı koyuyorlar,” dedi ve sözlerine şunu ekledi: “Eskiden daha kötü imiş. Bir kitapta okumuştum. Sanıklar suçsuz olduklarını ispatlamak için ya kızgın demirler üzerinde yalınayak yürümek ya da eritilmiş kurşun içmek zorunda kalırlarmış. Suçu kabul etmeyenlerin, her şeyi söylemeyenlerin ayaklarını İspanyol cenderesine sokuyorlarmış. Bu duruma düşenler, sanki vücutlarından et koparıyorlarmış gibi korkunç çığlıklar atarlarmış. Bu çığlıklar, adam su geçmez bir çuvalın içinde Eliskin Köprüsünden suya atılınca kadar sürermiş. Bu çok korkunç bir şeymiş!.. Sonra adamı ya dörde bölerler ya müzenin yanında kazığa geçirirlermiş. Sanıklar, aklıktan ölmek üzere bir çukura attıkları zaman, bu cezaya çarptırılanlar âdeta dünyaya yeniden gelmiş gibi olurlarmış. Şimdi hapishanede yatmak ne ki? Adamı ne dörde bölüyorlar

ne de kazığa geçiriyorlar. Karyolamız var, masamız var, iskemlemiz var... Birbirimizi rahatsız etmiyoruz. Çorbamızı veriyorlar, ekmeğimizi veriyorlar... Suyumuzu getiriyorlar... Hela burnumuzun dibinde... Her şeyde bir ilerleme var. Gerçi sorguya çekildiğimiz yer biraz uzakça... Üç merdiven tırmanmak gerekiyor. Ama neme lazım, merdivenler pek temiz ve hareketli... Biri aşağı inerken biri yukarı çıkıyor. İhtiyarı, genci, kadını, erkeği, hepsi var. Yalnız olmadığı için insan bayağı seviniyor. Herkes kendi yolunca rahat rahat gidiyor. Sorgu sırasında, 'Dörde bölünmek mi, yoksa ateşte yakılmak mı istiyorsun?' gibi bir soru ile karşılaşmak korkusu da yok. Bunlardan birini seçmek, herhalde o kadar kolay bir şey olmasa gerek... Öyle sanıyorum ki, bu durumda çoğumuza inme inerdi. Evet, şimdi şansımıza, koşullar çok daha iyi..."

Şvayk, şimdiki hapishane rejiminden yana çektiği söylevi henüz bitirmişti ki, nöbetçi polis kapıyı açtı ve seslendi:

"Şvayk, sorguya gideceksiniz, giyinin!"

Şvayk:

"Şimdi giyinirim," cevabını verdi. "Buna karşı hiçbir sözüm yok. Yalnız, işin içinde bir yanlışlık olmasından korkuyorum. Az önce sorgu sırasında beni kovmuşlardı. Sonra, arkadaşlarım bu gece bir sefer olsun sorguya çekilmedikleri halde ben ikinci defadır sorguya çekiliyorum. Bundan ötürü arkadaşlarımdan da rılmasından korkuyorum. Haksızlık ettiğimi söyleyebilirler..."

"Gevezeliği bırakın da dışarı çıkın!"

Şvayk, kendini yine o cani suratlı adamın karşısında buldu. Cani suratlı adam, bir başlangıca filan lüzum görmeden, doğrudan doğruya:

"Hepsini kabul ediyor musunuz?" diye sordu.

Şvayk, saflık dolu mavi gözlerini merhametsiz adama dikerek yumuşak bir sesle:

"Yüksek efendimiz, benim hepsini kabul etmemi istiyorsanız, kabul ediyorum. Bana bundan bir zarar gelmez. Ama siz,

‘Şvayk, hiçbir şeyi kabul etmeyiniz!’ dersiniz, ben son nefesime kadar direnir, hiçbir şeyi kabul etmem.”

Sert görünüşlü adam zaptın altına bir şeyler karaladı. Sonra kalemi Şvayk’a uzatarak imza etmesini söyledi.

Şvayk, kendisine uzatılan zaptı, “Bana karşı yöneltilen bütün suçlamaların doğruluğunu kabul ediyorum, Jozef Şvayk,” sözleriyle tamamlayarak imzaladı.

Şvayk, zaptı imzaladıktan sonra, sert yüzlü adama dönerek: “Daha başka bir şey imzalayacak mıyım? Yoksa yarın sabah mı geleyim?”

“Yarın sizi Ağır Ceza Mahkemesine gönderecekler!”

“Yüksek efendimiz, acaba saat kaçta? Allah göstermesin, uyu-yup kalırım da...”

Şvayk’ın önünde durmakta olduğu masanın öteki tarafından ikinci sefer, “Defol!” kükremesi duyuldu.

Şvayk, pencereleri demir kafesli odasına dönerken, yanındaki polise:

“Sizin burada işler, sessiz sedasız, pürüzsüz yürütülüyor,” dedi.

Şvayk, odasına girip de arkasından kapı kapanınca, arkadaşları onu soru yağmuruna tuttular. Şvayk:

“Ben şimdi, belki de Veliaht Ferdinand’ı benim öldürmüş olabileceğimi kabul ettim,” dedi.

Odadakilerin altısı da büyük bir dehşet içinde yataklarına girip battaniyelerini başlarına çektiler. İçlerinden yalnız Bosnalı:

“Bravo doğrusu!” dedi.

Şvayk, yatağına girerken:

“Burada bir çalar saat olmayışı ne kadar da kötü!” diye söylendi.

Sabahleyin onu çalar saat olmadan da uyandırdılar ve saat altıda hapisane arabasıyla Bölge Ağır Ceza Mahkemesine götürdüler.

İMPARATOR FRANSUVA JOZEF'İN PORTRESİ

MLADA Boleslav'da, Petişka adlı bir kırtasiyeci vardı. Petişka'nın dükkânı, kışlaların tam karşısında idi. Petişka, imparatorun doğum gününde ve öteki resmî günlerde evine, imparatorluğun sarı siyah bayrağını asmayı, subay kulübünü kâğıt fenerlerle süslemeyi asla ihmal etmezdi. Bundan başka Petişka, Avusturya-Macar İmparatoru Fransuva Jozef'in portrelerini de bütün Mlada Boleslav bölgesindeki Yahudi meyhanelerine, köy jandarma karakollarına satardı. Gerçi bu portreleri, bölge okullarına da seve seve satmaya hazırdı ama portrelerin boyları, Bölge Milli Eğitim Müdürlüğünün kabul ettiği ölçüye uymuyordu. Nitekim, bir gün, portrelerini satmak üzere Bölge Milli Eğitim Müdürlüğüne başvurduğu zaman, Bölge Milli Eğitim Müdürü kendisine şu cevabı vermişti:

“Sayın Bay Petişka, çok çok üzülererek söyleyeyim ki, bize sunduğunuz imparator, gerektiğinden çok büyük. Bölge Milli Eğitim Meclisinin bu konuda kabul ettiği 1891 tarihli ölçüye uymuyor. Bölge Milli Eğitim Meclisinin kararına göre imparator hazretleri biraz daha kısa olmalıdır. Bu kararda imparator hazretlerinin boyu 48 santimetre, eni ise 36 santimetre olarak belirtilmiştir, oysa sizin imparatorunuzun boyu 50, eni ise 40 santimetredir. Elinizde imparator hazretlerinin iki bin portresi bulunduğunu söylüyorsunuz! Bu acayip resimleri bize satabileceğınızı hiç ummayın!.. İmparatorumuz, birinci, hatta ikinci mal olmak şöyle dursun, üçüncü mal... Baksanıza şu bıyıklara... Sanki tarak yüzü görmemiş. Sonra burnuna öylesine çok kırmızı boya sürülmüş ki... Üstelik gözleri de şaşı...”

Milli Eğitim Müdürünün bu sözlerinden yıldırımla vurulmuşa dönen Petişka, evine dönünce karısına:

“Şu bizim moruk imparator yüzünden adamakıllı şapa oturduk,” diye acı acı dert yandı.

Bu olay savaştan önce olmuştu. Kısacası, imparator hazretlerinin iki bin portresi Petişka’nın başına bela olmuştu.

Savaş çıkınca Petişka, elindeki malları satabileceği umuduyla çok sevindi. Hemen, gözleri kanlı ihtiyarı vitrinine asarak altına şöyle bir ilan koydu:

“Kârlı bir alışveriş: İmparator Fransuva Jozef 15 krona.”

Bu ilanın yardımıyla altı portre satabildi. Bunlardan beşini, yeni silah altına alınan ihtiyat erlerine savaş heyecanı aşılacak için dükkânın karşısındaki kışlalardan satın almışlardı. Birini ise köşedeki tütüncü dükkânının sahibi ihtiyar Şimar satın aldı. Bu Avusturyalı yurtsever, uzun bir pazarlıktan sonra portreyi 12 krona satın almış, bu arada kırtasiyeci Petişka’yı kefen soyuculukla suçlamıştı.

Savaş gittikçe kızışıyor, ama imparator hazretleri Petişka’nın gazete reklamlarına rağmen yine de satılmıyordu. Petişka bu konuda cimrilik göstermemiş, *Halkın Sesi* ve *Halk Politikası* adlı gazetelere şöyle bir ilan vermişti:

“Bu ağır günlerde, hiçbir Çek’in evinde, 15 krona satılmakta olan çilekeş hükümdarın portresi eksik olmamalıdır.”

Ama nafile.

Petişka sipariş yerine Emniyet Müdürlüğünden bir çağrı aldı. Emniyet Müdürlüğünde kendisine, bundan böyle gazetelere vereceği ilanlarda “ağır günler”, “çilekeş hükümdar” gibi sözler kullanmaması, bunların yerine “şanlı günler”, “muzaffer hükümdar” gibi sözler yazması sıkı sıkıya tembih edildi. Ayrıca, bu öğütlere kulak asmadığı takdirde başının derde gireceği de kendisine bildirildi. Bu durum karşısında Petişka gazetelere şöyle bir ilan verdi:

“Bu şanlı günlerde, hiçbir Çek yurttaşı, 15 krona satılmakta olan muzaffer hükümdarımızın portresini evinden eksik etmemelidir.”

Ama yine nafiye.

Bu ilanın da bir faydası görülmedi. Tam tersine, ilanın çıkışından bir iki gün sonra küfür dolu birkaç mektup aldı. Mektuplardan birinde, imparatorun portresini dükkânının vitrinine asacak yerde, hükümdarların yaya olarak gittikleri yere asmasının daha uygun olacağı yazılmakta idi. Bu arada Emniyet Müdürlüğünden yine bir çağrı aldı. Emniyet Müdürlüğüne gidince, Emniyet Müdürü kendisine, gazetelere verdiği ilanları yazarken, her gün yayımlanmakta olan resmî tebliğleri dikkate alması gerektiğini bildirdi ve sözlerine şunları ekledi:

“Rus orduları Macaristan ovalarında ilerliyor. Düşman Livov şehrini aldı. Peremiş’in kapılarına dayandı. Bunlar ‘şanlı günler’ değildir, Bay Petiшка! Gazeteye verdiğiniz ilanda acı bir alay, bir ironi var. Ayağınızı denk alınız. Yoksa Askerî Mahkemeyi boylarsınız!”

Bay Petiшка, bundan böyle daha ihtiyatlı davranacağını vaat etti ve gazetelerde yayımlanmak üzere şöyle bir ilan hazırladı:

“Her Çek yurttaşı, bizim ihtiyar hükümdarımızı evine asabilmek için, seve seve 15 kronunu feda etmeye hazırdır.”

Gazeteler Petiшка’nın bu ilanını kabul etmediler. Gazetelerden birinin ilan memuru:

“Kuzum, siz aklınızı mı kaçırdınız?” dedi. “Yoksa hepimizi kurşuna mı dizdirmek istiyorsunuz?”

Bay Petiшка heyecanlanmış bir halde evine döndü. İmparatorun portreleri, dükkânın arka tarafında, bir köşede rulo halinde duvara dayalı duruyordu. Petiшка, öfkeli öfkeli bunlara bir küfür salladı. Ama hemen bu davranışından ötürü fena halde korktu. Ürkek ürkek etrafına bakındı. Kendisini kimsenin görmediğine iyice inandıktan sonra yüreği biraz ferahladı. Ruloları yerden kaldırdı. Üzerlerindeki tozları silkelemeye koyuldu. Ancak o za-

man, bu rulolardan bazılarının yer yer sararmış ve ıslak olduğunu fark etti. Üstelik, bunlardan etrafa pis ve keskin bir koku da yayılmakta idi. Petişka'nın gözü, oracıkta, mışıl mışıl uymakta olan kara kediye takıldı. İmparatorun portrelerini ıslatan herhalde o idi. Kedi, üzerinde toplanan şüpheleri kendisinden uzaklaştırmak için gözünü açtı, gerindi ve mır mır mırıldanmaya başladı. Petişka, devlet başkanına hakaret eden suçluya bir süpürge savurdu, kedi kaçtı.

Bu işe fena halde içerlemiş olan kırtasiyecisi, evine koştu ve öfkesini karısından almaya çalıştı:

“Bu mendeburu hemen defetmeli!.. Kedinin pislediği bir hükümdarı kim satın alır? Hükümdar imparatorumuz yer yer ıslanmış. Onu kurutmak gerek. Hay Allah belasını versin!”

Öğle yemeğini kuvvetlice yemiş olan Petişka'yı uyku bastırdı. Bu dolu mide ile korkulu rüyalar görmeye başladı: Dükkânını jandarmalar basmış, kendisini ve kedisini alıp götürmüşlerdi. Sonra onları Askerî Mahkemeye vermişlerdi. Mahkeme ikisini de idama mahkûm etmişti. Petişka mahkemede, ağzını açıp gözünü yummuş, avazı çıktığı kadar bağırarak küfretmeye başlamıştı. Bu bağırma ile uyanmış, yanı başında karısını görmüştü. Karısı:

“Böyle avaz avaz ne bağırıyorsun?” diye kendisine çıkmıştı. “İyi ki burada bir yabancı yok! Yoksa halin haraptı.”

Bu arada karısı, kurutmak üzere hükümdar efendimizi bahçede ipe astığını, ama sokak çocuklarının nişan tahtası haline getirdikleri bu portreleri delik deşik ettiklerini kocasına haber verdi. İş bununla da bitmiyordu. Kadın bu portrelerden bazılarını, yine kurutmak gibi masum bir maksatla bahçede otların üzerine yaydığını, ama tavukların bu portrelerin üzerine pislediklerini bildirdi. Ayrıca kasap Goleçka'nın tecrübesiz genç köpeği de Ceza Kanunu'nun 63'üncü maddesini hiçe sayarak portrelerden ikisini yemek istemiş, yırtmıştı. Bu huy, hayvanın annesinde de vardı. Bu köpeğin annesi, bundan bir ay önce 36'ncı alayın bayrağını yemiş, bu yüzden derisi yüzülmüştü.

Petişka, kendisini pek umutsuz hissediyordu. Akşam olunca, biraz olsun tasasını dağıtmak için meyhaneye gitti. Orada, hükümdar efendimiz yüzünden başına gelenleri bir bir anlattı. Adamın sözlerine göre bütün bu terslikler, Viyana Hükümetinin Mlada Boleslav'daki kırtasiyeci František Petişka'nın 15'er krona satmakta olduğu İmparator Fransuva Jozef'in portrelerini satın almayan Çek yurttaşlarına şüpheli bir gözle bakmasından ileri gelmekte idi.

Petişka'nın sözlerini dikkatle dinlemiş olan meyhaneci:

"Bu portreleri daha ucuza satmalısınız Bay Petişka," dedi. "Zaman değişti. Ağır günler geçiriyoruz. Goreyşek buharla işleyen harman makinesini geçen yıla göre üç yüz kron eksikçe satıyor. Sen de aynı şeyi hükümdar efendimizin portresi için yapmalısın."

Petişka evine gider gitmez, dükkânının vitrinindeki imparator portresinin altına konmak üzere şöyle bir ilan hazırladı:

"Memleketteki ekonomik kriz yüzünden, efendimiz hükümdarımız hazretlerinin harikulade güzel portrelerini 15 kron yerine 10 krona satmaya başladık."

Ama bu ilanın da bir etkisi olmadı.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra, meyhane sahibi, Petişka'ya:

"İmparator efendimizden ne haber?" diye sordu.

Petişka:

"Kötü," diye cevap verdi. "Fiyatları indirdiğim halde kimse gelip bir tane bile imparator almadı."

Meyhaneci, Petişka'nın kulağına eğilerek:

"Vakit henüz geçmeden bunları tutturabildiğin fiyata sat," dedi.

Bu arada kara kedi imparatorun portrelerini yine ziyaret etmekten geri kalmadı. Geçen bir buçuk yıl içinde, portrelerin alt yanları sapsarı kesildi. Avusturyalılar cephelelerde geri çekilmekte devam ediyorlardı. İşler durmadan kötüleşiyordu.

Bu durum karşısında Petişka kalemi kâğıdı eline aldı. Bu işte artık zengin olmak ihtimali kalmadığını, ama imparator hazretlerini ikişer krona satsa bile yine de her portreden birer kron kazanacağını, yüreği yana yana hesapladı. Bununla ilgili bir reklam hazırladı. Portrelerden birini dükkânının camekânına astı. Altına da şunları yazdı:

“Bizim çok ihtiyar hükümdarımız, görülen lüzum üzerine, bundan böyle 15 kron yerine 2 krona satılmaktadır.”

O gün bütün şehir Habsburg sülalesi hisse senetlerinin ne kadar hızla düştüğünü gözleriyle görmek için Petişka’nın dükkânı önünden geçti.

Geceleyin jandarmalar geldi. Bundan sonra her şey hızla olup bitti. Dükkân kapatıldı. Petişka tutuklanarak sosyal düzeni ve sükûnu bozduğu gerekçesiyle Askerî Mahkemeye verildi. Emekliler Birliği olağanüstü bir toplantı yaparak Petişka’yı üyelikten çıkardı. Kısa bir yargılamadan sonra Petişka on üç ay hapse mahkûm edildi. Aslına bakarsanız, Petişka’nın beş yıla mahkûm edilmesi gerekiyordu. Ama, bir tarihte Avusturya-Macar ordusunda savaşa katılmış olması hafi fletici bir sebep olarak sayılmış ve cezasında indirim yapılmıştı.

İmparatorun rulo halindeki portreleri ise, Askerî Mahkemenin arşivinde korunmakta ve Avusturya-Macar İmparatorluğu’nun yıkılışından sonra, işgüzar bir bakkalın peynir saracağı o kurtuluş saatini beklemektedir.

AŞK, AŞK, SEN HER ŞEYDEN GÜÇLÜSÜN

ÖNCELERİ utanıyordu ama sonraları bu genç; bu saf kızla karşılaştıkça daha cesur davranmaya, ona çağdaş romanlardan alınma renkli, parlak sözler söylemeye başladı.

Çocuk, on yedi yaşında bir lise öğrencisi idi. Genç kızla her buluştukça, ona, ruhunun sevinçle dolup taşıdığını anlatıyor, genç kızı, akşam sessizliğini dinlemek üzere Gradčan tepesine götürüyordu. Tepenin en yüksek yerine çıktıkları zaman, delikanlı, ayakları dibinde pırıl pırıl yanmakta olan şehri göstererek:

“Bak, hanımefendi,” diye başlıyordu, “sokak fenerleri bize nasıl göz kırıyor! Işıldayan fenerlerin ışıkları, sokakları ışıklandırıyor! Aydınlanan sokaklar, etrafa ne güzel ışık saçıyor!”

Delikanlı bu “ışık”, “aydınlık” sözcükleri üzerine kurulan sözlerinin arkasını bir türlü getiremediği için bir süre susuyordu.

Genç kız hayranlıkla onu seyrediyor, sonra da delikanlı kendisine “hanımefendi” dediği için o da “beyefendi” diye söze başlıyor ve delikanlının parlak üslubunu taklit ederek ona şöyle karşılık veriyordu:

“Bu fenerler, üzgün ve karanlık insanların dolaştığı çöl gibi aydınlanmamış karanlıkları aydınlatarak etrafa ışık saçıyorlar.”

Kızla delikanlı, daha bir süre böyle konuştuktan sonra güzellikten, kuytu yerlerden söz ederek evlerinin yolunu tuttular.

Yolda giderken, تنها bir köşede, kömürle duvara yazılmış şöyle bir yazı ile karşılaştılar:

“Burasını kirletmek yasaktır.”

Delikanlı, bu yazıyı görmesin diye kızı kolundan tutup karşı tarafa götürmek istedi. Çünkü, aksi gibi, tam bu sırada bu köşeyi göstererek, yalnızlığa susamış ruhlarının ancak böyle ıssız bir yerde huzura kavuşabileceğini söylemiş ve kızı o köşeye sürüklemişti.

Ama yazıyı gözünden kaçırmayan kız, büyük bir saflıkla delikanlıya burada neyin kirlenebileceğini sordu.

Delikanlı:

“Güzellik bir bakışla bile kirlenebilir,” dedi. “İyisi mi biz buradan uzaklaşalım!”

Ama tüyleri ürperen genç kız, yazının karşısında durmakta direndi. Yazıyı yüksek sesle bir sefer daha okudu:

“Burasını kirletmek yasaktır.”

Sonra delikanlıya dönerek sordu:

“Bu yazının köpeklerle de ilgisi var mı?”

Delikanlı başını sallamakla yetindi. Kızın bu sorusu delikanlıyı yüreğinin derinliklerinden yaralamış, bu masum, bu saf kızın ruhunu yepyeni bir ışıkla aydınlatmıştı. Genç kızın, dünyanın bütün kirliliklerini öğrendiğini artık iyice anlamış bulunuyordu delikanlı. Üzgün bir sesle konuştu:

“Yaşamının hiçbir şeyle kirlenmediği, duvarlarında insanların en çirkin davranışlarını hatırlatan yazıların bulunmadığı, ağaçların şarkısından başka bir şeyin duyulmadığı bir ıssızlık ve yalnızlık ne güzeldir! Hayat, hanımefendi, bitmez tükenmez bir savaş, şu ya da bu davranışları yasak eden bir düzendir. Ben uzaklara, çok uzaklara, sonsuzluklara, hiç kimsenin erişemeyeceği yerlere uçmamızı ne kadar isterdim.”

Genç kızı elinden tuttu ve taş basamaklı bir sokaktan aşağıya yıldırım hızıyla koşmaya başladı. Ama öyle beceriksizce koşmuştu ki, ağır ağır yukarı çıkmakta olan sınıf öğretmenlerinden birine tosladı.

Hemen sevimli yol arkadaşının elini bıraktı. Korkudan tir tir titreyerek, saygılı bir eda ile kenara çekilmek istedi. Öğretmeni sert bir sesle:

“Yukarıya çıkar çıkmaz defterime not edeceğim,” dedi. “Yarın da sizinle ayrıca konuşacağım! Siz de Knoblah, yarın bana bunu hatırlatınız! Şimdi, geceniz hayırlı olsun!”

Genç kız bu söylenenleri işitmemişti. Çünkü koşup ileride bir yerde durmuştu. Delikanlı koşarak kıza yetişti ve olup bitenleri ona anlattı:

“Sınıf öğretmenimiz Vırhlitski! Burada ne yaptığımı sordu.”

Delikanlının gözleri yaşarmıştı. Kız sormaktan kendini alamadı:

“Efendimiz, galiba ağlıyorsunuz?”

“Adamın öyle korkunç bir bakışı vardı ki, hanımefendi.”

Delikanlı bir süre daha üzgün üzgün genç kızla dolaştı. Sönen hayallerinden söz etti. Yolda bir portakal satın alarak kıza ikram etti. Ama kız, portakalı şimdi yemeyeceğini, kurutup defteri arasında hatıra olarak saklayacağını söyledi.

Sonra, delikanlıdan, portakalın insana mutluluk getirip getirmeyeceğini sordu. Delikanlı da portakalın devamlılık ve karakter sağlamlığı sembolü olduğunu, çünkü portakalın yuvarlak olduğunu, yuvarlak biçimin ise en gelişmiş bir biçim olduğunu anlattı.

Delikanlının şairce hayalleri tamamıyla sönmüştü. Genç kızdan, yuvarlak cisimlerin yüzölçümünün nasıl bulunabileceğini sordu.

Köprüyü geçmişlerdi. Genç kızın bir delikanlı ile dolaştığını görmemeleri için artık ayrılmaları gerekiyordu. Ertesi gün yine buluşmak üzere sözleştiler. Genç kız minnacık elini uzatarak:

“İyi rüyalar, efendimiz,” dedi.

İş tam tersine oldu. Delikanlı, en aşağı üç kişiyi öldüren ve adım adım izlenen bir katil gibi, kötü bir rüya gördü.

Rüyasında, okul disiplin kurulunun, kendisini dün akşam genç kızla dolaştığı tepeye götürdüğünü gördü. Öğretmenlerin hepsi de silahlı idi. Tüfeklerine mermiler sürmüş, süngüler takmışlardı. Okulun müdürü ise, delikanlıyı boynundan bir

iple bağı olarak arkasından sürüklüyordu. Alayın arkasında, öğrenci Vanek, bir arabanın içinde kocaman bir haç getiriyordu. Alay, Radetski Meydanına geldiği zaman, Vanek haçı arabadan indirdi, bir polisin yardımıyla Knoblah'ın sırtına yükledi. Knoblah haçı tepeye çıkardı. Tepede iki sıra halinde öğrenciler dizilmişti. Mendillerini sallıyor, "Onu çarmıha gerin!" diye bağırıyorlardı. Delikanlının ayaklarına, kendisi gibi çarmıha gerilecek olan lise birinci sınıf öğrencilerinden bir çocuğu bağlamışlardı. Çünkü Çek Dili dersinde, "Futbol topu yumurtaya benzer," diye yazmıştı. Çocuk ağlıyor, elini kaldırıyor, yüksek sesle yalvarıyordu:

"Yumurta, yumurtayı, yumurtaya, yumurtadan, yumurtaya, yumurtayla!" Bunu söylerken de yalvaran gözlerle müdüre bakıyordu. Müdür ise ona şu cevabı veriyordu:

"Boşuna yalvarıyorsunuz, size hiçbir yardımda bulunamam. Çünkü disiplin kurulu, sizin de Knoblah ile birlikte çarmıha gerilmenize karar vermiştir."

Delikanlı, dehşet içinde uyandı. Ayaklarında hâlâ birinci sınıf öğrencisinin ağırlığını duyuyordu. Korkunç bir çığlık attı. Bu çığlıktan annesi uyandı. Çocuğun başına kompres koydu. Ama delikanlı sabaha kadar artık gözünü kırpmadı. Saat sekize doğru da büyük bir korku içinde okula gitti.

Öğretmen sınıfa girip sınıf defterine bir şeyler yazdıktan sonra, hemen:

"Knoblah, tahtaya!" diye bağırdı.

Knoblah, sapsarı bir yüzle, titreyerek tahta başına geçti. Öğretmen, alaycı bir eda ile ellerini ovuşturarak sordu:

"Bana bir söyleyeceğiniz var mı? Size verilen bir emri unutmuş olmayasınız? Görüyorum ki hafızanız çok zayıf. Yoksa size ben mi hatırlatayım?"

"Efendim," dedi. "Dün akşam size merdivenlerde rastladığımı hatırlatacaktım."

Sınıftan bir kahkaha yükseldi.

“Hepsi bu kadar mı Knoblah? Biraz daha tafsilat veremez misiniz? Mesela o sırada yanınızda kim vardı?”

“Yeğenim vardı, efendim.”

“Ya, öyle mi yavrum? O halde biz sizinle kardeş çocuğu oluyoruz. Çünkü yeğeniniz benim kızımdır. Şu halde sınıfın sizinle olan akrabalığıma son verdiğimi anlaması için, hal ve gidiş notunuzu kırıyorum.”

Knoblah sersemlemiş bir halde evine dönerken, alt katın gramofonu, “*Aşk, aşk, sen her şeyden güçlüsün,*” şarkısını söylüyordu. Knoblah’ın yüzü öylesine sarı, öylesine üzgündü ki, rastladığı serseri bir köpek bile haline acıdı, onu evine kadar geçirdi.

PAN FLORENTIN İLE HOHOLKA

PAN FLORENTIN öğretmendi. Hoholka ise lise birinci sınıf öğrencisi. Pan Florentin, Latince öğretmeniydi. Hoholka ise kendisine Engizisyon Mahkemesinden daha korkunç görünen bu dile karşı ölesiye savaşıyordu. Pan Florentin, bütün ders süresince tir tir titreyen Hoholka'nın korkmuş yüzüne küçümseyerek bakardı. Bu titreme bütün birinci, ikinci fiil çekimi boyunca sürer, üçüncü fiil çekiminde ise titreme gerçek bir sıtma nöbeti halini alırdı. Florentin, Hoholka'nın yüzüne baktığı zaman, çocuk şaşkın gözlerini tavana diker, sınıftan çıkmak için izin isterdi. Derste, kalkma sırası kendisine geldiği zaman, Hoholka daima böyle yapardı. Yazılı yoklamayı düşünmek bile onu titretir, her seferinde de sınıftan sıvışmanın çarelerini arardı.

O gün de böyle oldu. Florentin, her zamanki asık suratıyla derse girdi. Dua edildi. Defterler dağıtıldı. Yazılı yoklama yapılacağı bildirildi. Kopya edilmemesi, edenlerin cezalandırılacağı sıkı sıkıya tembihlendi.

Hoholka kalemi eline aldı. Titreyen eli ile, Latinceye çevrilmesi gereken tahtadaki yazıları kâğıda geçirmeye başladı. Yanındaki arkadaşının yaptığı yanlışı yapmaktan ödü kopuyordu. Öyle ya, yanlışı birbine benzerse, birbirlerinden kopya ettikleri sanılabilirdi. İlk sözcüğü yazarken, göz ucu ile, Latince de kendisi gibi zayıf olan sıra arkadaşı Batek'e baktı. Bu bakış Batek'in de kendisinden farksız bir durumda olduğunu ona anlattı. Çünkü Batek de tahtadaki sözleri kendisi gibi çevirmişti. Hoholka korktu. Üzgün bakışlarını, duvardaki Truva yıkıntıları tablosuna çevirdi. Biraz sonra da bakışları, duvardaki kurtarıcı

tuvalet anahtarına ilişti. Eski zamanlarda suçlular, nasıl tapınaklara sığınarak canlarını kurtarmışlarsa, Hoholka da Latince derisine boş vererek tuvalete kapağı atardı.

Sınıf tahtasında şu akıllıca cümleler göze çarpıyordu: “Masa ne geniş ne de yüksektir”, “Topuk vücudun bir bölümüdür”, “Anne, kız kardeş değildir.” Hoholka’nın biricik düşüncesi, kovuşturmadan kaçan bütün lise birinci sınıf öğrencilerinin sığınağı olan tuvalete postu sermek ve dersin sonuna kadar orada kalmaktı. Varsın defteri, gramer kurallarına ve Latin dili ruhuna karşı işlenmiş biricik yanlış bulunmadan tertemiz kalsındı. Unutkan öğretmeni niçin hiçbir şey yazmadığını sorduğunda Hoholka kendisine güvenen bir insan edasıyla:

“Bütün bir saat tuvalette idim, efendim,” cevabını verecekti.

Öğretmen kendisine inanmazsa Hoholka onu tuvalete götürebilir ve duvardaki “16 – XI Vaslav Hoholka, birinci sınıf öğrencisi,” imzasını ve o günün tarihini gösterebilirdi.

Hoholka bu kelimeleri büyük harflerle duvara yazdı ve dokunulmaz sığınağına yumuldu. Gerçi burası tamamıyla rahat olmamakla birlikte, ne de olsa az çok güvenli bir yerdi. Derken, koridorda birinin koştuğı duyuldu. Kapı vuruldu, birisi ona seslendi:

“Hoholka, haydi derse!”

Hoholka, öğretmen Florentin’in bu buyruğına karşılık:

“Gelemem,” dedi.

Elçilerden on dördüncüsünün de geri döndüğü şu anda bile Hoholka, “Gelemem!” sözcüğü ile öğretmenin inadını kıracağı-nı umuyor ve bu inançla tuvalette kalmakta direniyordu. Artık savaş ilan edilmişti.

Beş dakika sonra on beşinci elçi de lise birinci sınıf öğrencisi Hoholka’nın son sığınağına gelerek kapıyı vurdu ve şunları söyledi:

“Hemen derse gitmen emrediliyor!”

Hoholka tekrar:

“Gelemem,” cevabını verdi. Bu cevap, tıpkı Leonidas’ın Termopil’de Pers elçilerine verdiği cevap kadar gururlu bir eda taşıyordu.

Yeniden bir sessizlik baş gösterdi. Lisenin loş koridorunda, her adım boğuk yankılar yapmakta idi. Hoholka saniyeleri saymaya başladı. Altı yüze kadar saydı. Demek ki, Florentin’in son elçiyi gönderişi üzerinden aşağı yukarı on dakika kadar geçmişti.

Biraz sonra koridordan iri ve ağır ayak sesleri duyuldu. Çok geçmeden şiddetle kapısına vuruldu. Hoholka fena halde korktu.

“Hoholka, çıkınız oradan. Bu durumda yazılı yoklamaya katılamayacaksınız!”

Bu, doğrudan doğruya öğretmen Florentin’in sesiydi. Lise birinci sınıf öğrencisinin kanına susamış sert ve korkunç bir adamın sesi. Hoholka, titrek bir sesle:

“Gelemem, bay öğretmen,” dedi.

“Ama ben çıkmanızı emrediyorum.”

Hoholka’nın ruhunda şiddetli bir iç savaş başladı. Ama çok geçmeden direnme ruhu üstün geldi. Kesin bir sesle:

“Çıkmama imkân yok,” dedi.

“Demek çıkmak istemiyorsunuz?”

“Çıkamam, işim var.”

Florentin, lise müdürünün odasına koştu.

“Müdür Bey,” diye söze başladı. “Lise birinci sınıf öğrencilerinden Hoholka yazılı yoklamadan kaçarak tuvalete kapandı. Bir saatten beri de orada oturuyor. Bütün ısrarlarıma rağmen dışarı çıkmıyor.”

Lise müdürü ayağa kalktı. Böyle edepsizce bir davranışın uyandırdığı öfke ile gözleri tutuştu. İkisi birlikte Hoholka’nın sığınağına yollandılar.

İlkin Florentin kapıyı çaldı:

“Hoholka, dikkat ediniz. Yanımda lise müdürü var. Hemen tuvaletten çıkınız.”

Müdür de lafa karışarak:

“Bana bakın Hoholka, karşı koymaktan vazgeçerek dışarı çıkınız! Bakın sonra karışmam, ha! Siz nerede oturuyorsunuz?”

“Voinskaya Sokağı, numara 5, Müdür Bey.”

Öğretmen tamamladı:

“Annesi hizmetçidir.”

Lise müdürü çocuğu kandırmaya çalışarak:

“Bana bakın, Hoholka,” dedi. “Latinceden alacağınız iyi notla annenizi sevindireceğinize tuvalette oturuyorsunuz! Annenize acımıyor musunuz? Artık gevezelik yeter. Hemen oradan çıkıp ödevinizi yapmanızı emrediyorum.”

“Çıkamam efendim, daha işim bitmedi.”

“Bizimle matrak geçmeyin, yoksa sınıf defterine işleyeceğim!”

“Çıkamam, efendim.”

“Hal ve gidiş notunuzu kıracağım!”

“Çıkamam efendim.”

“Sizi okuldan kovacağım!”

“Çıkamam efendim.”

Öğretmenin gözleri şimşeklendi. Müdür öfkелendi. İkisi birden tuvalet kapısına yüklendiler.

Bu korkunç bir saldırıydı. Onların bu amansız saldırılarını gören Hoholka, onlara engel olmak için arkadan bütün gücüyle kapıya dayandı. Ama bütün çabaları boşuna idi. Florentin ile lise müdürü kale kapısına öylesine yüklenmişlerdi ki biraz sonra kapı gıcırdadı ve kırıldı. Lise müdürü ile öğretmen kırılan kapı ile birlikte tuvalette daldılar.

Ama kale bomboştu. Hoholka, düşmanlarının eline diri diri geçmemek için kaşla göz arasında kendisini kubura atmıştı.

Florentin:

“Bu onun için biricik çıkar yoldu,” dedi. “Yoksa Latincede bir sürü yanlış yapacaktı.”

Lise müdürü, yiğit düşmanı yutan çukura eğilerek:

“Hoholka,” diye bağırdı. “Sana altı saat hücre hapsi veriyorum.”

ABLAMIN EVLENİŞİ

BABAM yüksek bir devlet memurudur. Adı da Noviy'dir. Ablamı da Matild diye çağırırlar. O da bir devlet memuru ile evlidir. Eniştemin adı Gandşlah'tır.

Ablam, ilkin bir belediye memuru ile flört ediyordu. Babam bu belediye memurunun terfi etmesi için epey uğraştı. Ama adam terfi edince ablamla sevişmekten vazgeçti. Annemle Matild bu olaya çok üzüldüler, epey ağladılar.

Bir süre sonra evimize bir öğretmen girip çıkmaya başladı. Öğretmen konuşurken boyuna ellerini kollarını sallıyor, her sözünde, "Kesin olarak söylüyorum ki..." cümlesini tekrarlıyordu. Bir seferinde bana bir küre hediye etti. Sonra nedense gelmemeye başladı. Küreyi de geri istetti. Öğretmenden sonra ablama bir yüksek mühendis kur yapmaya başladı. Bu adam tartışmayı çok severdi. Her lafında da, "Memleketin yüksek menfaatleri böyle olmasını gerektiriyor," derdi. Bu yüksek mühendis, ablamın çok hoşuna gidiyordu. Öfkelenen babam, bir gün mühendisi kapı dışarı ettiği zaman ablam bütün bir hafta ağlamıştı.

Bu olaydan sonra babam bir gece evimize, yanında çalışan memurlardan birini getirdi. Bu, çok sessiz bir adamdı. Babam onunla gece yarılarına kadar devlet işlerinden konuşurdu. Matild dikiş diker, babam da onunla politikadan söz eder, rakısını içerdi. Bu sessiz adam Matild'in çok hoşuna gitmişti. Ama sonradan, bu adamın Moravya'da üç çocuğu olduğu anlaşıldı. Bu olaydan sonra artık onu bir daha görmedik. Babam, onun bir başka yere atandığını söyledi.

Altı ay kadar evimize kimse gelip gitmedi. Matild gizlice bir subayla görüşüyordu. Sonraları babam bunu öğrendi. Ablama

bir hayli bağıırıp çağırdı. Biz hepimiz ağladık. Çünkü babam laf arasında, “Bu bir lekedir, yüz karasıdır!” demişti.

Babam ertesi gün eve saz benizli, zayıf bir adam getirdi. İşte bu şimdiki eniştem Gandşlah’tı. Adam gittikten sonra babam bunun “çok yetenekli bir memur” olduğunu söyledi. Gandşlah, ablamlarla konuşurken, “Önünüzde saygı ile eğilirim, hanımefendi,” deyip durmuş, babamla konuşurken de, “Başüstüne, efendimiz,” demeyi hiç unutmamıştı. Babam onun amiri idi. Gandşlah, üç gün sonra tekrar bize geldiği zaman, “Müsaadenizle, hanımefendi,” diyerek ablaman elini öptü. Bizde yemek yedi. Konuşurlarken babamın her sözünü başıyla doğruluyor, boyuna başını sallıyordu. İkide birde, “Emredersiniz! İsabet buyurursunuz!” deyip duruyordu.

Gandşlah gittikten sonra babam bana yatmamı söyledi. Kendisi de yemek odasında, annemle ve ablamlarla baş başa vererek bir şeyler konuşmaya başladı. Ben yatar gibi yaptım ama yatmadım. Kulağımı kapıya dayayarak konuşulanları dinlemeye başladım. Babam, ablama:

“Baban olarak sana emrediyorum,” diyordu. “Bu adamla evlenmek zorundasın! O da yanımda çalışan bir memur olarak seni almak zorundadır.”

Matild, babamın bu sözlerine karşılık:

“Ama babacığım, herif sırsıklam salak,” dedi.

Annem ise derin derin içini çekti ve Matild’in şimdilik Gandşlah’ı sevmek zorunda olmadığını, kendisinin de vaktiyle babamı sevmediğini, ancak beş yıl sonra ona alıştığını söyledi. Bu arada ablama, Gandşlah’ı sevmediğini, onu salak gördüğünü kendisine belli etmemesi gerektiğini tembih etmeyi de unutmadı.

Matild, sevmediği bir adamla evlenmektense doğumevinde yatmayı tercih ettiğini söyledi. Ama annem, bin dereden su getirerek ablama uyarmaya çalıştı ve şimdi artık doğumevlerinde gizli bir bölüm bulunmadığını sözlerine eklemeyi de ihmal etmedi.

Sonra babam ablama bilezik, elmas bir gerdanlık ve daha başka şeyler almayı vaat etti. Nihayet ablam, “ailenin namusunu kurtarmak için” bu adamla evlenmeye söz verdi.

Ablamın bu sözlerinden sonra annemle babam onu kucaklayarak öptüler ve “Sen bizim iyi Matild’imizsin!” dediler.

Sonra, Gandşlah’tan söz etmeye başladılar. Babam, bu salağın maaşını arttıracığını, ama sözünden caymaması için bunu düğünden sonra yapacağını söyledi. Bundan sonra da Gandşlah’ın salak ama kendisine her bakımdan bağlı bir kişi olduğunu sözlerine ekledi.

Annem, kuşku ile sordu:

“Acaba kızımızı alır mı dersin?”

Babam:

“Amiri olmam sıfatıyla bunu kendisine emrederim,” dedi. “Hem zaten ben ona her şeyi anlatacağım!”

Gandşlah, ertesi gün bize geldiği zaman pek ürkek davranıyor, boyuna Matild’e bakıyordu. Gandşlah’a güler yüz göstermesi ve onunla konuşması için ablama önceden tembih edilmişti. Ablam ne söylerse söylesin, o sadece çok hafif bir sesle, “Evet, hanımefendi,” demekle yetiniyordu. Daha sonra ona şarap ikram ettiler. Gandşlah, bir yudum içtikten sonra, “Müsaadenizle, efendimiz,” diyerek terfi ve tayin listelerinden söz etmeye başladı.

O gün, Gandşlah gittikten sonra ondan hiç söz etmediler. Ertesi gün babam, ablama, benim işitmeyeceğimi sandığı bir sesle:

“Bugün memurum gelip seni isteyecek Matild,” dedi. “Göğsüne bir gül tak!”

Hizmetçiyi gül almaya gönderdiler. Annem, 15 kronluk değil de 30 kronluk gül alınacağı için bir hayli öfkelen-di. Sonra Matild’e kokular sürdüler. Artan esansları ben de kediye sürdüm.

Gandşlah, sırtında siyah bir kostümle geldi, elinde beyaz eldiven vardı. Dünden daha sarı ve zayıftı. Oturur oturmaz yine terfiden, zamdan söz etmeye başladı.

Annem likör getirdi, ona üç kadeh ikram etti. Dördüncü kadehi doldururken Gandşlah:

“Yeter, hanımefendi,” dedi. Sonra, babama dönerek:

“Efendimiz,” dedi. “Sizinle özel olarak bazı şeyler konuşmak istiyordum.”

Babam, parmağıyla bana kapıyı gösterdi. Annem de Matild’in can sıkıntısından esnemekte olduğu bitişik odaya geçerek:

“Sanıyorum ki pek nazlanmayacak,” dedi.

Annem, Matild’in yüzüne pudra sürdü. Tam da bu sırada babamın sesi duyuldu:

“Matild, Matild!”

Hemen kulağımı kapıya dayadım ve babamın şunları söylediğini duydum:

“Sevgili Matild! Bay Gandşlah, Allah’ın emriyle seni istiyor. Ben bu evlenmeye karşı değilim. Ama tabii son söz senindir. Sen ne diyeceksin?”

Matild’in nasıl ağladığını, nasıl “Peki, efendim,” dediğini duydum. Daha sonra da, “Anne, anneciğim,” diye seslendiğini işittim.

Annem hemen koşup geldi:

“Çocuklar,” diye söze başladı. “Bunun böyle olacağını ben zaten anlamıştım. Birbirinize öylesine yaraşıyorsunuz ki...”

“Pepik,” diye bana seslendi.

Durur muyum, hemen içeri daldım. Oracıkta bana, Bay Gandşlah’ın Matild ile evleneceğini söylediler. Annem, Gandşlah’ı sevip sevmeyeceğimi sordu. Tabii, “Bu salak herifin neresini seveyim?” diyemezdim ya. Gandşlah beni kucağına alıp, “Amirimin sevgili mahdumu Pepik,” diye okşamaya başladı. O günden beri de babama, “Ne emredersiniz amirim peder efendi?” ve anneme de, “Saygıyla ellerinizden öperim validem hanımefendi!” demeye başladı.

Çıkarken, hizmetçiye bir zulutko, bana da, “Amirimin oğlu Pepik çikolata alsın,” diye bir kron verdi.

Ertesi gün Bay Gandşlah nikâh yüzüklerini getirdi. Şarap ikram edildiği zaman, kadehini kaldırıp:

“Amirim peder efendinin ve validem hanımefendinin müsaadeleriyle, mutlu evliliğimiz şerefine!” dedi.

Annem de:

“Mutlu olun, çocuklarım,” dedi ve ağlamaya başladı.

Matild, Gandşlah’ı geçirmeye gidince, beni de odadan çıkardılar. Annem, babama:

“Matild Kasım’da, iki ay sonra hastaneye yatacak,” dedi.

Babam:

“Düğün bir buçuk ay sonra olacak,” cevabını verdi. “Ben ancak o zaman terfi için emir vereceğim!”

Bu sırada Matild içeri girdi ve bu salağın ablamın kendisini öpmesi için ısrar ettiğini söyledi. Bu işe annem de içerledi. “Ne küstahlık!” diye söylendi.

Babam ise:

“Ama buna karşılık söz dinler bir memur,” dedi.

İÇKİ DÜŞMANLARI

İÇKİ Düşmanları Kurumu Başkanı Voraçek'in, Başkan Yardımcısı Bek'in ve Genel Sekreter Maşek'in nasıl olup da yeni yılı kutlamaya karar verdiklerini pek bilmiyorum. Tabii onlar yeni yılı herkes gibi değil, İçki Düşmanları Kurumunun yararına ve amacına uygun olarak kutlayacaklardı. Sonraları bunlar, kurum yönetim kurulunun, doğrudan doğruya kurum üyelerinin baskısı altında, sokağa çıkıp sarhoşlukla savaşmak düşüncesini propaganda etmek zorunda kaldığını söylediler.

Gerçi kurum üyeleri şimdi bunu inkâr ediyorlar ama üç içki düşmanının sözlerine dayanarak polisin tuttuğu zabıтта, bu üç kişinin bütün yılbaşı gecesini, içki düşmanlığı düşüncesini yaymak amacıyla dünyanın en zararlı alışkanlıklarından biri olan sarhoşlukla savaşarak geçirmek için sokağa çıktıkları belirtilmektedir.

Bu üç içki düşmanı arkadaş sokağa çıkınca, Başkan Voraçek köşe başında nöbet bekleyen polisten, şu anda sarhoşların en çok bulunduğu bir yeri kendisine göstermesini rica etti. Vakit henüz akşamın altısı idi. Polis, Voraçek'in yüzüne dik dik baktıktan sonra:

"Bu kadar erken kafayı tütsülemekten hiç utanmadın mı?" diye çıkıştı.

"Ama müsaade buyurun..."

"Ben hiçbir şeye müsaade edemem! Bir kelime daha söyleyecek olursanız sizi posta ederim."

"Şu halde teşekkür ederim."

Polis bir daha hatırlatmak gereğini duydu:

“Ayağınızı denk alın, sonra karışmam ha!”

Üç içki düşmanı canları sıkılmış bir halde yollarına devam ettiler. Jitnaya Caddesinin köşesine gelince, iki kişinin kendi aralarında bir şeyler mırıldanarak şehrin göbeğine doğru gitmekte olduğunu gördüler. Sekreter Maşek, nedense bunların içkili bir yere gittikleri düşüncesine kapıldı, peşlerinden gitmeyi arkadaşlarına teklif etti.

Bu izleme işi çok sürmedi. İzlendiklerini fark eden bu iki kişi ellerindeki bir paketi atarak hemen kaçmaya koyuldular.

Başkan Yardımcısı Bek, başını sallayarak paketi açtı. Paketin içinden iki çift ayakkabı çıktı. Bunlar bu işle uğraşırken çevrelerinde büyücek bir kalabalık toplanmıştı. Kalabalığın içinden basık burunlu biri, bir eliyle Bek’i kolundan yakaladı, yumruk biçimine soktuğu öteki elini de burnuna doğru uzatarak bağırıp çağırmaya başladı:

“Bu sizin yaptığınız düpedüz edepsizliktir. Ben sizin kim olduğunuzu iyi biliyorum. Sizin öylesine çok ayakkabınız var ki, bu kış kıyamette fakir fukara yalınayak dolaşırken, siz fazla ayakkabılarınızı şuraya buraya atıyorsunuz!..”

Bu sırada Sekreter Maşek’in kulağına:

“Şunları bir iyice ıslatalım!” sözleri çalındı.

Bu sözler bir kumanda yerine geçti. Kalabalık bu üç içki düşmanına çullanmaya başladı. Üç arkadaş, zorla çemberi yarır karşılarına ilk çıkan büyük bir binanın altındaki mağazaya kendilerini attılar. Mağaza sahibi, arkalarından sıkı sıkıya kapıyı kapadı. Sonra üç arkadaş dönerken, ne emrettiklerini, polis gelip kapının önünde bağırıp çağırmakta olan kalabalığı dağıtınca kadar burada beklemeyi isteyip istemediklerini sordu.

Üç arkadaş, mağaza sahibinin bu sözleri üzerine, çevrelerine şöyle bir göz atınca âdeta dehşete kapıldılar. Mağazanın rafları çeşit çeşit içkilerle dolu idi. “Jitnaya şarabı”, “ekstra ekstra votka”, “keskin votka”, “Jamaika romu” ve daha buna benzer bir yığın içki çeşidi etiketi göze çarpıyordu.

Maşek:

“Bize alkolsüz bir şeyler verin,” dedi.

Meyhane sahibi kurnaz kurnaz gülererek:

“Onluk mu istersiniz yoksa beşlik mi?” diye sordu.

“Onluk olsun!”

Meyhaneci her birine birer bardak içki verdi. Onlar da verilen bardakları bir yudumda yuvarladılar.

İçkinin içinde alkol bulunduğundan ilk şüphe eden Voraçek oldu. Meyhaneci, alaycı bir sesle:

“Aman efendim, ne münasebet,” dedi. “Bu, halis muhlis yılanmış Polonya şarabıdır.”

“Ama biz sizden alkolsüz içki rica etmiştik...”

Meyhaneci, şakacılığı bir yana bırakarak öfkeli bir sesle:

“Eh, artık gevezelik yeter,” dedi. “Sabahtan beri çalmadığınız meyhane kapısı kalmamış. Ayakta duracak haliniz yok. Peşinizde bir yığın insan dolaşıyor. Herhalde burada da bir rezalet çıkarmak niyetindesiniz! Maşallah yeni yıla çok iyi giriyorsunuz! Haydi bakalım, defolun!”

Meyhaneci böyle söylenerek, onları kabaca meyhaneden attı. Artık kalabalık da dağılmış bulunuyordu.

İçki Düşmanları Kurumu Başkanı Voraçek, bir meyhanenin penceresinden içeri bakarken, arkasında birinin şöyle konuştuğunu duydu:

“Anna, şu adama dikkat et! Kendisi bizim bankanın şube şeflerindendir. Eskiden akli başında iyi bir adamdı. Şimdi ise körkütük sarhoş olduğunu görüyorsun!”

Voraçek bunların yanına yaklaşarak ürkek ürkek konuşmaya başladı.

“Affedersiniz, Bay Direktör,” dedi. “Affedersiniz! Siz yanıyorsunuz! Tam tersine, biz içki düşmanlığı düşüncesini yaymaya çalışıyoruz, özellikle, insanlığın yolunu şaşıracığı böyle bir gecede bunu yapıyoruz. Şunu da söylememe müsaade buyurun...”

Ama Voraçek sözünü bitiremedi. Az önce, meyhanenin önündeki kalabalığı dağıtmış olan polis yanlarına yaklaşıarak sert bir sesle Voraçek'e:

“Uzun bir süredir sizi gözlüyorum,” dedi. “Kimseye balta olmamanızı sizden son defa rica ediyorum. Yoksa sizi posta etmek zorunda kalacağım.”

Üç arkadaş, bir kelime söylemeden ıslanmış tavuklar gibi büzülerek polisin yanından uzaklaştılar. Voraçek arkadaşlarına bir yanlışlık olduğunu anlatırken, banka direktörü de polise “herifin iyice kafayı çekmiş olduğunu” söylüyordu.

Üç arkadaş yine yola düzöldüler. Yıllanmış Polonya şarabı herhalde iyice başlarına vurmuş olacaktı. Köşe başındaki bir birahaneden yükselen akordeon sesini duyuncaya kadar, birbirlerinin sözünü keserek uzun uzun hatalardan, adli hatalardan ve cinayetlerden söz ettiler. Akordeon sesini duyan kurum sekreteri, “Hah!” dedi. “İşte aradığımız bir sefahat yuvası. Hemen gidip onlara, nasıl yavaş yavaş yırtıcı hayvanlara döndüklerini anlatalım!”

İçeri girdiler. Birer şişe soda getirterek çevrelerini incelemeye koyuldular. Görünüşleri şüpheli iki kadın, iki delikanlının kucağına oturmuş şarkı söylüyor, birahane halkı da onlara, koro halinde tempo tutuyordu.

Birahane halkı şarkıya son verince Maşek bir sandalyenin üzerine çıktı. Yıllanmış Polonya şarabının verdiği pervasızlıkla söze başladı:

“Müsaade buyurunuz da bu halinizle bir yırtıcı hayvandan farkınız olmadığını söyleyeyim,” dedi.

Doğrusunu isterseniz bu sözler gerçeğin ta kendisi idi. Çünkü bu üç arkadaş, yenmek üzere Roma sirklerinden birinin aslanlarına atılsaydılar, halleri buradakinden kötü olmayacaktı.

Bir dakika sonra üç arkadaş, bitkin ve perişan bir halde sokakta koşuyorlardı: Şapkaları uçmuş, üstleri başları bir ayı ile

dalaşmış gibi parça parça olmuş, yüzleri gözleri morarmış ve şişmişti.

Biraz nefes almak, biraz da üstlerine başlarına çekidüzen vermek için bir birahaneye girdiler. Bu birahanenin müşterileri de öteki birahanenin müşterilerinden farksızdı. Burada da ikinci bir dayak yemek korkusuyla, garsonun “Ne emredersiniz?” sorusuna:

“Hiç değilse birer bira getirin!” demek zorunda kaldılar.

Güçlü kuvvetli, adaleli bir adam olan garson, birahane sahibiyle uzun uzun bir şeyler konuştuktan sonra yanlarına geldi ve aşırı derecede sarhoş olanlara içki vermenin yasak olduğunu söyledi.

Maşek aşırı bir nezaketle:

“Çok yanılıyorsunuz, dostum,” dedi. “Tam tersine biz herkese sarhoş olmamayı tavsiye ediyoruz. Hele böyle insanlığın...”

Ama Maşek sözünü bitiremedi. Birahane sahibi yanına gelerek onu yakasından tuttuğu gibi kapıya doğru sürükledi. “Haydi bas bakalım,” diye bağırdı. “Buradan defol! Kimsenin ticaretime engel olmasına izin vermem!”

Maşek bir süre sonra, arkadaşı Bek ile Voraçek’i aramak üzere birahaneye geldiği zaman onları orada göremedi. Neden sonra onları mutfakta buldu. Voraçek ellerini yukarı kaldırmış, “Bu bir adli hatadır!” diye bağırıp duruyordu.

Hiç şüphe yok ki bu üç arkadaşın, böyle dayaktan şişmiş ve yer yer morarmış suratlarıyla, paramparça olmuş elbise ve pantolarıyla, yakalıksız ve kravatsız gömlekleriyle Emniyet Müdürlüğüne gidip şikâyetle bulunmaları ve yepyeni bir kültürün temsilcileri olduklarını söylemeleri, amaçlarının alkolle ve alkoliklerle savaş olduğunu anlatmaya çalışmaları hiç de iyi olmadı.

Emniyet Müdürü, bir polis çağırarak, “Bunları nezarethaneye atın,” emrini verdi. “Sabaha kadar orada kalsınlar da akılları başlarına gelsin!”

Nezarethanenin kapısı açılıp kapandı. İçki düşmanlığı propagandacılarının büyük faciası da böylece sona erdi.

Ertesi sabah Voraçek'in, uyanır uyanmaz divanda tahtakurusu avına kalkışması bir hayli eğlenceli oldu.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir hafta sonra üçü de tüzüğe aykırı davranışlarından ötürü İçki Düşmanları Kurumundan büsbütün çıkarıldıklarını bildiren birer mektup aldılar. Mektupta, yıllanmış Polonya şarabından, dayaktan, nezarethaneden hiç söz edilmemişti.

KARAUS İÇKİYE NASIL BAŞLADI?

KARAUS, “Hayat Sigortası Ortaklığı”nın başmüsaviriydi. Kendi aramızda oturup konuşurken, birdenbire salgın bir hastalık çık-
sa ya da bir savaş patlak verse ne kadar iyi olacağını, bürosunda-
ki işlerin nasıl canlanacağını söyler, keyifli keyifli gülerdi.

Karaus bu toplantılarda sadece maden suyu ya da soda içerdi. Çünkü, İçki Düşmanları Kurumu üyesi ve *Tabiat Dostu* dergisi-
nin abonesi idi. En sevdiği şeylerden biri de yalnız bitki ile geçi-
nen, sudan başka bir şey içmeyen, bundan ötürü de 180-200 yıl
yaşayan yeryüzündeki birtakım kabilelerden söz etmekte. Mesela,
İngilizler, Yeni Zelanda’da hâlâ yaşamakta olan 180 yaşında bir
kadın bulmuşlardı. Karaus, gazetelerden öğrendiği bu havadi-
si bize bildirmekte acele etmişti. Bundan başka, hepimize, güya
Palatski’nin “geleceğin besini” dediği kuru muzla beslenmeyi de
teklif ediyordu. Oysa işin aslı şöyleydi: *Tabiat Dostu* dergisinin
sahibi Krofta, bunları kurutarak dükkânının vitrinine doldur-
muş, altına da şöyle bir ilan koymuştu:

“İşte halkın babası Palatski’nin, geleceğin besini dediği kuru
muzlar bunlardır!”

Böylece, bu hikmeti yumurtlayan Palatski değil, Krofta olmuş
oluyordu.

Karaus, lokantada buluştuğumuz zaman, daima “Altın Litre”
sodasını içer, alkolün zararlarından söz ederdi. Bir gün lokanta-
ya sihirli bir fener getirdi. Onunla beyaz duvarın üzerinde alko-
lik bir adamın karaciğeriyle midesini gösterdi. Bu arada alkolün
beyin üzerinde ve toplum yaşayışında yaptığı etkileri de ayrıntı-
larıyla anlattı. Söz arasında:

“Dünyadaki en ünlü hırsızlardan, yankesicilerden, baba katillerinden, şehvet düşkünlerinden, kundakçılardan, sahtecilerden çoğunun günde üç dubleden fazla bira içtiğini bilmem bilir misiniz?” dedi. “Toplulumun fırlatıp attığı bu adamların hepsi de rakı, konyak, likör içer. Eninde sonunda ya hapishanede ya da darağacında can verirler. İşte bunun içindir ki ben alkolün bir damlasını bile ağzıma koymam. Yalnız ve yalnız soda içerim.”

Karaus son dersini bize cuma günü vermişti. Cumartesi günü, her zamanki gibi lokantaya gelip bir şişe sodalı su ısmarlayınca, Mahen ayağa kalkıp garsona seslendi:

“Perkler, şu suyu kaldır da yerine bira getir!”

Müfettiş Karaus:

“Asla!” diye bağırdı.

Dr. Şkarda, soğuk soğuk:

“Şu halde üç ay sonra öbür dünyayı boylamaya hazırlanın!” dedi.

“Efendim?”

Dr. Şkarda:

“Bunun efendimi mefendimi yok,” dedi. “Siz gazete okumadınız mı?”

“Ben gazete okumam.”

Mahen:

“O halde,” dedi, “öteki dünyaya gitmek için pasaportunuzu vize ettirmeye bakınız.”

Dr. Şkarda sordu:

“Uzun zamandan beri mi sodalı su içiyorsunuz?”

Karaus böbürlene böbürlene:

“On beş yıldan beri,” dedi.

“Eh, neyse, yine şansınız varmış. Büsbütün geç kalmış değilsiniz. Son araştırmalardan anlaşıldığına göre sodalı suyun içinde, hidrojenin etkisiyle ayrılan arsenik varmış. Herhalde arseniğin ne olduğunu bilirsiniz?”

Karaus:

“Ah, Allah’ım!” diye bağırdı. “Bu nasıl olur?”

“Suyu görmeden paçalarını sıvama! Tabii sodalı suyun içindeki arsenik o kadar çok değildir. Ama birkaç yıl sürekli olarak sodalı su içilecek olursa, sonunda organizma birdenbire zehirlenebilir ve yüreğin çalışması durur. Bu çeşit ölümlerden sonra yapılan otopsilerde, insanın ya arsenik zehirlenmesinden ya da kalp durmasından öldüğü anlaşılır. Bu çeşit ölüm olaylarına, yılanlar tarafından ısırılmış hayvanlarda da rastlanır. Biricik kurtuluş yolu, yüksek dozda alkol almaktır. Genel olarak yarım litre konyak içmek yeterli görülür.”

Karaus:

“Bana hemen yarım litre konyak getirin!” diye bağırdı.

Ama Dr. Şkarda onu elinden yakalayarak:

“Hayır. Böyle birdenbire olmaz,” dedi. “Hem konyakla başlamanız doğru değil. İlk, küçük porsiyonlar halinde bira içmeniz, hem de şöyle davranmanız gerek: Birinci dubleyi birden içeceksiniz! İkinci dubleyi on dakika, üçüncü dubleyi de on beş dakika sonra.”

İki saat içinde Karaus’un etrafındaki şişelerin sayısı elliye bulmuştu.

Böylece Karaus içki düşmanlığından vazgeçmiş, o günden beri de kanun çerçevesi içinde ılımlı ilerleme Partisi’nin sadık bir tarafı olmuştu.

CİNAYET ROMANI

“GIUSEPPO BORO, Trieste’ye geldiği zaman cebinde beş parası yoktu. İndiği otelde kendisini Eisenfeld’li Kont Olarih diye tanıttı. Otel sahibi Bittemel’in, Luccia adlı çok güzel bir kızı vardı. Luccia, sahte konta çıldırasına âşık oldu. Ama o sırada otele inen Lorenzo adlı bir gemici, Giuseppe Boro’nun keyfini kaçırdı. Çünkü, Lorenzo, Giuseppe Boro’nun Roma’da, kız kardeşini baştan çıkaran bir delikanlıyı ve üç arkadaşını öldürdüğünü bilen biricik insandı.

Giuseppe Boro bu olayı, şarabını yudumlarken, otel sahibi Bittemel’e anlattı. Beraberce Lorenzo’yu zehirlemeye karar verdiler. Luccia’nın da yardımıyla, bu işi kolayca başardılar. Lorenzo’nun ölüsünü bir çuvala koyup, geceleyin, şehirden bir hayli uzak olan bir tepeye götürdüler. Niyetleri, çuvalı oradan bir uçuruma atmaktı.

İşte tam bu sırada, bir jandarmanın kendilerini gözetlemekte olduğunu fark ettiler. Luccia kurnazlıkla jandarmaya sokuldu. Jandarma olup bitenleri anlamak için attan ineceği sırada genç kız onu kalbinden hançerledi. Böylece ölü bir iken iki oldu. Her iki ölüyü de uçuruma attılar, ama bu sırada jandarmanın atı kişnemeye başladı. Yeniden nal sesleri duyuldu. Cinayet yerine yeni bir jandarma geldi. Giuseppe Boro bu yeni gelen jandarmayı tabanca ile öldürdü. Bundan sonra da üçü birlikte rahatça otele döndüler.”

Editör Tomas’ın karşısında oturmakta olan cinayet romanları yazarı genç, mahzun bir bakışla editörün yüzüne baktı ve:

“Arkasını henüz yazmadım,” dedi.

Editör:

“Ama, Pan Kramski,” dedi. “Bu kadarı da fazla... Öteki ölüleri ne yapacaksınız? Adamlarınız orada kalmalı idi. Çünkü tabanca sesi üzerine başka jandarmalar da gelebilir. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz, delikanlı? Sonra size şunu da söyleyeyim ki, ateşli silahları çok ihtiyatsızca kullanıyorsunuz! Hem de geceleyin ateş ediyorsunuz! Bu, büyük bir hatadır. Mademki Luccia bu kadar iyi hançer kullanmasını biliyor, ne diye ikinci jandarmayı da hançerle öldürmediniz?”

Pan Tomas ayağa kalktı. Önündeki masaya dayanarak, üzüntüyle ve yüksek sesle konuşmasına devam etti:

“Size tekrar soruyorum: İkinci jandarmayı ne diye hançerle öldürmediniz? Hançerinizi bir defa daha kullanabilirdiniz! O zaman ortada mesele de kalmazdı. Yavrucuğum, artık eski basmakalıp metotlarla çalışılamayacağını bilmeniz gerek. Şu gençlerle başımız dertte. Rahmetli Horvat’ı herhalde bilirsiniz? Hançer kullanmakta gerçekten de usta idi adam. 1900’de işe başladı, 1905 yılına kadar en küçük bir falso yapmadan çalıştı. Hem, nerede biliyor musunuz? Almanya’da. Bu adam yalnız hançer ve zehirle iş görürdü. Tabanca, hele de geceleyin müthiş gürültü yapar. Siz bundan sonra da böyle çalışırsanız haliniz dumandır. Her yaptığınız işi yüzünüze gözünüze bulaştırırsınız! Kötü durumlara düşersiniz! Size bir baba gibi söylüyorum: Siz kabiliyetli bir gençsiniz! Öyle sanıyorum ki henüz her şey kaybolmuş değildir. Şimdi siz fırsattan faydalanarak gizlenmelisiniz! Bütün bu olup bitenlerden sonra artık bu şehirde kalamazsınız. Kendinize bir çıkış yolu bulmanız gerek. Bence artık gangsterliğe başlamalı, ancak kadın ve çocuk öldürmemelisiniz! Luccia, şimdilik varsın hapisshanede kalsın! Onu sonra kurtarırsınız! Gerekirse yeniden şehre dönünüz! Luccia şehirde yakalansın! Bundan sonra tabanca yerine kauçuk coplar kullanmanızı tavsiye ederim. Tabanca, bütün dünyayı ayağa kaldıracağına göre, tabanca ile yine başınız derde girer.”

Delikanlı:

“İnanın ki, bundan sonra hiç tabanca kullanmayacağım,” diye cevap verdi. “Öğütlerinize çok teşekkür ederim. Hatırıma gelmişken şunu da sorayım: Acaba bazen zehir kullansam nasıl olur? Ne çeşit zehirler iz bırakmadan adam öldürür?”

“Acemi çaylak olduğunuz, işten çıkmadığınız nasıl da belli oluyor. Her zehir iz bırakır, otopside hemen anlaşılır. Onun için zehir kullanırken çok dikkatli davranmak gerek. Zengin akrabaları öldürmek için zehir kullanmak kabildir. Ama yavaş yavaş vermek gerek. Zamanımızda banka soygunculuğu yapmak gerektiğini de unutmamalısınız! Bu durumlarda banka memurlarını kloroformla bayıltmak ya da damlalarına striknin şırınga etmek doğru olur. Ağır çelik kasaları yalnız dinamitle parçalayabilirsiniz. İşte ancak bu durumlarda tabanca kullanmak caizdir. Hele brovning ne güzel tabancadır. Tren soygunculuğu da fena değil... Sonra, tiyatro, lokanta, kahvehane gibi umumi yerleri soymak da fiyakalı bir iştir. Karşı koymaya, parayı vermemeye kalktılar mı, kim olursa olsun, gözünün yaşına bakmadan çekip vuracaksın! İnsanlara bir köpek kadar acımayacaksın, ya delikanlım! Haydi şimdi iş başına, göreyim seni!”

İkisi de ayağa kalktılar ve büyük bir şaşkınlık içinde, bütün kahve müşterilerinin, garsonların, çocukların, kahvehane sahibinin, diz çökmüş ve ellerini yukarı kaldırmış bir halde, kendilerinden af ve merhamet dilendiklerini gördüler.

DEDEKTİF BÜROSU

“X IŞINLARI” adlı özel dedektiflik bürosunun işleri oldukça kötü gidiyordu. Büro iki aydır kelimenin tam anlamıyla sinek avlıyordu. İki ay önce, oldukça saygıdeğer bir aile babası, günde beş krona kızını izletmiş, o zamandan beri de hiçbir yeni iş düşmemişti.

X Işınları Dedektif Bürosu Şefi Patočka, ağır ağır, elindeki sucuk parçasından bir dilim kesiyor ve rakısına meze yapıyordu. Bu sucuk parçası, babacan aile reisinin son hatırası idi. Kızının şüpheli bir resim sanatçısı ile düşüp kalkmadığını öğrenince pek sevinmiş, bundan ötürü de dedektif bürosunun hesabını görürken, büro müdürüne, pazarlık dışı üç şişe rakı ile kendi kolonyal mağazasından büyücek bir kangal sucuk hediye etmişti. Dedektif bürosu şefi, son sucuk dilimini keserken, acı acı, kötü giden işlerini düşünüyordu. Birdenbire, büyük bir can sıkıntısı ile ayağa kalktı. Karşıdaki tenorun cırlak bir sesle durmadan tekrarladığı “*Ah o demler, hayal olan demler,*” şarkısını duymamak için penceresini kapadı. Son dilim sucuğunu yedi ve masasının başına geçerek, önündeki defterden birtakım adresleri kopya etmeye başladı.

X Işınları Dedektif Bürosunun işleri öylesine kötü gidiyordu ki, Patočka, iki aydan beridir bir fabrika hesabına birtakım adresleri temize çekerek ekmek parasını çıkarıyordu.

Birdenbire oda kapısı vuruldu. Patočka hemen cevap vermedi. Gelenleri kapının önünde bekletmek âdetiydi. Bu arada adresleri, defteri bir gazete ile örttü. Bıyıklarını burdu. Elleriyle saçlarını düzeltti. “Giriniz!” dedi.

İçeriye, sık giyinmiş, genç bir adam girdi. Hiçbir teklif beklemeden sandalyelerden birine oturdu.

“Beni mazur görünüz, çok heyecanlıyım,” dedi ve birdenbire ağlamaya başladı. “Beni mazur görmenizi rica ederim. Karım beni aldatıyor. Sizden yardım istemeye geldim.”

Dedektif bürosunun şefi karşısındakini dikkatle süzdükten sonra, soğuk bir eda ile:

“Ya, öyle mi?” dedi.

Genç adam derdini anlatmaya koyuldu:

“Prag’da iki fabrikam var. Biri Visocan’da, ötekisi de Brevnova’da. Bunun için de ben, Visocan’dan Brevnova’ya, Brevnova’dan da Visocan’a gidip gelmek zorundayım.”

Delikanlı tekrar ağlamaya başladı. Üzgün üzgün etrafına bakındı. Sonra kendini toplayarak sözlerine devam etti:

“İşte böyle, bir fabrikadan ötekine giderek işleri izlemek zorunda olduğum için çok zaman kaybediyor, bundan ötürü de bütün gün karımı göremiyorum. Karım!.. Ah, ona böyle diyebildiğim o mutlu günler nerede? Bu iş, daha ben Visocan ile Brevnova arasında mekik dokurken olmuş. Derken bir fabrika daha yaptırdım. Üstelik bu yeni fabrikam Godkoviç’teydi. Bu sefer karım Ofelya’yı çok daha az görebiliyordum. Çünkü her gün bu üç fabrikaya da uğramak zorundaydım. Hatta bir dördüncü fabrikayı kurma hazırlıklarına giriştim. Ama bu sefer karımı büsbütün göremeyecek, beni aldattığını da anlayamayacaktım.

Bunun nasıl olduğunu size anlatayım. Brevnova’daki fabrikayı satmıştım. Mukaveleyi kasama koymak üzere eve geldim. Kapıyı çalınca, hizmetçimizin telaşlı telaşlı bir şeyler söylediğini duydum. Kapı uzun bir süre açılmadı. Nihayet kapı açılınca, doğruca misafir odasına girdim. Orada karımdan başka kimsecikler yoktu. Hiç renk vermeden yatak odasına geçtim. Karyolanın altına varıncaya kadar her yeri gözden geçirdim, yine kimsecikler yoktu. Yemek odasına girdim. Vestiyeri gözden geçirdim. Şüphe çekecek hiçbir şey göremedim. Tuvalette de kimseyi bu-

lamadım. Gardıropta, perdelerin arkasında da kimsecikler yoktu. Yılan karım, orospu karım, benim bu halime bakarak kıs kıs gülüyor, hiç ses çıkarmıyordu. Ancak, ‘Nerede? O nerede?’ diye bağırmam üzerine karım ağlamaya başladı. ‘Ne oluyorsun? Ne arıyorsun?’ deyince aklım başıma geldi. Yine renk vermemeye çalışarak, kibritimi aradığımı söyledim. Sonra yatağa uzandım. Başıma kompres koydular. Karım beni uyutmaya çalıştı. Tabii ben, karımın bunu mahsus yaptığını, birini beklediğini hemen anladım. Bütün gece hiç gözümü kırpmadım. Hep karımı gözetledim. Karım yanımdan ayrılmak cesaretini gösteremedi. Ama iğne üzerinde oturur gibi bir hali vardı. Böylece, bu sefer beni aldatmak imkânını bulamadı.

Aradan bir süre daha geçti. Godkoviç’teki fabrikamı kiraya vermiştim. Bununla ilgili sözleşmeyi kasaya koymak üzere beklenmedik bir zamanda eve geldim. Evimde bir felaket olmuş gibi içimde bir sıkıntı vardı. Hizmetçi yine uzun bir süre bana kapıyı açmadı. Evin içinde yine birtakım konuşmalar ve koşuşmalar oldu. Kapı açılınca, hemen misafir odasına daldım. Karım yine orada idi. Ama, sizi temin ederim ki yüzünde korku izleri vardı. Hemen yatak odasına koştum. Karyolanın altına baktım, kimsecikler yoktu. Ama içimde, bir türlü yenemediğim bir kuşku vardı. Gardırobu gözden geçirdim, perdelerin arkasına baktım. Buralarda da kimsecikler yoktu. Bütün bunlardan sonra, karım ağlamaklı bir yüzle yanıma gelerek, ‘İşte aradığın!’ dedi ve bana kibrit kutusunu uzattı. ‘Aradığın bu değil miydi?’ diye sordu. Tabii ben yine renk vermedim: ‘Evet, aradığım buydu,’ dedim. Nihayet bu işi nasıl meydana çıkardığımı biliyor musunuz?”

Delikanlı tekrar ağlamaya başladı.

“Bunun nasıl olduğunu size beni sokakta bekleyen kardeşim anlatsın,” dedi. “Allahaismarladık. Ben şimdi onu size gönderirim. Bunu size anlatmaya gücüm yetmeyecek!”

Delikanlı, hıçkırığa hıçkırığa X İşinleri Dedektif Bürosu şefinin boynuna sarıldı. Büyük bir heyecan içinde oradan ayrıldı.

Dedektif bürosunun şefi, delikanlının kardeşini beklemeye başladı. Aradan on beş dakika, hatta yarım saat geçmesine rağmen gelen giden olmayınca dedektif bürosunun şefi düşünceli düşünceli elini yeleşinin cebine soktu ve büyük bir dehşetle, bugün emniyet sandığına rehine yatırmak zorunda olduğu en değerli eşyasının, altın saatinin yerinde yeller estiğini gördü.

X Işınları Dedektif Bürosunun şefi, şapkasını kaptığı gibi soluğu karakolda aldı.

SAAT HIRSIZI

ANNEANNEMİN annesinden bana miras kalan çok değerli bir saat, geçenlerde evimden yok oldu. Saat eski ve antika bir şeydi. Üzerinde büyük bir işçilik vardı. Saatin, devrinin büyük ve usta bir saatçisi olan anneannemin annesinin kocası tarafından yapılmış olması ihtimali kuvvetli idi. O zamanlar, bu saat, saatçilik sanatı bakımından örnek olarak gösterilmekte imiş. Bu, kalın kapaklarında on altı pırlanta taş bulunan altın bir saatti.

Saati rehine koymak istediğim zaman çalındığını fark ettim. Bu saatime her zaman dört yüz kron veriyorlardı. Anneannemin annesi –nur içinde yatsın– gerçekten de altından bir kadınmış.

Saatimin çalındığını öğrenir öğrenmez, hemen Prag Emniyet Müdürlüğüne başvurdum. Beni, İkinci Şube Cinayet Masasının şefine yolladılar.

Cinayet masası şefinin odasına girince onu kâğıtlarının üzerine eğilmiş bir durumda gördüm. Tam karşısına rastlayan duvarda adaleti temsil eden bir tablo vardı. Demirden bir el, maskeli bir haydudun yakasına yapışmıştı. Tablonun üzerinde bir kelepçe asılıydı.

Masaya doğru biraz daha yaklaşıncı, Masa şefinin kâğıtlarla değil uyku çekmekle meşgul olduğunu anladım. Ayak sesimden uyanmış olacak ki doğruldu. Sol tarafta asılı aynadan, gözlerini nasıl ovuşturduğunu, esnediğini gördüm. Uykulu bir sesle:

“Giriniz!” diye mırıldandı.

“Ben zaten içerideydim,” diye cevap verdim.

Masa şefi, koltuğuyla bana doğru döndü. O zaman, pos bıyıklı, sert görünüşlü, kıranta bir adamın karşısında olduğumu anladım. Çabuk çabuk:

“Ne istiyorsunuz?” diye sordu.

“Sizden yardım istemeye geldim,” dedim.

Masa şefi ayağa kalktı. Yüzü yumuşak bir görünüş aldı. Bana doğru birkaç adım atarak elini uzattı:

“Çok sevindim. İşte size sağ elim!” dedi ve kuvvetle elimi sıktı. “Şimdi müsaade ediniz de size aldığım teşekkür mektuplarını göstereyim. Geliniz de sizi ‘Meydana Çıkarılmış Suçlar Salonu’na götüreyim,” diye sözlerine ekledi.

“Meydana Çıkarılmış Suçlar Salonu” dediği yer, küçücük bir masa üzerinde, kırmızı lamba yanan bir kiler odasını andırıyordu. Masanın üzerinde ayrıca, içi fotoğraf dolu bir albüm duruyordu. Cinayet masası şefi albümü eline aldı, birinci sayfasını çevirdi ve bana “Yakalanan Katillerin Fotoğrafları” yazısını gösterdi. Sonra, albümü kapayarak yine yerine koydu. Daha sonra, sarılı siyahlı bir kurdele ile bağlanmış bir kutudan bir avuç mektup çıkardı. Bunlardan birkaçını ayırarak:

“Bunlar da bana güvenerek sırlarını açan müşterilerimden gelmiş binlerce teşekkür mektubundan ancak birkaç tanesi. Mesela şu mektubu okuyunuz! Neyse, ben kendim okursam daha iyi olur. Bakın mektupta ne yazılıyor: ‘Kocam olacak haydudu bulup, şu merdivenlerden aşağı attığım Madam Kreyçeva ile beraber suç yerinde ensemek lütfunda bulunduğunuzdan ötürü size candan müteşekkirim. Kocam olacak hergelenin yaptığı numaraları asla unutmayacağım.’”

Masa şefi sözlerine devam ederek:

“Böylesine içten yazılmış bir mektubu, eminim ki asla görmemişsinizdir. Bu kadın, ölünceye kadar bana sadık kaldı. Buyurunuz şimdi ‘Görüşme Salonu’na geçelim.”

Masa şefinin “Görüşme Salonu” dediği yer de, “Meydana Çıkarılmış Suçlar Salonu”ndan daha küçük bir kiler odası idi. Burası, mavi bir lamba ile aydınlatılıyor, duvarları halılarla kaplı bulunuyordu.

“Dostum, bu duvarlar, nice nice sırlara tanıklık etmiştir. Bu salona kimler kimler gelmemiştir: Prenslerin, kontların, millet-vekillerinin, papazların, hatta bazen, araba tekerleğine sürülen yağ fıçıları çalınmış fakir fukaranın bile bu salona geldiği olmuştur. Buradan, sırlarını bırakarak, kaleydoskopta olduğu gibi, birçok yüzler gelip geçmiştir. Ama bu sırların hepsi de burada gömülü kalmıştır. Neyse, şimdi sizin işinize gelelim.”

Ona kısaca ve açıkça gerekli olan her şeyi anlattım. Cinayet masası şefi, kalın bir bloknota bazı şeyler not ederek:

“Bu çalınan saatin, anneannenizin annesinden size miras kaldığını söylüyorsunuz! Bu saatin, gerçekten de anneannenizin annesinden size miras kaldığını ispat edebilir misiniz? Polis hafiyesi her şeyi bilmek zorundadır. Sonra, bu saat gerçekten de size anneannenizin annesinden miras kaldıysa, elinizde bu iddianızı doğrulayacak bazı vesikalar var mıdır? Biz bu vesikalara dayanarak soruşturmaya başlayacağız! Anneannenizin annesi hangi tarihte doğmuş? Ne? Bilmiyor musunuz? Elimizde onun doğum ilmühaberi, nüfus kâğıdı olması gerek. Ancak bunların yardımıyla, onunla ilgisi olan kimseleri sorguya çekebiliriz. Özellikle anneannenizi. Ne? Otuz beş yıl önce öldü mü? Ümidinizi kesmeyiniz! Herhalde anneannenizi tanıyan, onunla konuşan tanıklar bulunacaktır. Ne? Yüz beş yaşında mı ölmüş? Bu biraz işi güçleştirecek... Ama zarar yok. Kimseden şüphemiz var mı? Yok demek! Böylesi daha iyi. Karışık birtakım izlerden yürümemiş olacağız. Şu halde, gerekli araştırma masrafına karşılık olmak üzere elli kron depozito bırakmanızı rica edeceğim. Ben ajanlarımı hemen şimdi gönderirim.”

Elli kronu bıraktım. Cinayet masası şefi, beni büyük bir nezaketle kapıya kadar uğurladı.

Ertesi gün, herkesin herkesi çok iyi tanıdığı bizim تنها sokakta beni şüpheli gözlerle süzen yabancı birtakım insanlar fark ettim.

Demek ki sivil memurlar, bizim kayıp olan saati aramaya başlamışlardı. İlkın, mahalle bakkalı kadından işe başlamışlar... Ama bakkal kadın, benimle ilgili kötü bir şey bilmediği için, onları, beni daha iyi tanıyan köşedeki birahane sahibine göndermiş.

Sivil memurlar birahaneden, benim günlerce eve uğramadığımı öğrenmişler. Sokağımızın öbür başındaki bakkal da benim korkunç bir dedikoducu olduğumu, kadınları baştan çıkardığımı onlara anlatmış.

Meğer kapıcı kadın da benimle ilgili bir hayli kötü şeyler biliyormuş. Bir gece bana kapıyı açtığı zaman, yanımda görünüşü çok tuhaf, sakalsız bıyıksız bir genç varmış. Kapıcı kadın bu gencin, erkek kılığına girmiş bir kadın olduğunu hemen anlayıvermiş. Böylece işler yavaş yavaş, gittikçe sarpa sardı.

Şimdi ben, anneannemin annesinin saatini çalmaktan sanık olarak tutuklu bulunuyorum.

ADALETİN BELİRMESİ

BU DÜNYADA şaşılacak çeşitli olaylar geçtiğine, gerçeğin, adaletin er geç belireceğine Pan Vaçkar çok eskiden beri inanıyordu. Pek de hoş olduğunu söyleyemeyeceğimiz son olay ise, onun görüşlerinin doğruluğunu ispatladı.

İşte bunun içindir ki, şimdi Pan Vaçkar, her gittiği yerde, adaletin, bütün engellere rağmen er geç belireceğini anlatıp durmaktadır.

Herkes bilir ki adaletin belirmesini sağlamak için, mahkeme ile, hapishane ile, darağacı ile tamamlanan ve polis idaresi sistemi denilen çok ince bir mekanizma vardır.

Adalet anlamı altında, genel olarak, en kötü ihtimalle, gazete fıkрасında sağır bir yankı uyandıran şey anlaşılır.

Pan Vaçkar, şimdi büyük bir memnunlukla bu konu üzerinde düşünce yürütüyor ve ışıklı bir yüzle, aşağıda anlattığı olaylara dayanarak, yukarıdaki gerçeklerden söz ediyordu.

Pan Vaçkar'ın bundan birkaç yıl önce ücra ve تنها caddelerden birinde bir bakkal dükkânı vardı. Polis devriyesi o caddeye pek seyrek uğrardı. O sıralarda, o semtteki mağazalarda, gece hırsızlığı pek artmıştı. Öylesine ki, bir dükkân soyulmadan bir gece bile geçmiyordu. Hırsızlık olayları o kadar çoğalmıştı ki, bunlarla ilgili zabıtların tutulması için karakollara yardımcı polis kuvvetleri getirtmek gerekmişti. Ayrıca, köklü bazı tedbirler de alınmıştı. Polis devriyelerine, bundan böyle hırsızlara daha sert davranılması emri verilmişti. Bu basit ve oldukça pratik tedbir, Pan Vaçkar işinden de anlaşılacağı üzere tam bir başarı ile sonuçlandı.

Bir gün Pan Vaçkar, dükkândaki malların sayımını yapmak istemişti. Bundan ötürü de gece yarısına kadar dükkânında çalıştı. Gece yarısı lambasını söndürdü. Koltuğunda, sabahleyin erkenden bir müşterisine vermek zorunda olduğu bir paket tuvalet kâğıdı olduğu halde dükkânından çıktı. Dükkânını dikkatle kilitledi. Ama evine gitmek üzere birkaç adım atmaya bile fırsat bulamadan, akşamdan beri lamba ışığı altında çalışırken kendisini gözetlemekte olan ve sokağa çıkmasını bekleyen iki polis tarafından yakalandı.

Pan Vaçkar, polislere, bu dükkânın sahibi olduğunu söyleyince, polisler bu çocukça yalana kahkaha ile gülmekten kendilerini alamadılar. Ve onu en yakın polis karakollarından birine götürdüler. Karakoldaki nöbetçi muavin de Vaçkar'ın, gece yarısı dükkânda bulunuşu ile ilgili açıklamayı çok gülünç buldu ve yakalanan hırsızın pek de tecrübeli olmadığını söylemek gerekliliğini duydu.

Çok geçmeden polis komiseri de geldi. O da Pan Vaçkar'ı yeniden sorguya çekti. Vaçkar, öbürlerine söylediklerini ona da tekrarladı. Komiser, hain bir gülümseme ile:

“Demek malınızın sayımını yapıyordunuz? Sen bunu külahıma anlat! Bir şey çalarken yakalanan bütün hırsızlar hep aynı şeyi söyler...”

Pan Vaçkar, büyük bir korku ile:

“Ama ben gerçekten de bilançomu yapmak istemiştim. Bunun için de sayım yapıyordum,” dedi.

Komiser, serinkanlılıkla:

“İyi ya işte,” dedi. “Bundan ötürü de sizi gerekli olan yere gönderecekler!”

Parmak izi, kafatası ölçüsü, fotoğraf ve daha başka buna benzer formalitelerin tamamlanması için, yakalanan bütün suçluların hemen Emniyet Müdürlüğüne gönderilmesine dair bir emir verilmişti. Pan Vaçkar'a da kelepçe vurdular. Sol elini de bir başka (polis deyimiyle) serserinin sağ eline bağladılar. Böylece onları birlikte Emniyet Müdürlüğüne gönderdiler.

Yolda giderken kelepçe arkadaşı ona:

“Bana bak ulan,” dedi, “Sakın korkaklık göstereyim, su koy-vereyim demeyesin ha!”

Pan Vaçkar, büyük bir korkaklıkla:

“Hayır göstermem,” dedi. (Bu yolda cevap veriş, sonraları onun için bir suç sayıldı.)

Emniyet Müdürlüğünde resmini çekerlerken ağlamaya başladı. Bu yüzden üç sefer negatif bozuldu. Lombrozo’nun teorisine göre hazırlanmış cetvellere uygun olarak alınan kafatası ölçüsü tıpatıp örnek bir suçlunun kafatasını gösteriyordu. Yine Lombrozo’nun bir başka cetveline göre, burun biçimi, sahibinin, soysuzluğunu, aptallığını, sadizme yatkınlığını açığa vuruyordu. Parmak izleri ise, beş yıl önce asılan Mannheim’lı ünlü haydut König’in parmak izlerinin tıpkısı idi. Daha sonra, Pan Vaçkar’ın parmak izleriyle uluslararası bir şöhreti olan haydut Rubinstein’in, yankesici Futerk’in, kasa hırsız Zalinski’nin, dolandırıcı Madam Zemerred’in, çocuk hırsız Frau Zink’in parmak izleri arasında tam bir benzerlik bulundu.

Bütün bunları Pan Vaçkar’a okudukları zaman, adamcağız, yerinden çırpına çırpına ağlamaya ve kendisinin ne Madam Zemerred ne de Frau Zink olmadığına inandırmaya çalıştı. Pan Vaçkar’ın bu direnişi karşısında polis komiseri, sert sert:

“Bu henüz belli değil,” dedi.

Komiserin bu lafları üzerine Pan Vaçkar bir kriz geçirdi. Ertesi gün bu “kaşarlanmış yalancı hasta”yı, beyin zarı iltihabından, hapishane hastanesine yatırdılar. Hastanın, ölümle pençelediği bu iki gün içinde, Pan Vaçkar’ın oturduğu apartman dairesinin sahibi olan kadın, Emniyet Müdürlüğüne başvurarak kiracısının esrarlı bir biçimde ortadan kaybolduğunu haber verdi.

Kadına, Pan Vaçkar’ın Emniyet Müdürlüğünde çekilen ağlamaklı resmini gösterdiler. Kadın, bu ağlamaklı, bitkin ve zayıflamış adamı tanımadı:

“Bu o değildir,” dedi.

Kadın, suçlunun yüzüne bile bakmaya lüzum görmeden, söylediklerini tutanaklar da perçinledi.

Pan Vaçkar biraz iyileşip az çok rabıtalı düşünmeye başlayınca hastaneye bir sorgu yargıcı geldi ve suçlunun ifadesini almaya başladı:

“Öldürdüğünüz Vaçkar’ın ölüsünü ne yaptınız?”

Pan Vaçkar, aptal aptal:

“Ben hiçbir şey hatırlamıyorum,” dedi.

“Peki sizin adınız ne?”

“Doğrusunu isterseniz, şimdi adımın ne olduğunu da bilmiyorum. Benim Pan Vaçkar olmadığımı söylüyorlar.”

Sorgu yargıcı:

“Orası öyle,” dedi. “Siz Pan Vaçkar’ın kasasından kaç para aldınız?”

“Aşağı yukarı otuz lira.”

Sorgu yargıcı suçlunun yanından ayrıldı. Suçlunun dediği sayı, yakalandığı zaman üzerinde bulunan para sayısına uyuyordu.

Toplum, daha birkaç gün öncesine kadar kendisi için hiçbir önemi olmayan, şimdi ise adı gazetelerin girdiği her yerde bilinen bu adamın esrarlı öldürülüşü ile ilgili günlük bildirileri, artan bir dikkatle izlemekteydi.

İşin en tuhaf yanı, zaman zaman şuurunu toplayan sanığın, sorgu yargıcına, kaybolan tüccarın hayatına dair ayrıntılarla dolu bilgiler vermesi idi. Bu da sanığın, öldürülen tüccarla bir ilişkisi bulunduğunu şüphe götürmeyecek biçimde apaçık göstermekte idi.

Nihayet Pan Vaçkar, öylesine iyileşti ki, oturduğu evin sahibiyle yüzleştirilmesine karar verildi. Ev sahibi kadın, Vaçkar’ı dikkatle gözden geçirdikten sonra, onu bir yerde gördüğünü, hem galiba, Vaçkar’ın dükkânında, tezgâh başında gördüğünü açıkladı. Çağırılan başka tanıklar da aynı şeyi tekrarladılar.

Zamanla sorgu yargıcı, suçlunun, öldürdüğünü iddia ettikleri Vaçkar’dan başka birisi olmadığına dair değişmez bir düşünceye

saplandığını kabul etmeye başladı. Sorgu yargıcı, suçluyu şaşırtmak için ona, “Ben, Noviy Caddesinde oturan Jozef Vaçkar’ım,” cümlesini yazmasını teklif etti.

Yazıyı inceleyen ve Vaçkar’ın yazısıyla karşılaştıran yazı uzmanlarından kurulu bilirkişi heyeti, bu yazı ile Pan Vaçkar’ın yazısı arasında hiçbir ilgi bulunmadığına ve bu yazının, alkolik bir kişinin yazısı olduğuna dair rapor verdi.

Zamanla sanığın sinirleri ve morali gittikçe bozuldu. Sorgu yargıcı, sanıkta işlediği cinayetten ötürü bir pişmanlık uyandığına sevinçle inanmaya başladı. Yakalandığı gün üzerinde kimin elbisesi bulunduğu sorusuna ise sanık:

“Pan Jozef Vaçkar’ın elbisesi vardı,” cevabını verdi.

Sanığın doğru söylemediğine dair uyanan şüpheler, Vaçkar’ın ev sahibinin de aynı şeyleri söylemesi üzerine, tamamıyla ortadan kalktı.

Bir gün suçlu, Pan Vaçkar’ın, Slovakya’da kereste ticaretiyle uğraşan bir kardeşi bulunduğunu itiraf etti. Sorgu yargıcı, manalı manalı:

“Hiç üzülmeyin, biz onu telgrafla buraya getirtir, sizinle yüzleştiririz,” dedi.

Sesinin tonunda büyük bir umutsuzluk çınlayan Pan Vaçkar:

“Bana ne isterseniz yapınız,” dedi. “Biz kardeşimle yirmi yıldır görüşmedik.”

Üç gün sonra Pan Vaçkar’ın karşısında kardeşi duruyordu. Beş dakika kadar büyük bir şaşkınlık içinde Vaçkar’ı süzdükten sonra, kollarını açarak:

“Jozef kardeşim, seninle böyle bir yerde mi buluşacaktık!” diye bağırırdı.

Suçlu, mahzun mahzun gülümsedi. Omuzlarını silkti. Alın yazısına boyun eğen bir insan edasıyla:

“Hayır, hayır,” dedi. “Ben sizin kardeşiniz değilim. Ben artık Vaçkar değilim.”

Ama Vaçkar'ın kardeşi, bu adamın Jozef Vaçkar'dan başkası olmadığına yemin etti. Üstelik, adalet doktorları da sanığın, akıl ve melekesinin de pek yerinde olmadığını meydana çıkardılar. Adalet mekanizması da yorucu bir incelemeden sonra, suçlunun bundan üç ay önce bir gece dükkânından kaybolan ve üç aydan beri de hapishanede tutuklu olarak hakkında kovuşturma yapılan Jozef Vaçkar'dan başkası olmadığı sonucuna vardı.

Adaletin yararına olarak yapılan küçücük yanlışlığı fark eden ev sahibi kadınla öteki tanıklar da, sanığın, kaybolan bakkaldan başkası olmadığını doğruladılar. Durumdaki bu değişiklik üzerine, cinayet olayı ile ilgili kovuşturma durduruldu. Sadece Vaçkar yakalandığı sırada elinde bulunan tuvalet kâğıdı paketi ile ilgili hırsızlık kovuşturmasına devam edildi. Eninde sonunda delil yetersizliğinden ötürü bu kovuşturma da suya düştü. Ama Pan Vaçkar'da, Vaçkar olmadığına ve öldürülen bakkalın ölüsünü bir yerlere saklamadığına dair yer eden değişmez düşüncenin ortadan kalkması için, sinir hastalıkları uzmanlarının iki yıl uğraşması gerekti.

İki yıl sonra Pan Vaçkar tamamıyla iyileşip hastaneden çıkınca, adaletin, bütün engellere rağmen, er veya geç, yine de belireceğine kesin olarak inandı ve bu inancını gittiği her yerde, konuştuğu herkese anlatmaya çalıştı.

BİR KEDİNİN BAŞINA GELENLER

BİR GÜN bakkal Pan Gustoles, komşusu Krička ile tartışırken ona:

“Doğrusu partinize diyecek yok,” dedi. “Darağacından kurtarmak fırsatını bulduğunuz her haydudu, hemen partinize alıyor, onu seçimlerde parlamentoya aday gösteriyorsunuz!”

Krička, Gustoles’in bu sözlerine karşılık manalı manalı başını sallayarak:

“Hele durun, biz sizinle hesaplaşırız,” demekle yetindi.

Gustoles’in ileriye çok iyi gören politik zekâsından başka, her zaman dükkânının eşiğinde oturan kocaman bir de kara kedisi vardı. Dükkânın bütün müşterileri iyi davranışından ve neşeli halinden ötürü Gustoles’in bu kara kedisini sever, ona büyük bir saygı gösterirlerdi. Bu güzel yaratığın korkunç bir düşmanı olduğunu ve bu düşmanın, Gustoles’in dükkânının yanı başında oturan Pan Krička olabileceğini kimse hatırına bile getiremezdi. Krička, Pan Gustoles ile yaptığı siyasi tartışmadan sonra, sekiz yaşındaki oğlu Jozef’i yanına çağırarak:

“Oğlum,” dedi. “Şu aptal Gustoles’in mendebur kara kedisini gördüğün yerde hemen kuyruğuna basmayı unutma!”

Böyle bir direktifi yerine getirmeyecek çocuk bulunur mu acaba?

İşte küçük Jozef de babasından bu emri alır almaz hemen fırsat kollamaya başladı. Gustoles’in müşterilerle uğraştığı bir dakikayı seçerek yavaşça, uyuyan kedinin yanına sokuldu. Hem kedinin kuyruğuna bastı hem de ağzına doldurduğu su ile hayvanı iyice ıslattı. Hemen de oradan sıvıştı.

Bu işe pek şaşırın kedi, ilk anda bunun ne demek olduğunu pek anlayamadı, ama biraz sonra kuyruğunda şiddetli bir acı duydu. Soğuk su banyosu da hiç hoşuna gitmedi. Bunun için, bir başka sefere böyle soğuk şakalara izin vermemeye ve gerekli tedbirleri almaya karar verdi.

Jozef, bu erkekçe davranışından ötürü babasından koskocaman bir “aferin” aldı. Hatta babası ona para bile verdi, kediye aynı işi yapmaya devam ederse, parayı iki kat artıracığına da söz verdi.

Krička, Gustoles’in kedisinin kişiliğinde, kendisine düşman olan bütün bir siyasi partiyi görüyor, kediye yapılacak her fenalığı, bu düşman partiye yapılmış bir fenalık olarak sayıyordu. Böylece Jozef, kedinin kuyruğuna basmakla bütün bir muhalefet partisnin kuyruğuna basmış oluyor, kediye tükürmekle kedinin de üyesi olduğunu tahmin ettiği bütün bir muhalefet partisnin suratına tükürmüş oluyordu.

Jozef büyük bir neşe içinde yine fırsat kollamaya başladı. Kedi her zamanki yerinde, dükkân kapısının eşiğindeydi. Uyuyor ya da uyur gibi yapıyordu. Bu davranışından ötürü kimse kediye ayıplayamazdı. Çünkü kedi okula gitmiyordu, bu yüzden de başkasını aldatmanın günah olduğunu bilmiyordu.

Kedi uyur gibi yapadursun, Jozef tekrar kedinin kuyruğuna bastı, üstelik de suratına kocaman bir tükürük attı. Bu sefer kedi birdenbire yerinden fırladı ve Jozef’in bacağına tırmaladı. Sonra, kirpi gibi tüylerini kabartarak, bir zemberek misali Jozef’in suratına atıldı. Korkunç miyavlamalarla çocuğun hem suratını tırmaladı hem de kulağını ısırdı. Sonra, kuyruğu hâlâ dimdik, yere atladı, eski yerine, bakkal dükkânının eşiğine gidip oturdu. Hiçbir şey olmamış gibi mır mır mırlamaya başladı.

Jozef, yüzü gözü kan ve tırmık içinde evine dönünce, babası Krička, büyük bir sevinçle, “Nihayet seni enseledim Gustoles!” diye bağırdı ve çocuğunu elinden tutarak o haliyle karakola götürdü. Polis doktoru çocuğu muayene ettikten sonra, bu işle ilgili

raporunu verdi. Polis komiseri de bu rapora dayanarak, kedinin yakalanıp muayenesi yapılmak üzere Veteriner Müdürlüğüne gönderilmesi emrini verdi.

İki polis memuru, verilen emri yerine getirmek ve kediyi kanun adına yakalamak üzere Gustoles'in dükkânına gittiler. Ama kedi kaçmak yolunu tuttuğundan, üstelik de polisleri tırmaladığından, özel bir sandık getirtmek ve kediyi bu sandığa kapamak zorunda kaldılar. Ayrıca, vazife halinde polisler hakaret ettiğinden ve karşı koyduğundan, üstelik de polislerden birinin parmağını ısırduğundan, kedi hakkında bir başka zabıt tuttular. Bu zabıta aynen şunlar yazılı idi:

“Kediyi yakalamaya gittiğimiz zaman, azgın hayvan tüylerini kabartarak üzerimize saldırdı, bizi tırmaladı ve ısırıldı. Hayvanın bu şiddetli karşı koyması üzerine onu bir sandığa kapatmak zorunda kaldık. Bu azgın kedi, üstelik belimizdeki tabancalarımızı da koparıp almaya kalkıştı.”

Kediyi Veteriner Müdürlüğüne, polislerin düzenlediği zaptı da Savcılığa gönderdiler.

Savcılık, Gustoles'in davranışında, belediyenin hayvanlarla ilgili yönetmeliğini hiçe saymak gibi bir suç gördü. Çünkü Gustoles kedisini zincire bağlamamış, hayvanın şunu bunu ısırmasına engel olmak için ağzına ağızlık takmamıştı. Gustoles, özellikle bugünlerde kedisini bağlı tutmak zorunda idi. Çünkü şehirde seçimler vardı. Bu sırada hayvanların kuduza yakalanması işten bile değildi.

Üstelik, kedinin ısırp tırmaladığı çocuğun babası Krička ile, çocuğu ısırp tırmalayan kara kedinin sahibi Gustoles arasında yıllar boyunca sürüp giden bir de siyasi rekabet vardı. Savcılık, bu bakımdan işin içinde bir kasıt gördü. Gustoles, siyasi rakibine bir darbe vurmak için, onun en sevdiği varlığı olan oğlunu ele almış, kedisine bu işi yaptırmıştı.

Zaten Avusturya-Macaristan'da yürürlükte bulunan 8 Ocak 1801 tarihli bir kanun gereğince, akli muvazeneleri yerinde ol-

mayanların mallarından ve canlarından yakınları sorumlu tutulmaktadır. Gustoles'in kara kedisini de akli muvazenesi yerinde olmayan bir kişi olarak saymak gerektiğinden, bütün suç Gustoles'e yüklenmekteydi.

Bu sırada, kara kedinin ruh ve beden sağlığı da Veteriner Müdürlüğünce incelenmiş, bununla ilgili rapor da Savcılığa gelmişti. Raporda şöyle denilmekteydi:

František Gustoles, No. 2145/65.

Muayeneye tabi tutulan, kalın kemikli, sağlam yapılı, besili olmakla beraber, kemik zarı iltihabından hastadır. Bu bakımdan ısırması, sağlık için bir tehlike teşkil edebilir. Bu sebepten ötürü de vücudunun yok edilmesi uygundur.

Dr. M. Kaşparek.

Savcılık, raporda belirtilen konunun yerine getirilmesi için, Veteriner Müdürlüğünün raporunu, gerekli yazıyla birlikte, ilgili Polis Komiserliğine gönderdi. Komiserlik, gelen evrakı kaydettikten sonra, ilgisi dolayısıyla Gustoles'in evrakıyla birleştirdi.

Bu arada, Gustoles'in kedisi de sahibine geri verildi.

Ama, bir sabah, tam saat beşte, ansızın Gustoles'in kapısı çalındı. Kapıyı açan Gustoles, dört polisle karşılaştı. Polisler kendisini alarak karakola götürdüler. Karakolda, sert davranışlı bir komiser:

"František Gustoles siz misiniz?" diye sordu.

"Evet efendim, bendenizim."

Bir polis yüzünü duvardan yana çevirmiş ağlıyordu.

Komiser:

"František Gustoles'in evrakını buraya veriniz, ağlamayı da kesiniz," diye bağırdı.

Evrakı kendisine verdiler. Komiser:

"Pan Gustoles," dedi. "Sizinle ilgili 15 Haziran 1911 tarih ve 265/289 sayılı Belediye Başkanlığı kararını okuyorum, dinleyiniz: 'Veteriner Müdürlüğünün 2145/65 sayılı kararı gereğince,

František Gustoles'in vücudunun hemen yok edilmesi gerekmektedir. Bulaşıcı hayvan hastalıklarıyla ilgili 12 Şubat 1867 tarihli kanunun 5'inci maddesine göre, bu karara karşı yapılacak itirazlar hiçbir suretle dikkate alınmaz! Buna göre davranılmasını rica ederim. Belediye Başkanı Viniyeçka.”

Polis komiseri bu kararı okuduktan sonra, mutsuz Gustoles'e dönerek:

“Görüyorsunuz ki,” dedi. “Kararın değiştirilmesine imkân yok. Vasiyetinizi yazınız ve ağlamayınız; karar onaylanıp vücudunuzun ne yolda yok edileceği hakkında Viyana'dan gerekli direktif gelir gelmez hemen yok edileceksiniz!”

Gustoles'in bu işin içinden nasıl çıktığını doğrusu ben de merak ediyorum.

KÖY BEKÇİSİ SEÇİMİ

HEPİMİZ bu toplantıyı büyük bir sabırsızlıkla bekliyorduk. Çünkü köy bekçisinin kim olacağına bu toplantıda karar verilecekti. Bu iş için istida verip başvuran adayların sayısı beş yüzü geçiyordu. Bilimsel olarak konuşmak gerekirse, verilen istidaların sayısı beş yüz otuz birdi.

Köy bekçiliğine istekli olanların yarısı Hukuk Fakültesini bitirmişti. Yüz kişi kadar da Edebiyat Fakültesi Felsefe dalı mezunu idi. Kırk dokuz kişi çeşitli öğretmen okullarında okumuştur. Geri kalan adayların önemli bir kısmı Ticaret Akademisini bitirmişti. Köy bekçiliğine istekli olanlardan üçü ise bizim köy muhtarının çok iyi tanıdığı kişilerdi. Çünkü bunlar, bizim köyde çoban Frank Kaçirek, kilise bekçisi Podlah ve köyümüzün kenarında oturan Jan Korenarj'dı.

Bunlardan kilise bekçisi Podlah, iki gün öncesine kadar kilise-deki işinde çalışıyordu. Ama iki gün önce kocakarı Şveytsova'nın cenazesinden aldığı paranın kendi payına düşenini vermediği için papazla kavga etmiş, üstelik aynı gece kumarda papazın beş altınını da yürütmüştü. Bundan ötürü de işinden kovulmuştu.

Köy bekçiliğine istekli olan beş yüz otuz bir kişiden yalnız köyümüzde oturan bu üç kişinin istidalarını kabul ettik. Geri kalan istidaları da beş şişe şarabına, köyümüzün bakkalı Kraus'a sattık. Şimdi Kraus, kokmuş peynirlerini, pastırmalarını hep bu istidalara sararak satmaktadır.

Köyümüzün bir birahanesi vardır. Bu birahane de köyümüzün muhtarınındır. Köyümüzdeki bütün siyasi toplantılar hep bu birahane yapılr. Nitekim, köy bekçisi seçiminin de birahane yapılrması kararlaştırıldı.

Toplantı gecesi, üç adaydan her birinin şerefimize birer fıçı bira açtıracığını öğrendik. Bu işi ilk defa ortaya atan, çoban Kaçirek oldu. Biz bunu duyunca, köy bekçiliği için en uygun adayın o olabileceğini düşündük ve onu köy bekçiliğine seçmeye kesin olarak karar verdik. Ama Kaçirek'ten sonra, Korenarj'ın, onun arkasından da Podlah'ın aynı ikramlarda bulunacağını haber alınca düpedüz ne yapacağımızı şaşırdık. Çünkü üç aday da aynı ikramlarda bulunmuş olacaktı. Sonra hepsi de birer birer köy ihtiyar heyeti üyelerini dolaşmışlar, biz de her birine, kendisini seçeceğimizi vaat etmiştik.

Derken, kilise bekçisi Podlah'ın, toplantı gecesi ikram edilmek üzere şerefimize bir domuz kestğini öğrendik. Tabii çoban Kaçirek ile Korenarj da Podlah'tan geri kalmadılar. Onlar da toplantı gecesi ikram edilmek üzere birer domuz kestiler. Bunların üçü de bize yaranmaya çalışıyordu. Ama ne yazık ki bunlardan yalnız birini sevindirebilecektik. Çünkü topu topu ancak bir boş yerimiz vardı.

Gerçekten de çok zor bir duruma düşmüştük. Üç adaydan hiçbirinin ötekine göre bir üstünlüğü yoktu. Onun için, köy ihtiyar heyetinin bu seçimle ilgili toplantısının çok fırtınalı geçeceğini tahmin ediyorduk.

Biz ihtiyar heyeti üyeleri, şerefimize kesilen domuzları daha iştahlı yiyebilmek için, sabahtan beri âdeta oruç tutuyorduk. Üstelik kızarmakta olan domuzlardan etrafa yayılan mis gibi kokular bütün köyü kaplamıştı.

Köy muhtarı hepimizden zor durumda idi. Köy ihtiyar heyeti üyelerini birer birer dolaşiyor, durmadan dert yanıyordu:

“Vallahi bu böyle gitmez,” diyordu. “Çıldırmak işten bile değil. Bu üç adaydan hiç değilse birisi it ve serseri olsaydı, o zaman onu listeden çıkarıverirdik, iş de çok kolaylaşırdı. Geri kalan iki adaydan birinin beş para etmediğini ispat etmek işten bile değildir. Gelgelelim bu hergelelerin üçü de aynı derecede ciğeri beş para etmez kişiler olduğuna göre, aralarından birini seçmek ger-

çekten çok zor bir iş olacak. Üstelik, yaptıkları ikramlar arasında da küçücük bir fark bile yok. Ama hergeleler, bu ikramlarla bizi satın alacaklarını umuyorlarsa avuçlarını yalasınlar!”

Aramızda Mahliçek adlı biri vardı. Bu adamın, nedense bizim köy muhtarı Balek ile arası açıktı. Nerede olursa olsun, her yerde muhtarı çekiştirir dururdu. Bir seferinde, muhtarın tarlalardan ekinleri çaldığına dair bir ihbarda bulundu. Az kalsın iş mahkemeye dökülecekti. Ancak muhtar, Mahliçek’in bira borcunda indirim yaptıktan sonra iş tatlıya bağlandı. Ayrıca muhtar, tanıdıkların yanında, Mahliçek’e bütün bir hafta bedava bira içirmeyi de vaat etmek zorunda kaldı. Tabii açıkgöz Mahliçek enayilik etmedi. Bütün bir hafta sığırlar gibi bira içti. O gündən beri de muhtarla Mahliçek arasında korkunç bir düşmanlık başladı. Mahliçek, ihtiyar heyeti toplantısında muhtarı kötü bir duruma düşüreceğini ortalığa yaymaya başladı.

Nihayet toplantı salonunda, yani, önceden söylediğimiz gibi, muhtarın birahanesinde toplandık. Birahane, bizlerden başka, birkaç komşumuz da vardı. Onlar da ziyafetimize katılabilecekler, ama mutfakta oturacaklar, toplantımızda bulunmayacaklardı.

Ziyafet sofrası mükemmeldi. İlkin, domuz suyundan yapılmış nefis bir çorba ikram ettiler. Arkadan, lahanalı ve patatesli (lahana ile patates muhtarın ikramıydı) sucuk geldi. En sonra da kızarmış domuzlar ortaya kondu. Kızarmış domuzların yanında garni olarak bir hamur işi de vardı. (Bu hamurlar da muhtar-dandı.) Bir fıçı birayı yuvarladıktan sonra seçim işini konuşmaya başladık.

İlk konuşmayı muhtar yaptı. Muhtar, köyde sosyal düzeni koruma işini üzerine almak isteyen bu üç adaydan her birinin aynı derecede serseri, aynı derecede şarlatan olduklarını, ama ihtiyar heyetinin bunlardan yalnız birini seçebileceğini söyledi. Bunların adlarının Korenarj, Kaçirek ve Podlah olduğunu, hiç değilse kendilerinden söz edilirken ayağa kalkmaları gerektiğini ilave etti.

Köy muhtarından sonra Mahliçek söz aldı:

“Köy muhtarının niçin işi bir başka yönden ele almadığına şaşıyorum doğrusu,” dedi. “Muhtarın, her şeyden önce bir köy bekçisinin adaletin, kanunun, eşitliğin ne olduğunu bilmesi, kendisine hiçbir suretle hakarete bulunulmasına izin vermemesi gerektiğini söylemesi gerekirdi. Muhtar bunların hiçbirini söylemedi.”

Mahliçek sözlerine küçük bir ara verdi. Bir duble bira yuvarladı. Sonra adaylara dönerek:

“Arkadaşlar, istekli olduğunuz bu yeri almanın pek de öyle kolay bir iş olmadığını bilmelisiniz,” dedi. “Sizler, kararlı, her şeyi yapmaya yetenekli kişiler olmalısınız! Hatta yarın bu işin başına geçtikten sonra, bizzat muhtar bile size hakarete bulunmaya kalkışsa hiçbir şeyden korkmadığınızı ispat etmelisiniz! Çünkü siz bu işe yeminle bağlı olacaksınız... Az önce muhtar sizlere ‘şarlattan’ ve ‘serseri’ dedi. ‘Şarlattan’ ve ‘serseri’ olmadığınızı, bu yere layık bulunduğunuzu hemen ispat etmelisiniz! Mesela sen, Kaçirek, muhtarın bu sözlerini kabul etmiyorsan, hemen suratına bir yumruk indirmelisin!”

Herkes dönüp Kaçirek’e baktı. Kaçirek yerinden kııldamıyor, aptal aptal sırtıyordu.

Bunun üzerine Mahliçek, kilise bekçisi Podlah’a dönerek:

“Haydi bakalım, delikanlı,” dedi. “Göster kendini. Muhtarın suratına indir yumruğu!”

Ortalığa yine derin bir sessizlik çöktü. Bütün gözler Podlah’a çevrildi. Podlah, Kaçirek’in yanında oturuyor, ondan daha aptal bir gülüşle sırtıyordu.

Podlah’tan bir iş çıkmayacağını anlayan Mahliçek, üçüncü adaya döndü:

“Haydi göreyim seni Korenarj,” dedi. “Korkma, muhtarın suratına bir yumruk aşk et!”

Korenarj ayağa kalktı. Bu olup bitenlerden hiçbirini anlamayan ve şaşkın şaşkın etrafına bakınmakta olan muhtarın yanına

yaklaştı. Yaradan'a sığınarak iki gözü arasına bir yumruk indirdi. Muhtar yumruğu yer yemez kocaman bir kütük gibi sandalyeden aşağı yuvarlandı.

Mahliçek, salondakilerin şiddetli alkışları arasında ayağa kalkarak şunları söyledi:

“Dostlarım, arkadaşlarım! Köyümüzün bekçiliğine layık olan işte bunun gibi adamlardır. Biz bunu köyümüzün bekçiliğine seçmek zorundayız! Bunun seçilmesini isteyenler ellerini kaldırsın!”

Köy ihtiyar heyetini teşkil eden on iki kişinin hepsi de ellerini kaldırdılar. Korenarj, oybirliğiyle köy bekçiliğine seçilmişti.

Köy muhtarı yavaş yavaş kendini topladı. Yerden kalktı. Yeni köy bekçisine dönerek:

“Korenarj,” dedi. “Böylece sen köyümüzün bekçiliği sınıfına seçilmiş oldun! Şimdi de amirin olarak Mahliçek’in suratına iki yumruk aşk etmeni sana emrediyorum.”

Korenarj:

“Emredersiniz, Bay Muhtar,” dedi ve Mahliçek’in suratına öylesine iki yumruk indirdi ki, adamcağızı ayıltmak için başına bir kova su dökmek lazım geldi.

Korenarj işte böyle köyümüzün bekçisi oldu.

SOSYAL FARKLAR

ÇİFTLİK Müdürü Passer ile Çiftlik Kâhyası Nikles, candan iki dosttular. Bunlar her gün beraberce Tisk Birahanesine gider, kafayı çekerlerdi. Köy halkı onlara, birbirinden ayrılmaz iki arkadaş gözü ile bakardı. Köyde olup biten bütün şeytanlıkların Çiftlik Kâhyası Nikles ile Çiftlik Müdürü Passer'in başı altından çıktığına inanırlardı.

Çiftlik Kâhyası Nikles, Çiftlik Müdürü Passer'i çok severdi. Ama yine de bazen aralarından kara kedinin geçtiği olurdu. Sık sık Nikles'in suratı asılır, adamcağız, gizliden gizliye bir şeylere içerlerdi.

İki ahbab çavuşlar Tisk Birahanesine oturup biraz kafayı çektikten sonra, hemen o gece kime takılacaklarını konuşmaya başlarlardı. Çoğu zaman kabak, köy bekçisinin başına patlardı. İki ahbab çavuşlar, köy bekçisini yaka paça eder, kanalizasyon çukuruna atarlardı. Böyle bir olaydan sonra köy halkı her seferinde, "Dün gece yine çiftlik kâhyası körkütük sarhoştı, bay çiftlik müdürü de biraz çakırkeyifti," demeyi âdeta bir alışkanlık haline getirmişti.

Aslında gerek çiftlik müdürü gerek çiftlik kâhyası eşit içerlerdi. İçtikleri içkilerin beyinlerine yaptığı etki de bir olurdu. Ama köy halkı yine de, "Çiftlik Kâhyası Nikles körkütük sarhoştı. Çiftlik Müdürü Bay Passer ise biraz çakırkeyifti," demekte direnirdi.

Çiftlik Kâhyası Nikles, köy halkının bu eşitsiz davranışına fena halde sinirleniyordu. Hatta bu yüzden içkiyi azaltmaya bile karar vermişti. Nitekim, çiftlik müdürünün her üç dublesine karşılık çiftlik kâhyası bir duble bira içiyor, meyhaneden çıkar-

larken çiftlik müdürünün otuz dublesine karşılık kâhyanın sadece on duble içmiş olduğu anlaşıyordu. Kâhya Nikles artık çiftlik müdürünün şakalarına da katılmamaya başladı.

Çiftlik müdürü, her zamanki gibi kafayı çeker çekmez bağırıp çağırır, birahane sahibi Tisk'e yakası açılmamış küfürler yağdırırken, Çiftlik Kâhyası Nikles, buna katılmak şöyle dursun, çiftlik müdürünü uyarmaya, yaptığı sululukların önüne geçmeye çalışırdı. Ama ertesi gün, ahbap çavuşların dün gece ne yaptıkları sorusuna karşılık birahane sahibi Tisk, her zamanki gibi:

“Bilinen şey, çiftlik kâhyası yine her zamanki gibi körkütük sarhoştur. Çiftlik müdürü ise biraz çakırkeyifti,” cevabını verirdi.

Kâhya Nikles, bütün bunların, çiftlik müdürü ile kendisi arasındaki sosyal farklardan ileri geldiğini, kendisini hiçbir zaman çiftlik müdürü ile bir tutamayacağını çok iyi anlamıştı ama, hiç değilse bir sefer olsun, “Ha, dün gece mi? Dün gece çiftlik kâhyası çakırkeyifti, ama çiftlik müdürü domuz gibi içip körkütük sarhoş oldu,” denmesini öylesine istiyordu ki... Ama çiftlik kâhyasının bu isteği hiçbir zaman yerine gelmedi.

Köyde, çiftlik müdürüne olan saygıdan ötürü, kendilerinden yine eskisi gibi söz etmeye devam ediyorlardı. Kâhya çok az içki içiyor, ama çiftliğe döndüklerinde çiftlik müdürü alaycı bir bakışla kâhyasını süzerek:

“Görüyorsun ya, ben yine çakırkeyfim!” demekten kendini alamıyordu.

Çiftlik Kâhyası Nikles, kendini tutmanın sonucu değiş-tirmedeğini, ne kadar az içerse içsin “domuz gibi” içtiğinden, “körkütük sarhoş” olduğundan söz edileceğini, çiftlik müdürünün ise ne kadar çok içerse içsin “çakırkeyif” sayılacağını çok iyi biliyordu. Birahaneden çıkıp çiftliğin yolunu tuttukları zaman, çiftlik müdürünün ayakları ne kadar birbirine dolanırsa dolansın, Kâhya Nikles ne kadar dimdik yürürse yürüsün, çiftlik müdürü yine “çakırkeyif”, kâhya ise yine “körkütük sarhoş” olurdu.

Günlerden bir gün, çiftlik müdürü ile çiftlik kâhyası iyice kafa-yı çektiler. Çiftlik kâhyası, ne yaparsa yapsın, nasıl davranırsa davranırsın, köy halkının yine bildiğini okumaktan geri kalmayacağını, bu içiştten hiçbir şey kaybetmeyeceğini bilerek içmişti. Çiftlik müdürü ise ne kadar içerse içsin, nasıl olsa bunun suç sayılmayacağını bilerek, her zamanki hoppalığıyla içmişti.

İki ahbap çavuşlar, birahaneden çıktıktan sonra, fırtınaya tutulmuş bir geminin güvertesinde yürüyormuşçasına sağa sola yalpa vurarak köy sokaklarında dolaşmaya başladılar. Bu sırada karşılarına çıkan tanımadıkları üniformalı bir adamı yaka paça ederek göle attılar. Bu onların, alışlagelmiş günlük şakalarından biriydi. Zaten çiftlik müdürünün köy bekçisine her gün bira ve sigara ikram etmesi bu yüzdendi.

Kimsenin kendi alın yazısını değiştiremediğini söylerler. Bizim ahbap çavuşlar da kendi alın yazılarını değiştiremediler. Göle attıkları kişinin köy bekçisi olmayıp, 81'inci maddenin dokunulmazlığına sığınan jandarma çavuşu olduğu anlaşıldı. Bu resmî kişiye el kaldırmak cesaretini gösterenlerin mutlaka, önceden hapishaneyi göze almaları gerekmektedir.

Çok geçmeden iki saldırganı İlçe Mahkemesinden çağırdılar. İkisi de davranışlarının sarhoşluklarına verilmesi gerektiğini, olay gecesi otuzar duble bira içmiş olduklarını, ne yaptıklarını bilmeyecek kadar sarhoş bulunduklarını söylediler. O gece durumlarını gören birahane sahibini, köy bekçisini ve üç köylüyü tanık olarak gösterdiler.

İlk dinlenen tanık, birahane sahibi Tisk oldu. Mahkeme başkanı:

“Söyle bakalım, sayın tanık,” dedi. “Çiftlik Kâhyası Nikles birahaneden çıkarken ne durumdaydı?”

Birahane sahibi Tisk:

“Sayın Başkanım,” dedi. “Korkmadan diyebilirim ki, Çiftlik Kâhyası Nikles körkütük sarhoştı.”

“Peki ya Çiftlik Müdürü Passer ne durumdaydı?”

Tisk, saygı ile çiftlik müdüründen yana baktı ve:

“Sayın müdür bu seferlik biraz çakırkeyiftir, efendim,” dedi.

Tabii bütün bu laflar zapta geçiyordu.

Sonra sıra öteki tanıklara geldi. Bunların hepsi de aşağı yukarı birahane sahibinin söylediklerini tekrarladılar! “Çiftlik kâhyası domuz gibi içmişti. Körkütük sarhoştur. Sayın müdür ise hafif tertip çakırkeyiftir.”

Durum iyice aydınlanmıştı. Mahkeme için karar vermek hiç de güç olmadı: Olay gecesı “çakırkeyif” olan çiftlik müdürü bir ay hapse mahkûm edildi. Olay gecesı “domuz gibi kafayı çeken” ve “körkütük sarhoş” olan çiftlik kâhyasının ise bu durumda ne yaptığını bilmesine ve sorumlu sayılmasına imkân görülemediğinden beraatine hükmedildi.

Bu mahkeme kararından başka, Kâhya Nikles’i çok sevindiren bir başka şey daha oldu. Mahkeme kararını duyunca akli başından giden çiftlik müdürü, ellerini yargıçlara doğru uzatarak:

“Sayın Yargıçlarım,” diye bağırırna başladı. “Vallahi de bil-lahi de yemin ederim ki o gece ben de domuzlar gibi içtim. O gece ben de körkütük sarhoştum.”

Ama sanığın bu itirafı mahkeme kararını değıştiremedi.

KURTARILDI

PATYAL'I niçin asacakları önemli değildi. Vicdanı üzerinde çöreklenip yatan suç ne olursa olsun, asılacağı gece, sabaha karşı hücresinin kapısı açılıp da bir elinde şarap şişesi, öteki elinde de dana kızartması ile içeri giren hapishane gardiyanını görünce, Patyal, gülümsemekten kendini alamadı. Gardiyana:

“Bunları bana mı getiriyorsunuz?” diye sordu.

Gardiyan, ona acıdığını belli eden bir sesle:

“Evet, evet, size getiriyorum,” dedi. “Son defa iyice bir karnınızı doyurunuz! Şimdi size hıyar salatası da getireceğim. Hepsini birden alamadım da... Şimdi hemen dönerim. Gelirken bir şişe şarap daha getireceğim.”

Patyal masanın başına geçip rahatça oturdu. Duygulanarak gülümsedi ve kızartmasını yemeye koyuldu. Görüldüğü üzere Patyal, dünyada her şeye boş veren, hatta ölümüne iki saat kalmış olsa bile hayatın kendisine verebileceği bütün zevklerden yararlanmaya çalışan, keyfine düşkün bir adamdı.

İştahı, düşüncelerini zehirlemekten başka bir şeye yaramadı. Af dilekçesinin kabul edilmediğini, asılmasının ancak yirmi dört saat için geri bırakıldığını bu sabah kendisine bildiren bu adamların şimdi de biricik kaygıları, ölüme daha iyi hazırlanmasını sağlamaktı. Onu asacaklar, ölümünü seyredecekler, kendisi artık bu dünyada yokken onlar yarın öbür gün yaşamalarına devam edecek, akşamları hiçbir şey olmamış gibi yuvalarına döneceklerdi.

Patyal, bu melankolik düşünceler içinde kızartmasını midesine indirdi. Kendisine salata ile ikinci şişe şarabı getirdikleri zaman da iyi cins tütünden bir pipo içmek istediğini gösterdi.

Ona en iyi cins pipo tütünü satın alıp getirdiler, piposunu kendi eliyle bizzat gardiyan yaktı. Onu avutmak düşüncesiyle, bu dünyada her şeyi kaybetmiş olsa bile, o ölümsüz dünyada henüz her şeyin kaybolmamış olduğunu kendisine hatırlattı.

İdama mahkûm Patyal, bir porsiyon domuz etiyle bir litre şarap daha istedi.

Gardiyan:

“Bugün ne isterseniz size vereceğiz,” dedi. “Sizin durumunuzdaki insanların her isteğini yerine getirmek zorundayız.”

“Şu halde bana iki porsiyon jambonla bir litre siyah bira getirmenizi rica edeceğim.”

Gardiyan büyük bir nezaketle:

“Bütün istekleriniz yerine getirilecektir,” dedi. “Şimdi adam gönderip bunları aldirtırım. Sizi ne diye sevindirmeyeyim? Hayat gerçekten de çok kısa... Ondan, elden geldiğince yararlanmaya bakalım.”

Gardiyan, mahkûmun bütün istediklerini getirdikten sonra Patyal, bütün isteklerinin artık tamamıyla yerine getirilmiş olduğunu söyledi, ama getirilenleri yedikten, birasını da içtikten sonra:

“Bana bakın,” dedi. “Şimdi biliyor musunuz canım ne istedi? Kızarmış bir tavşan, biraz gravyer peyniri, sardalya balığı ve bunlara benzer daha başka şeyler...”

Gardiyan tatlı bir sesle:

“Hiç merak etmeyin,” dedi. “Seve seve bunları da tedarik ederiz. Sizin böyle iştahlı iştahlı yemek yediğinizi gördükçe ne kadar seviniyorum. Herhalde, umarım ki, şafak sökmeden asılmazsınız. Görüyorum ki siz namuslu bir delikanlısınız! Hem, rica ederim Bay Patyal, kanunların belirttiği süreden önce asılmanızdan ne çıkarınız olabilir? Namuslu bir insan olarak, kanun sınırlarını aşmayacağınıza kesin olarak eminim, bunun tersini aklıma bile getirmek istemiyorum. Biraz daha bira istemez misiniz? Şimdi, hemen bütün istekleriniz yerine getirilecektir.

Size peynirle iki duble bira getireceğim. Kızarmış tavşan ile tavada balık hazır olunca, ayrıca bir şişe şarap da getireceğim.”

Bir süre sonra hücre, kızarmış tavşandan ve balıktan çıkan nefis kokularla doldu. Patyal, sıra gözetmeden kâh birinden kâh ötekinden yiyor, hiçbir fark gözetmeden kâh biradan kâh şaraptan yudumluyor, keyfi, neşesi gittikçe artıyordu.

Bu arada, dışarıda bulunduğu sırada geçirdiği buna benzer zengin içkilerle ve yiyeceklerle dolu bir geceyi hatırladı. Lüks bir otelin verandasında, ağaç yapraklarının, ay ışığında pırıl pırıl yandığı o gece, karşısında gardiyanın yerinde nefis bir kadın vardı.

Bütün yiyecekleri bitirdikten sonra Patyal'ın canı, yemiş, tatlı ve kahve istedi. İsteği hemen yerine getirildi. Patyal, bunları da yiyip bitirdikten ve kahvesini içtikten sonra hücreye, onu avutmak üzere hapishane papazı geldi.

Papaz da Patyal'ı çevreleyen, onunla böylesine ilgilenen, onu ölüm cezasına çarptıran ve yarın sabah asacak olan bütün öteki insanlar gibi neşeli, basit ve hoş bir adamdı. Patyal'ın sırtını okşayarak:

“Üzülme delikanlı,” dedi. “Artık bütün üzüntülerin, bütün acıların sona erecek, yarın hiçbir şeyin kalmayacaktır. Yüreğini ferah tut, gideceğin ölümsüz dünya, bu elemli dünyadan kat kat iyidir. Son dakikalarında bile Allah'ı hatırlından çıkarma! Dünyada gördüğün bütün iyiliklerin onun eseri olduğunu unutma! Son demlerinde Allah'ı hatırlamayanlar idam sehpasında çok acı çekerler. Onun için ruhunu günahlardan temizlemeye çalış!”

Bu sırada Patyal birdenbire sarardı. Midesi bulanıyor, kendinde bir fenalık duyuyor ama bir türlü midesindekileri dışarı çıkaramıyordu. Üstelik karnında da şiddetli bir sancı duymaya başladı. Alnında iri iri soğuk ter damlaları belirdi.

Patyal'ın durumunu gören papaz fena halde korktu. Gardiyanlar da geldi. Patyal'ı hapishane hastanesine kaldırdılar.

Akşama doğru hastanın ateşi yükseldi. Gece yarısı, on ikiden sonra idi. Durumu büsbütün ağırlaştı, tehlikeli bir hal aldı. Doktorlar, ağızbirliği ile, hastanın zehirlendiğini söylediler.

Ağır hasta olan idam mahkûmları asılmadığı için, hapishane avlusunda idam sehpası da kurulmadı. Buna karşılık Patyal'ın midesini yıkadılar. Midedeki henüz sindirilmemiş yemek artıklarının tahlilinden de hastanın bozuk jambondan zehirlenmiş olduğu sonucuna vardılar. Yapılan tıbbi inceleme sonucunda, jambonun sıcak bir yerde durduğu, bu yüzden bozulduğu ve insan organizmasını zehirleyen birtakım bakterilerin üremesine yol açtığı anlaşıldı. Bunun üzerine doktorlardan kurulu bir komisyon harekete geçti. Jambonu satan bakkala baskın yapıldı. Bakkalın, sağlık kurallarına uygun davranmadığı, jambonları buzdolabında tutacak yerde sıcak bir yerde tuttuğu anlaşıldı. Hemen gerekli tutanaklar düzenlendi. Bakkal mahkemeye verildi.

Patyal'ı tedavi eden hapishane doktorları arasında özellikle bir tanesi, en gençleri, hastaya gösterdiği büyük ilgi ile dikkati çekti. Hastalık, tıp tarihinde az rastlanan bir organizma zehirlenmesi olduğu için, genç doktor, meslek hayatında böyle bir hastalığa ilk defa rastlamıştı. Hastanın başından hiç ayrılmadı. On dört gün süren uzun ve yorucu bir tedaviden sonra bir gün doktor, hastasının sırtını okşayarak:

“Müjde, artık kurtuldunuz,” dedi.

Ertesi gün de organizması yağlı ve sabunlu ilmeğe dayanabilecek hale gelen Patyal'ı astılar.

Jambonu satan bakkal da bir idam mahkûmunun hayatını on dört gün uzattığı için, üç hafta hücre hapsine mahkûm edildi. Patyal'ın hayatını kurtaran genç doktor ise mükâfatlandırıldı.

KÖPEKBALIĞI VE ÜÇ KİŞİ

GECEYİ oldukça fırtınalı geçirdik. Buna şaşmamalısınız. Ortaklığımız, *Hayvanlar Dünyası* dergisinin yazarından, yılan terbiyecisi ve pireler sirki sahibi Mestek'ten, Amerikan salıncakları sahibi Şvestka'dan kuruluydu. Biz üçümüz de şüpheli meslek erbabındandık. Şayet kartvizitimiz olsaydı, sahtecilikle suçlanmaktan kaçınmak için her birimiz, mesleklerimizin baş tarafına birer "sabık" sözcüğünü koymak zorunda kalırdık. Mesela: *Hayvanlar Dünyası* dergisi sabık yazarı, sabık yılan terbiyecisi, sabık Amerikan salıncakları sahibi gibi.

Dünyada birçok eski krallar, eski imparatorluklar olduktan sonra bir eski pire sirki sahibi niçin olmasın?

Bulunduğumuz birahane de birkaç kafa göz yardıktan, birkaç öğrenciyi sille tokat kapı dışarı ettikten sonra, sabaha karşı ortalık biraz yatıştır gibi oldu. Ama artık laterna gürültüsü, sarhoş kadınların çığlıkları hoşumuza gitmemeye başlamıştı. Bunun için şöyle biraz dışarı çıkarak Prag sokaklarında dolaşmaya karar verdik.

Uzun ve geniş caddelerden birinde deniz balıklarının satıldığı bir dükkânda, çırakların vitrine, bütün vitrini kaplayan bir şey yerleştirmeye çalıştıklarını gördük. Yılan terbiyecisi Mestek, bunun bir fok olduğunu iddia etti. Amerikan salıncakları sahibi Şvestka ise bunun mitolojik bir balık olduğu düşüncesini ileri sürdü. *Hayvanlar Dünyası* dergisinin sabık yazarı olan bendeniz ise, dükkâna girerek:

"Kuzum, bu ne balığıdır?" diye sordum.

“Genç bir köpekbalığı,” cevabını aldım. “Ama bu balık değildir, yavrularını canlı canlı doğurur.”

Bir şey söylemiş olmak için:

“Ama bu gebermiş,” dedim.

Tezgâhtarlardan biri, gücenik bir eda ile:

“Yanılıyorsunuz,” dedi. “Bu genç köpekbalığı zıpkınla öldürülmüş, gebermiş falan değil, donmuş.”

“Bunun kilosunu kaç?”

“Biz köpekbalığını kilo ile satmıyoruz. Biz bunu reklam olsun diye bulunduruyoruz. Gündüzleri vitrinde tutuyoruz. Akşam olunca da buzdolabına koyuyoruz. Şayet yemek için deniz balığı istiyorsanız, ben size bir başka balık, mesela kalkan balığı verebilirim. Hem de nasıl pişirileceğini anlatarak...”

Yarım kilo kalkan satın alarak arkadaşlarıma yanına geldim ve durumu onlara da anlattım:

“Bu, on altı aylık bir köpekbalığıymış,” dedim. “Helgoland Adası’nda yakalanmış. Bu balık, kendisini bir torpille öldürmeye çalışan bir denizaltı gemisini batırırken bir gambotun top ateşiyle öldürülerek yakalanmış, reklam için bulunduruyorlar, geceleri de buzdolabına koyuyorlarmış.”

Eski yılan terbiyecisi ve pire sirki sahibi Mestek düşüncelere daldı. Sonra:

“Altın Gemi Birahanesine gidelim,” dedi. “Bu köpekbalığı ile bir şeyler yapılabileceğini sanıyorum.”

Elimizdeki kalkan balığı ile bizi Altın Gemi Birahanesine sokmadılar. Balığı iki eşit parçaya bölerek oradaki iki köpeğe attık. Ama köpekler balığı koklamakla yetindiler ve öfkeli öfkeli üzerimize saldırmaya başladılar.

Altın Gemi Birahanesinde kendimize birer konyak ısmarladık. Mestek’in ne söyleyeceğini beklemeye başladık.

Mestek, uzun bir susuştan sonra:

“Birkaç yıl önce bende camdan bir sandık vardı,” diye söze başladı. “Bu sandıkta, çingiraklı yılanla boa yılanı melezi diye

bir karayılan gösteriyordum. Güzel afişler yaptırmış, sandığımla bütün Moravya'yı dolaşmıştım. Allah bin bereket versin, bu sayede beş yüz altın kazanmıştım. Bu sahici köpekbalığını satın alırsak iki haftaya varmadan milyoner oluruz.”

Aramızda yavaş sesle bu işi konuşmaya başladık. Kulağına, “sandık... reklam... köpekbalığı... deri... yağlı bir iş doğrusu...” gibi sözler çalınan birahane sahibi, kuşkulu gözlerle bizi süzmeğe başladı. Uzun konuşmadan sonra, Mestek'in bu işle uğraşmasına oybirliğiyle karar verdik.

Mestek hemen çıkıp gitti. Bir saat sonra da güler yüzle dönerek:

“Köpekbalığı bizim oldu,” dedi. “Şimdi onu buraya getirecekler. Sandıkla beraber bize yetmiş zlatek'e patladı.”

Hemen ertesi gün de şu ana kadar bende çok iyi hatıraları kalan, köpekbalığı ile yaptığımız gezilerimiz başladı.

İnsanların sinema ve buna benzer şeylerle henüz ahlaklarını bozmadıkları ve köpekbalığımızı ona yaraşır bir önemle karşılayacakları küçük kasabalardan işe başlamaya karar verdik. Bizim köpekbalığımız bu gibi yerlerde bir ejderha, bir canavar etkisi yapacak, büyük bir heyecan fırtınası yaratacaktı.

İlk durak yerimiz Strakonitse kasabası oldu. Köpekbalığımızı, kasabanın birinci sınıf lokantalarından birine götürdük.

Ben kasabanın matbaasında afiş işleriyle uğraşırken, Mestek de lokanta sahibi ile görüşmeye başladı. Balığın kasabada büyük bir başarı sağlayacağını, oluk oluk akacak paralardan kendisine de bir pay verileceğini söyleyerek lokanta sahibini yola getirdi. Nihayet onu kolundan tutup kocaman tabutunda yatmakta olan balığı göstermek üzere avluya sürükledi.

Lokanta sahibi vahşi görünüşlü koca canavarı görünce, ertesi gün lokantada verilmesi kararlaştırılan baloyu bir başka güne erteleyerek lokantasını bize bedava vermeye karar verdi.

Ben de matbaada şu aşağıdaki afiş hazırlattım:

KUZEY DENİZLERİNİN DEHŞETİ, DENİZ DERİNLİKLERİNİN TRAJEDİSİ

Sayın Strakonitse halkına, Helgoland Adası'nda yakalanan nadir bir köpekbalığı görmek fırsatını vermekle büyük şeref duyuyoruz. Bu köpekbalığı, kendisini torpillemeye çalışan bir denizaltı gemisini batırırken, bir gambotun top ateşiyle vurularak tutuldu.

Bu genç köpekbalığı, aylarca Kuzey Denizi'nde dehşet saçtı. Bu balık yüzünden iki ay, hiçbir balıkçı gemisi denize açılmak cesaretini gösteremedi. Balık yakalandığı zaman midesinde Tristan'ın ve Danimarka krallık hanedanından bir gemicinin cesedi bulundu.

Bu deniz canavarının, şu ana kadar tespit edilen kurbanlarının listesi şöyledir:

- Jean ve Marie, fakir bir balıkçının çocukları;
- Williams Borus, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden;
- Vladimir Novotni, Çek göçmenlerinden;
- Ginun Denlop, deniz kontrolörü, dizbağı nişanı sahibi ve Londra mebusu;
- Prelat Mateus, Palerme piskoposu.

Fırsatı kaçırmayınız! Yalnız bir gün... 15 Mayıs günü Konuşma Lokantasında, gündüz saat 14'ten 19'a kadar, velileriyle birlikte okul öğrencilerinden yarı fiyat alınır.

Giriş 30 Kreytser.

Biz üç arkadaş, birbirimizi çok iyi tamamlıyorduk. Bu ciddi ve önemli anda hepimiz işlerimizin başında idik.

Eski Amerikan salıncakları sahibi, afişleri, hatta kilisenin kapısına bile öylesine bir ustalıkla yapıştırmayı başarmıştı ki, dini bütün Hıristiyanların din duygularına hakaret etmek şöyle dursun, bu işte kilise bekçisinin yardımını bile sağlamıştı.

Mestek, kasabanın ilköğretim müdürüne başvurarak, çalışanlıkları sayın öğretmenlerce onaylanacak öğrencilerin köpekbalığını bedava seyredebileceklerini bildirdi.

Ben ise belediye dairesine giderek, bizzat kendim Belediye Başkanını balığı görmeye davet ettim. Belediye Başkanı çok babacan bir adammış. Hararetle elimi sıkarak:

“Köpekbalığı mı? Çok güzel!” dedi. “Ben köpekbalıklarını çok severim. Isırmıyor değil mi? Vurulmuş öyle mi? Vah vah, çok yazık! Belediye üyelerinin hepsini alıp geleceğim.”

Yalnız, kasabanın sayın papazıyla anlaşmak biraz zor oldu. Kendisinin nefret ettiği komedi artisti olmadığımızı, köpekbalığını halka göstermek için buraya geldiğimizi ona anlatmak epey güçtü. Papaz, bilmem hangi peygamberi yutan balina hikâyesine başladı. En sonunda genç yardımcısını çağırarak:

“Franz, şu bayla gidiniz, o size bir balina gösterecek,” dedi.

Genç papaz, bana bir kene gibi yapıştı. Yolda ona, seyredeceği balığın balina olmayıp bir köpekbalığı olduğunu anlattım. Papaz bana uzun uzun tabiatın sırlarından, hayallere inanmadığından söz etti. Sonunda benden çok dostça ayrıldı.

Jandarma dairesini ziyaret etmeyi de ihmal etmedim. Jandarma subayı sırtımı okşayarak:

“Ah, sizi külhane çingeneler, komedi artistleri, ah,” dedi. “Ben sizi bilirim. Siz buraya hayır için gelmezsiniz. Mutlaka bir şey çalarsınız!”

Bizim çingene falan olmadığımızı, halka köpekbalığını göstermeye geldiğimizi söylediğim zaman, mesleğine uygun bir güvensizlikle, şimdiye kadar binlerce köpekbalığı görmüş olduğunu, halka gösterdiğimiz bu balık eğer köpekbalığı değilse hepimizi kodese tıkacağını söyledi.

Strakonitse’de bulunan emekli bir profesör de bizimle ilgilendi. Kendisini gidip ziyaret ettim. Bütün konuşma süresince, bilimin dogmatizme yer vermediğinden, her şeyin rölatif olduğundan söz etti durdu. Bu yaşlı profesörle görüştüğüme hiç de üzgün değilim, profesörde bulunan bir ansiklopediden köpekbalıkları üzerine yapacağım açıklama ile ilgili birçok materyal topladım.

Saat ikiye doğru lokantanın salonu, hani iğne atsanız yere düşmeyecek dedikleri kadar tıklım tıklım dolmuştu. Sahnede,

cam sandığın içinde köpekbalığı duruyordu. Deniz canavarları üzerine yapacağım geniş açıklamadan önce, köpekbalığının dondurulup saklanması için gerekli masrafa bir karşılık olmak üzere, halktan ayrıca para topladık.

Saat üçe doğru başlarında öğretmenleri olduğu halde öğrenciler akın etmeye başladı. Saat dörtte, başlarında Belediye Başkanı olmak üzere belediye üyeleri geldiler. Belediye Başkanı, üzerini istemeden bana beş kron verdi. Paralar oluk gibi akıyordu. Mestek, ölü köpekbalığının başında bir kızla tanıştı. O gece de onunla geceledi.

Ben, Belediye Başkanının evinde yattım. Şvestka ise gecesini karakolda geçirdi. Çünkü bir meyhanede köpekbalığıımıza hakaret eden ve bunun köpekbalığı olmayıp bir yunus olduğunu iddia eden bir orman bekçisiyle dövüştüğü için onu posta etmişlerdi.

Ertesi sabah arkadaşlarla lokantaya geldiğimiz zaman, bir gün önce büyük bir nezaket gösteren lokanta sahibi bu sefer bizi çok kaba karşıladı:

“Balığınız fena halde kokuyor,” diye çıkışmaya başladı. “Kırım sabaha kadar gözünü kapamadı. Sabahleyin doktor çağırmak zorunda kaldık. Hepimiz hastayız. Tezgâhtarım sabahtan beri rom içiyor. Bu kokmuş mendeburu hemen salondan alıp götürünüz! Siz de bir daha buraya ayak atayım demeyiniz!”

Adamın hakkı varmış. Bizim balık, gerçekten de bir gece içinde fena halde kokmuştu.

Balığın mumyalanmasını teklif ettim, teklifim kabul edildi. Beş şişe kolonya ve daha bazı kokulu esanslar satın aldık. Köpekbalığını kolonyalarla ve esanslarla banyo ettik. İçini de kolonya ile doldurduk ve Vodniyana kasabasına hareket ettik.

Bizim için çok elverişli olmasına rağmen Sokol Salonunu vermediler. Ancak balığın içine dört şişe kolonya daha döktükten sonra halkevine bizi kabul ettiler.

Her şey bir gün önceki gibi oldu: Afişler asıldı. Propaganda yapıldı. Konferanslar verildi. Gerekli kişiler ziyaret edildi. Halk

burada da balığımıza büyük bir ilgi gösterdi. Ama balık öylesine fena kokuyordu ki kokunun ağırlığına dayanamayanlardan bayılanlar oldu. Biz üçümüz zorla ayakta durabiliyorduk. Bunu da sabahtan beri içtiğimiz konyağa borçluyduk... Yoksa biz de ağır kokuya dayanamayıp bayılırdık.

Bizi kimin tutukladığını pek hatırlamıyorum. Geceleyin gözümü karakolda açtım. Sağımda Mestek, solumda da Şvestka uyuyordu.

Sabahleyin de sağlık kurallarına ve daha buna benzer şeylere aykırı davrandığımız gerekçesiyle bize para cezası kestiler.

Balığımızın gömülme töreninde bile bulunamadık. Balığımızı, gebermiş bir kedi gibi gömmüşlerdi. Şimdi, Kuzey Denizi dehşetinin nerede gömülü olduğunu bilmiyorum. Karnında koskoca bir piskopos yattığı halde zavallının başucuna bir haç bile dikemedik.

Ruhun şad olsun benim sevgili köpekbalığım!

CİDDİ BİR MÜESSESE

MESTEK ile, Karlov Meydanındaki parkın sıralarından birinde oturuyorduk. Bir pire sirkinin sahibi olan Mestek'in fena halde canı sıkılıyordu. Çünkü bundan böyle pirelerin eğitimi ile uğraşamayacağı sonucuna varmıştı.

Geçenlerde Mestek'in pire sirki büyük bir felaket geçirmişti. Bütün bunların yalan dolan ve dalavere olduğu değişmez düşüncesine saplanan sarhoşun biri, bir sopa vuruşuyla Mestek'in sirki olan pire kutusunu parçalamıştı. Eğitim görmüş pirelerin hepsi de çekmekte oldukları mikroskobik kâğıt arabaları olmadan çıplak bir halde şuraya buraya dağılmışlardı.

Sarhoş, yalnız pire kutusunu kırmakla kalmamış, mikroskobu da mahvetmişti. Kutunun dibinde, Mestek Sirkinin âdeta canı sayılan en değerli pirelerden birinin kanlı ölüsü kalmıştı. Mestek, sanat bakımından eşsiz olan bu pireye Franz adını takmıştı. Kutunun dibindeki bu kanlı ölünün büyük sanatçı Franz olduğunu, mikroskopla yapılan bir inceleme sonucunda anlaşılmıştı. Çünkü Franz'ın bir bacağı eksikti. Bu, sirkin bir sırrı idi. Çünkü, fazla zıplamasınlar, genel düzeni bozmasınlar diye bu çeşit artistlerin ayaklarından birini mahsus koparırlardı.

Kutunun dibindeki ölünün yanında bir tanecik pire kalmıştı. Bunun ayakları kırıktı, koşulu olduğu kâğıt araba da devrilmişti.

Mestek, bu ayakları kırılan pireyi de çok sever ve beğenirdi. Bu pirenin adı Pepita idi. Mestek, kederli kederli içini çekerek:

"Onu tedavi ettirebileceğimi ummuştum," diye dert yandı. "Ama nafile... Bütün çabalarımın rağmen Pepita bir türlü iyileşemedi. Ben de onu öldürmek zorunda kaldım."

Mestek, uzun uzun, Pepita'nın Franz'a olan aşkından, bağlılığından, Franz dans ederken Pepita'nın duyduğu hayranlıktan söz etti.

Mestek iyice coşmuştu. Heyecanlı heyecanlı sözüne devam etti:

“Böyle zeki, böyle sanatçı yaratıklara ömrümde bir daha rastlayamam. Pire cinsi gittikçe bozuluyor, soysuzlaşıyor. Her gün biraz daha aptallaşılıyor. Eski pirelerdeki dikkat özelliğine şimdiki pirelerde hiç rastlanmıyor. Kim bilir, belki de yeni bir pire cinsi türemiştir? Geçenlerde, düşkünler evi bekçisinden bir şişe dolusu pire satın aldım. Ama bunlardan hiçbiri işime yaramadı. Benim elimden her çeşit pire geçmiştir. Sırasına göre ben birçok fakirler yurdundan, polis nezarethanelerinden, hapishanelerden, gemilerden, kışlalardan, Mutlu Aile Pansiyonundan, çeşitli otellerden, ‘Bakire Kızlar Enstitüsü’nden, kadınlar manastırından pireler getirttim. Ama bu pirelerde de en küçük bir kabiliyet göremedim. Gerçi içlerinde tek tük istidatlı olanlar yok değildi. Ama bunların da artistliğe karşı en küçük bir hevesleri yoktu. Kendilerini büyük bir şöhretin beklediğini anlamadan kaçıp gittiler. Yeni pire kuşakları asla ikinci bir Franz ya da bir Pepita yetiştiremeyecektir.”

Mestek'in bu heyecanlı sözlerinden sonra tekrar kendimizi derin bir melankoliye kaptırdık. Bu zamanlar Çekya'da, Moravya'da yaptığımız başarılı turneleri andık; kısa bir süre için uğradığımız Macaristan'ı, bizim pire sirkimizde gizli bir propaganda niteliği görerek bizi memleketlerinden kovan Macar jandarmalarını hatırladık.

Moravya'nın bazı bölgelerinde din adamları, gezimize engel olmaya çalışmışlardı. Kendisini sirke davet etmeye gittiğimiz zaman Gelştine papazlarından biri bana şunları söylemişti:

“Dincilere sizin sirkinizi tavsiye edemem. Çünkü pire eğitimi insan tabiatına aykırıdır. Papaz Anselmus'un yazdığına göre Ortaçağ manastırlarında papazları ısırın pireler, bu papazların

gece gündüz Allah'a ibadet etmelerini sağlamak için onları mahsus uyutmuyorlarmış."

Kendimi tutamadım, papaza sordum:

"Şu halde siz pireleri kutsal yaratıklar olarak sayıyorsunuz, değil mi? Böyle olduğuna göre, kesin olarak sizi temin edebilirim ki, bizim sirkte bulunan pireler arasında Hazreti İsa'yı ısırın pirelerin torunları da vardır."

Bu sözlerimden sonra az daha papazla dövüşecektik. Eninde sonunda dağa kaçmak zorunda kaldık. Çünkü papazlar bütün bura halkını bize karşı kışkırtmışlardı.

Mestek anılarımı yarıda keserek:

"İnsan sabırlı ve becerikli olursa, eninde sonunda, mutlaka insanların budalalığını da yenebilir. Her iş, bizim onu yapışımıza göre değişir. Bir ördek resmi yapmak hiç de zor bir iş değildir, ama marifet bunun bir ördek olmayıp bir jaguar olduğuna insanları inandırmaktır. Bir işte başarı sağlayamadıysan, bir ikincisini, bir üçüncüsünü dene," dedi.

Küçük bir aralıktan sonra filozofluğuna devam etti:

"İnsanlar eşektir. Yaptığın iş ne kadar budalaca, ne kadar saçma ise insanların buna olan ilgisi de o kadar çok olur. Bütün mesele yeni yeni şeyler bulmaktır. Buna ne dersiniz?"

"Öyle sanıyorum ki bu dünyada kendi zekâlarıyla, kendi akıllarıyla yaşayan insanlar pek azdır. Zaten bu gibileri de bizim müşterimiz olamaz! Bizim müessesemizi yaşatanlar, afişlerde, ilanlarda yazdığımız ve vaat ettiğimiz şeyleri kendilerine göstereceğimize inanan insanlardır. Bizim bahçede yakalayıp da halka, Avusturalya'dan gelme kanatlı kertenkele diye yutturduğumuz yarasayı hatırlıyor musun? Bu acayip (!) yarattığı görmek için herkes seve seve onar mangır sulamıştı. İngilizlerin Hindistan valisini yutan boa yılanı yavrusunu görmek için halkın ne büyük ilgi gösterdiğini, bastıran kalabalıktan barakamızın nasıl yıkılma tehlikesi atlattığını hatırlıyor musun? Oysa bu, adi bir karayıldandan başka bir şey değildi. Ya Koşirj'li Vanek'i, Bomeo

Adası'ndan getirilmiş bir orangutan diye yutturduğumuz zaman kazandığımız parayı hatırlar mısın?"

Mestek:

"O hergeleyi nasıl hatırlamam," dedi. "Son turnemizde, tam sahneye çıkacağı sırada, bizim kendisine vermekte olduğumuz on beş krona orangutan kılığına girmek istememişti de bizden yirmi kron koparmaya kalkışmıştı. Köpoğlusu, çocukların kafesin içine attıkları yemiştten, şekerlemelerden az para kazanmamıştı. Kendisine atılan bu şekerlemeleri bir tarafa saklar, akşam olunca da köşedeki şekerçi kadına satardı. Ben bunu bildiğim için gündeliğinde bir artırma yapmak istememiştim. O buna içerlemişti de tam orangutan numarası yaparken, '*Sokaklar, sokaklar, sarhoş sokaklar,*' şarkısını tutturmuştu. Tabii bunun arkasından büyük bir rezalet koptu. İş çakan seyirciler, az kalsın barakayı başımıza indiriyorlardı. Canımızı zor kurtarmıştık. Ne yalan söyleyeyim, o günkü rezaleti hiç unutmayacağım. İngiliz krallarından Üçüncü Richard'ın mumyası işi de kıyak kaçmıştı doğrusu. Sırtına ters giydirdiğimiz koyun derisi amma da iş görmüştü. Bu mumya dalgasını ancak altı ay sonra çaktılar. Sen bu koyun postunun başında amma da martavallar savurmuştun! O zamanlar bu konuda söylediğin laflar, sanki şimdi olmuş gibi hatırımdadır: 'Ey ahali, karşınızda, yıllarca krallık etmiş, dünyanın en zalim, en kan dökücü, en korkunç temsilcilerinden birini görüyorsunuz! Kendi tebaasını diz boyu kana bulayan bu aşağılık kral, kan içiciliği ile Shakespeare'i bile yıldırmaştır. Bu canavar kral kurutulmuş olup şimdi sayın seyircilere bir mumya halinde sunulmaktadır.'"

"Evet, ama sonra polis işe karışmış, Üçüncü Richard'ı salla sırt ederek alıp götürmüştü, diye hatırladım."

Mestek, filozofça başını sallayarak:

"Bu konuşmalarımızdan şu sonucu çıkarabiliriz: Dünyada her şey yapılabilir; 'Olmaz, olmaz, deme; olmaz olmaz!' Korkmadan seninle bahse tutuşabilirim: Dünyada yaşayanların yarısın-

dan çoğu, hilecilikle, sahtecilikle geçimini sağlamaktadır. Bütün mesele yeni bir şey bulup halka göstermek, bir sürprizle onun gözünü boyamaktır. Bunu yapabilirsen, reklam kendiliğinden olur. Biri ötekine söyler, iş ağızdan ağıza yayılır. Bence reklamların en güçlüsü budur.”

Elimdeki sopa ile kumlar üzerinde resimler çizerek:

“İle de bir şeyler göstermek şart mı?” dedim. “Ben, senden de ileri giderek diyeceğim ki, hiçbir şey göstermeden de halkın ilgisini pekâlâ çekebiliriz.”

Mestek, şikâyet dolu bir sesle:

“Ama nasıl olur?” dedi. “Hiç değilse, küçücük bir taş olsun gerekmez mi? Ben her zaman bir şeyler göstermişimdir.”

Ben, kesin olarak:

“Hayır, hiçbir şey göstermek gerekmez,” dedim. “Bu, budalalıktır. Bu, eski usul para kazanmaktır. Bu seninkisi, artık modası geçmiş eski usul sahtecilik okuludur. Sana tekrar ediyorum: Biz seyirciye hiçbir şey göstermeyeceğiz! İşin bütün inceliği burada... Bütün oyunumuz bundan ibaret olacak. Siz diyorsunuz ki, ‘Hiç değilse küçücük bir taş olsun göstermemiz gerek’, yani eskiden yaptığımız gibi... Oysa bu taş Merih’ten bile düşmüş olsa, halk, bir şeyler görmüş olmanın izlemiyle buradan ayrılacak ve hayal kırıklığına uğrayacaktır. Ama bir şeyler görmek ümidiyle gelip de hiçbir şey görmemesi, büyük bir trük teşkil edecektir. Bakınız, ben sopamla şu kumların üstüne bir plan çizdim: Yapa-çağımız baraka, yuvarlak, geniş bir yer olacaktır. Bu barakanın ne bir penceresi ne de damında bir deliği olacaktır. İçerisinin karanlık olması şarttır. Barakanın, perde ile kapalı iki kapısı bulunmalıdır, ön kapısı halkın girmesi için, arka kapısı da çıkması için olacaktır. Önceden kocaman afişler hazırlayacağız. Afişlerde de aşağı yukarı şunlar yazılı olmalıdır:

‘Görülmemiş bir sürpriz! Eşsiz bir trük! Hatıralardan silinmeyecek bir heyecan! Yalnız erkekler girebilir. Kadınların ve çocukların girmesi yasaktır. Erlerden yarım ücret alınır.’

Halkı içeriye birer birer sokacağız! Ben barakanın önünde durur, halkı sıraya kor ve paraları toplarım. Siz içeride, karanlık barakada durursunuz. Biri içeri girer girmez, hemen bir elinizle yakasından, öteki elinizle de pantolonundan yakalar, hiçbir şey söylemeden arka kapıdan dışarı atarsınız! Bu işin büyük bir başarı sağlayacağına kesin olarak inanıyorum. Yeter ki giriş parası yüksek olmasın! Göreceksiniz, herkes merak edip gelecektir. İnsanların yaradılışı tuhaftır: Ağızları çorbadan yanar, başkalarının da yanması için ağızlarını açıp bir şey söylemezler. İşte biz de halkın bu ruh halinden yararlanacağız. İçeri girip de yaka paça kapı dışarı edilen herkes, ahababının, arkadaşının da aynı duruma düşmesini isteyeceği için, işin reklamını yapmaya kalkışacak, onların da bu duruma düşmesini sağlamaktan büyük bir zevk duyacaktır. Bizim bu yeni müessesemiz tamamıyla psikolojik temeller üzerine kurulmuş olacaktır.”

Mestek, kararsızlık içindeydi. Planı reddetmiyordu ama onu daha da geliştirmek istiyordu. Bir süre düşündükten sonra:

“Kapı dışarı edişimizden başka herkesin kıcına birer de sopa vursak nasıl olur?” dedi. “Bu daha büyük bir sürpriz olmaz mı?”

Mestek’in bu teklifini şiddetle reddettim. Biz böyle yapmakla, çok çabuk olup bitmesi gereken bir işi sadece ağırlaştırmış olacaktık. Herif içeri girer girmez, daha ne olduğunu anlamaya vakit bulamadan yaka paça edip dışarı atıyoruz. İşin bütün güzelliği, bütün sırrı burada...

Bu kuracağımız müessese tamamıyla ciddi bir müessese olacaktır. Biz, yapamayacağımız, yapmayacağımız hiçbir şey vaat etmiyoruz. Biz trük vaat ediyor, onu da yerine getiriyoruz. Kimse bizi sahtecilikle suçlamak cesaretini gösteremez.

Planımızı gerçekleştirdik... Ciddi müessesemiz anlatılamayacak kadar büyük bir ilgi gördü.

İlkin, başarı sağlamamız için gerekli bütün şartların bulunduğu Beneşova şehrinde işe başladık. Bu şehirde hem bir askeri garnizon vardı hem de halk bu gibi şeylere çok meraklıydı. Gerçekli afişleri ısmarladım. Afişler şöyle düzenlenmişti:

BÜYÜK BİR SÜRPRİZ!

Yalnız erkeklere mahsustur. Kadınların ve çocukların girmesi yasaktır.

Eşsiz, harikulade bir trük.

Müessesemizi, ömrünüz boyunca unutamayacaksınız. Aldatmaca yok. Vaat edilen yapılır.

Girişin yirmi heller gibi çok ucuz olması, afişte özellikle yalnız erkeklerin görebileceği, sürprizin taşıdığı esrarlı mana, sivil asker büyük bir kalabalığın barakamızın önünde toplanmasına sebep oldu. Kalabalığın içinde, on beş on altı yaşlarında çocuklar hiç düşünmeden, “Kırk beş, elli yaşındayım,” diye cevap vermeye hazırdılar.

İşe, akşamın saat altısında başladık. İçeriye ilkin, tam saat beşten beri kapının önünde beklemekte olan şişman bir adam girdi. Adamın içeri girmesiyle arka kapıdan dışarı fırlaması, daha doğrusu fırlatılması bir oldu.

Dışarı atıldıktan sonra şişman adamın halka, “Harikulade güzel bir şey! Mutlaka giriniz,” dediğini kulaklarımla işittim.

Hele bu sözleri işittikten sonra, halkın psikolojisi konusunda hiç de aldanmadığımı anladım. İçeri girip de dışarı atılanlar bize en büyük reklamı yapıyorlardı. Aşağı yukarı bir veya bir buçuk saat içinde, Mestek’in adaleli kolları arasından birkaç yüz insan geçti. Bazıları ikişer üçer sefer içeri giriyor, ama doymadıklarından, bir dördüncü sefer girebilmek için yeniden kuyruğa diziliyorlardı. Bütün yüzlerde sevinç ve neşe parlıyordu.

Birçoklarının, böyle “eşsiz bir sürprizi” başkalarına da “tattırmak” için ahbablarını da buraya sürükleyip getirdiklerini fark ettim.

Ama polis bütün işlerimizi altüst etti. Saat yedi buçukta barakanın kapısına dayanan bir polis:

“Bu iş için izin aldınız mı?” diye sordu.

“İçeri buyurunuz, izin kâğıdı içeride,” diye cevap verdim.

İçeride, karanlıkta, Mestek ile polis arasında kısa bir boğuşma oldu. Polis, yüksek sıfatını ve kendi durumunu ileri sürerek şiddetle karşı koyduysa da eninde sonunda, Mestek’in güçlü kollarına dayanamayarak, o da herkes gibi arka kapıdan, kahkahalarla gülmekte olan halkın arasına atıldı.

Daha sonra jandarmalar geldi. Barakamızı mühürlediler. Bizi de vazife halinde zabıtaya hakaret etmek ve karşı koymak suçlarından mahkemeye verdiler.

• • •

Mestek, hapishanede, bize ayrılan köşeye yerleşmeye çalışırken:

“Bundan sonra böyle önemli ve ciddi müesseseler kurmayacağım,” dedi. “Bugünden başlayarak, sahtecilikle ve dolandırıcılıkla uğraşmaya başlayacağım...”

NASIL KÖPEK TİCARETİ YAPTIM?

I

KÜÇÜKLÜĞÜMDEN beri hayvanlara büyük bir sevgi beslerim. Çocukluğumda sık sık eve fare getirir, gebermiş bir kedi ile bütün bir gün vakit geçirmesini bilirdim.

Beni yılanlar da ilgilendirirdi. Bir seferinde ormanda bir yılan yakaladım. Bunu Anna teyzemin yatağına koyacaktım. Ama yılanı gören orman koruyucusu onu benden alıp öldürdü ve beraberinde götürdü. Çünkü tuttuğum yılan zehirliymiş, her öldürülen zehirli yılan için de belli bir ikramiye veriliyormuş.

On sekiz yaşımdan yirmi dört yaşına kadar deve gibi, fil gibi büyük hayvanlardan hoşlanıyordum.

Yirmi dört yaşımdan yirmi sekiz yaşına kadar da bende bir at merakıdır uyandı. Otuzumu bitirdiğim zaman ailemle aramda bazı anlaşmazlıklar baş gösterdi. Ailem beni, hiçbir iş yapmamakla, bir baltaya sap olmamakla suçluyordu. Bunun üzerine ben de hayvanlara beslediğim aşırı sevgiden ötürü, bundan böyle köpek ticaretiyle uğraşacağımı kendilerine bildirdim.

Şunu da söylemeliyim ki, verdiğim bu karar ailemi pek de sevindirmedim.

II

Bir insan, bir müessese ya da ticarethane açarken, her şeyden önce ona bir ad bulmak zorundadır. Açmayı düşündüğüm ticarethane için en uygun adın, hiç şüphe yok ki "Köpekthane" olması gerekirdi. Ama gelgelelim, uzak akrabalarımın biri, bir

devlet müessesesinde memurdu. Bu addan hoşlanmayacağını düşünerek bundan vazgeçtim.

“Köpek Ticarethanesi” gibi basit bir ad da beni tatmin etmiyordu. Çünkü ben açacağım müesseseye bilimsel bir nitelik vermek düşüncesinde idim.

Ansiklopedik sözlüğü karıştırırken, gözüme “Kinoloji” sözcüğü ilişti; köpekbilimi anlamına geliyormuş. Tarım Enstitüsünün yanından geçerken de kuracağım ticarethaneye vermek istediğim adın ikinci sözcüğü de bir şimşek gibi kafamda çaktı: enstitü. Böylece ticarethanemin adı “Kinoloji Enstitüsü” oldu.

Hemen gazetelere şöyle bir ilan verdim:

“Kinoloji esaslarına göre kurulmuş bir köpek fideliği, kinoloji esaslarına göre köpek alım satım ve değişimi.”

İçinde “kinoloji” adının sık sık geçtiği bu ilan beni heyecanlandırdı.

Nihayet bir enstitü müdürü olmuştum! Başından böyle bir şey geçirmeyen birisi benim duygularımı asla anlayamazdı. Gazetelere vereceğim ilanlarda neler yazmıyordum ki. İsteyenlere, köpekler üzerine özel öğütler vereceğimi, bir düzine köpek satın alana bedavadan bir köpek yavrusu hediye edeceğimi vaat ediyordum. Düğünlerde, isim ve doğum günlerinde, jübilelerde verilebilecek hediyelerden en değerlisinin köpek olduğunu; köpeğin, çocuklar için kırılmayan ve bozulmayan bir oyuncak teşkil ettiğini, köpeğin, insanların en büyük dostu olduğunu ilan ediyordum. Gazetelere verdiğim ilanlar arasında şu çeşitleri de vardı:

“Müessesemizde her cins köpek bulunur!”, “Avrupa ile devamlı bağlarımız vardır!”, “Enstitümüzde özel köpek fideliği bulunur!”, “Kinoloji Enstitümüzde en sert köpekler bile on beş günde uslanır, havlamaktan ve ısırmaktan vazgeçer!”, “Yaz tatili için köpeğinizi nereye göndermelisiniz?.. Kinoloji Enstitüsüne!”, “Adi bir köpeği üç gün içinde eğitilmiş bir köpek haline nerede getirebilirsiniz? Kinoloji Enstitüsünde!” Vesaire vesaire...

Amcam bütün bu ilanları okuyunca, başını sallayarak:

“Hayır kardeş,” dedi. “Senin pek de aklın başında değil. Kafanda çatlak falan mı var senin?”

Buna rağmen ben geleceğe umutla bakıyordum. Elimde henüz satılık hiçbir köpek olmadığı halde, ilk müşteriyi heyecanla bekliyordum.

Bundan başka, gazetelere, enstitümde çalışmak üzere köpek-sever, namuslu ve akli başında bir adam aradığımı bildiren bir ilan verdim.

III

“Köpek fideliğinde çalışmak üzere bir adama ihtiyacım var,” yollu ilanıma karşılık olmak üzere kucak dolusu mektup aldım. Dışarıklı bir polis emeklisi, yazdığı mektupta, üç gün içinde bütün köpekleri sopadan atlamaya ve ön ayakları üzerinde yürütmeye alıştıracağını vaat ediyordu. Bir başkası da, “Kinoloji Enstitüsü”nü “Jinekoloji” ile karıştırarak, kendisinin yıllarca doğumevlerinde ve kadın hastalıkları kliniklerinde çalıştığını, bu bakımdan benim enstitüm için çok yararlı olacağını yazıyordu.

Enstitüme alınmak üzere başvuranlardan on beşi Hukuk Fakültesini, on ikisi de Pedagoji Enstitüsünü bitirmişlerdi. Mektuplardan bir tanesi, “Kürek Cezasını Bitirmişler Derneği”nden geliyordu. Dernek, kasa kırmak işlerinde mütehassıs birini göndermeyi teklif ediyordu.

Bazı mektuplar umutsuz bir tonla yazılmışlardı ve şöyle başlıyorlardı:

“ricamın yerine getirilmeyeceğini önceden bilmekle birlikte...”

İşe alınması için başvuranlardan bir tanesi de İspanyolca, İngilizce, Fransızca, Türkçe, Rusça, Almanca, Lehçe ve Macarca bildiğini iddia ediyordu.

Nihayet, kısa, açık, basit bir mektup aldım. Mektupta şöyle deniliyordu:

Sayın Efendim,
İşe ne zaman başlayabilirim?
Derin saygılarımla,
Ladislav Çijik Koşirje.

Mademki meseleyi böylesine açık ve keskin koymuştu, ona çarşamba günü sabahleyin saat sekizde gelip işe başlamasını yazmaktan başka benim için yapılacak bir şey kalmamıştı. Zor bir seçme işine girmekten beni kurtardığı için bu adama yüreğimde derin bir minnettarlık duygusu uyanmıştı.

Çarşamba günü sabahleyin, tam saat sekizde işe geldi. Kısa boylu, çilli yüzlü, eğri bacaklı, çevik bir adamdı. Beni görünce elini uzattı ve neşeli neşeli:

“Havalar hiç de fena gitmiyor,” dedi. “Bu sabah Pilzen Caddesinde iki tramvayın çarpıştığını duydunuz mu?”

Sonra cebinden kısa bir pipo çıkardı. Bunu, tanıdık bir şoförden aldığını ve Macar tütününü kullandığını söyledi. Daha sonra, Banzita Meyhanesine Pepina adlı yeni bir kız garson geldiğini anlattı. Hemen bunun arkasından da aynı okulda okuyup okumadığımızı sordu. Bunun ardından da koca kulaklı, eğri bacaklı bir köpek cinsinden söz etmeye başladı. Bu köpeği almak sevdasına kapılırsam, tüylerini boyamak ve biraz topallamasını sağlamak için, ayağını kısaltmam gerektiğini sözlerine ekledi.

Sevinçle sordum:

“Şu halde siz köpekten anlıyorsunuz?”

“Tabii anlarım, bir zamanlar ben de köpek ticaretiyle uğraştım. Hatta bu yüzden mahkemeye bile düştüm. Bir gün eve bir köpek götürüyordum. Yolda karşıma bir adam çıktı ve bu köpeğin iki saat önce kaybettiği köpeği olduğunu iddia etti. ‘Bu köpeğin, kendi köpeğiniz olduğunu nereden biliyorsunuz?’ dedim. ‘Çünkü bunun adı Mumo’dur. Mumo, buraya gel!’ dedi. Köpek sevinçle ona atıldı. Ben de durur muyum, hemen, ‘Vosko,’ diye köpeğe seslendim. ‘Vosko, buraya gel!’ Bu sefer de köpek, aynı

sevinçle bana atıldı. Herhalde sersem köpeğin biri olacaktı. İşin tuhafı ve kötüsü mahkemede oldu. Köpeğe verdiğim Vosko adını bir türlü hatırlayamadım ama ona Bubarlo diye seslendiğim zaman da köpek yine aynı sevinçle bana koştu. Size bir köpek bulup getireyim mi?”

“Hayır, Çijik, ben namusumla ticaret yapmak istiyorum. Zaten ortada müşteri de yok. Bir yandan müşteri beklerken öte yandan da nerede ne gibi köpekler satıldığını gazete ilanlarından öğrenmeye çalışalım. Bak işte, kadının biri, yeri olmadığı için beyaz, uzun tüylü, bir yaşındaki fino köpeğini elden çıkarmak istediğini ilan ediyor. Kadın, bu küçücük köpeği sığdıracak yer bulamamış mı? Neyse... İlan edilen şu adrese gidin de bu fino köpeğini satın alın! İşte size otuz kron.”

Çijik, çabuk döneceğini söyleyerek çıkıp gitti. Ama ancak üç saat sonra geri geldi. Hem de ne halde? Şapkası ta kulaklarına kadar geçmişti. Kendisi de fırtınaya tutulmuş bir geminin güvertesindeki bir gemici gibi bir yandan öte yana yalpalayıp duruyordu. Elinde de sıkı sıkıya bir sicim tutuyordu. Sicimin öteki ucuna baktım, boştu. Yalpalamaya devam ederek:

“Nasıl, hoşunuza gitti mi? Doğrusu cins bir köpek, değil mi? Hem, çok çabuk döndüm. (Hıçkırmaya başladı.) Hele şu kulaklara bakın! Güzel değil mi? Kadın köpeği satmak istemedi.”

Çijik birdenbire arkasına dönüp baktı, gözleri fal taşı gibi açıldı. Eliyle sicimi yoklayarak:

“Vay anasını,” diye söylendi. “Daha bir saat önce... köpek... buradaydı.”

Sandalyeye çöktü. Ama hemen yere yıkıldı. Ancak benim yardımımı ve çok güçlüğüle dikey bir duruma gelebildi. Sonra, bir keşifte bulundu:

“Herhalde kaçmış olacak,” dedi. Tekrar sandalyeye çökerek uyudu.

Çijik’in enstitümdeki ilk çalışma günü böyle geçti.

Pencereden sokağa baktım. Her cinsten bir yığın köpek geçiyordu. Bana öyle geldi ki bunların hepsi de satılıktır. Benim köpek mütehasşısım horlayıp duruyordu. Şimdi neredeyse bir müşteri gelerek benden bir düzine köpek isteyeceği değişmez düşüncesiyle onu uyandırmayı denedim.

Ama gelen giden olmadı. Onu uyandırmaktan da umudumu kestim. Elde edebildiğim biricik şey, ikinci bir sefer sandalyeden yuvarlanması oldu. Ancak üç saat sonra kendiliğinden uyandı. Gözlerini ovuşturarak, kısık sesle:

“Galiba ben birtakım haltlar karıştırdım?” dedi.

Başından geçenleri bütün ayrıntıları ile hatırlamaya çalıştı: Kadının fino köpeği çok güzelmiş. Onu on kron gibi çok ucuz bir fiyata satın almış. Kadına da köpeğin çok iyi bir yere düştüğünü söylemiş. Köpek kendisiyle gelmek istememiş, hayvanı dövmek zorunda kalmış. Bilmem ne münasebetle, bir meyhaneci dostu olduğunu hatırlamış, ona şöyle bir uğrayayım demiş... Meyhanede arkadaşlarıyla karşılaşmış, onlarla şarap ve votka içmiş.

“Pekâlâ,” dedim. “Siz benden otuz kron aldınız, yirmi kron geri vermeniz gerekmez mi?”

Çiçik, hiç sıkılmadan:

“Gerçekten de size yirmi kron vermem gerekiyor. Ama buraya gelirken bir ahbabıma uğradım. Ahbabımın çok güzel bir dişi köpeği var. Yakında doğuracak. Bu yavrusu için ona on kron verdim. İnşallah yavruları da annesi gibi güzel olur. Ona kapora vermekle çok iyi bir şey yaptığımı sanıyordum. Sonra, tavşanların satıldığı bir yere uğradım.”

“Çiçik, sen aklını oynattın galiba? Ben tavşan ticareti yapmıyorum ki.”

“Ben tavşan mı dedim? Yanılmış olacağım. Ben İskoç çoban köpeği demek istedim. Bunun için de on kron kapora verdim. Bundan sonra da Krininova Caddesinden geçerken...”

“Ama sizin başka paranız yoktu ki?”

“Çok doğru... Gerçekten de benim başka param yoktu. Ol-
saydı arkadaşım Novak’ın sattığı Saint Bernard köpeği için de
kapora verecektim. Neyse, ben şimdi tekrar kadına gideyim, fino
köpeği herhalde evine gitmiştir. Bir saate kalmadan dönerim.”

Çijik sözünü tuttu. Bir saat sonra beraberinde kara bir köpek
olduğu halde geri döndü.

Köpeği görünce:

“Çijik!” diye bağırdım. “Kadın gazetelere verdiği ilanda beyaz
bir fino köpeği sattığını söylüyordu.”

Çijik, can sıkıntısı ile köpeğe baktı, bir şey söylemeden sokağa
fırladı. İki saat sonra da beyaz ama çok kirli bir köpekle döndü.

“Küçük bir yanlışlık olmuş,” dedi. “Meğer biri kara ötekisi
de beyaz olmak üzere iki köpeği varmış kadının. Karasını geri
götürdüğüm zaman bilseniz ne kadar sevindi.”

Köpeğin tasmaındaki numaraya baktım. Numara şehrin bir
başka semtine aitti. Çijik, köpeğin tasmaındaki numaraya gös-
terdiğim ilgiyi görünce hemen tasmayı çıkardı.

Gece kapıdaki bir gürültü ile uyandım, kapıyı açınca, içeriye
kara bir köpek girdi. Bağırarak, sevinçle üzerime atıldı. Bu, gün-
düz geri çevirdiğimiz kara köpekti. Kim bilir belki bizi göreceği
gelmişti. Belki de uzaktaki evine gitmeye üşenmişti. Eh, artık iki
köpeğimiz olmuştu. İş müşteri bulmaya kalıyordu.

IV

Sabırsızlıkla beklediğimiz ilk müşteri, ancak ikinci gün geldi.
Etrafına bakındıktan sonra:

“Hani, köpekleriniz nerede?” diye sordu.

“Köpeklerimi burada tutmuyorum,” dedim. “Önemli bir za-
tın satın aldığı, biri kara ötekisi beyaz olan ikisi müstesna, hepsi
yazlıktadırlar... Açık hava hayatı sürerler... Köpeklerimi tam bir
serbestlik içinde yaşatmak, benim Kinoloji Enstitüsünün başlıca

prensibidir. Onun için köpeklerimiz sabahın erken saatlerinde çıkıyor, akşam geç vakit dönüyorlar. Bu durum onları daha bağımsız bir hale getiriyor. Çünkü yiyeceklerini de kendileri sağlamak zorundadırlar. Biz köpeklerimiz için, kendi başlarına avlanacakları özel avlanma alanları kiraladık.”

Müşteri, açıklamamı akla yakın bulmuş olacak ki:

“Herhalde sizde sert çoban köpekleri de bulunur?” diye sordu.

“Tabii var. Bizde öyle korkunç çoban köpekleri var ki, yalarına fotoğrafçıyı sokmadıkları için resimlerini bile çektilerim... Köpeklerimin içinde, birkaç hırsız paralamış olanları da vardır.”

Müşteri:

“İşte bana gerekli olan da özellikle böylesidir. Benim bir odun depom var. Kış ayları için bir bekçi köpeğine ihtiyacım var. Görebilmem için, yarın bunlardan bir tanesini buraya getirip bana gösterebilir misiniz?”

“Büyük bir memnunlukla... Şimdi bir adam gönderirim. Çi-jik!”

Çi-jik tatlı bir gülümseyişle içeri girdi. Ona göz ederek:

“Çi-jik,” dedim. “Hemen şimdi gidip bizim şu sert bekçi köpeğini getirmenizi rica ederim. Adı ne idi onun?”

Çi-jik hiç şaşırmadan:

“Fabiyan,” dedi. “Bu köpeğin annesi çok sertti. İki çocuğu parçalamıştı. Kaporaya gelince...”

Müşteri:

“Tabii, tabii,” dedi. “İşte size kırk kron. Fiyatı nedir bu köpeğin?”

Çi-jik:

“Yüz kron,” dedi. “Ama bizde seksen kronluk köpek de var. Ama bu köpek kendisini okşamak isteyen bir adamın ancak üç parmağını ısırıştır.”

“Ben çok sert bir köpek istiyorum.”

Çijik, bir bekçi köpeği aramaya gitti. Akşama doğru da fevkalade iri, büyük bir köpekle döndü. Köpeğin düşünceli, dalgın bir hali vardı. Âdeta zorlukla adım atıyordu.

Fevkalade canım sıkılmış bir halde:

“Ulan bu gebermiş köpeği nereden buldun?” dedim.

“Gebermiş mebermiş ama çok ucuz. İsteğe uygun bir köpek bulurum diye sağıma soluma bakınırken bu köpeği gördüm. Bir kasabın arkasından gidiyordu. Köpek çok ihtiyarmış... Bundan ötürü de sağına soluna saldırıyormuş. Kasap da onu öldürmek üzere salhaneye götürüyormuş, ben de işimize yarayacağını düşünerek aldım.”

Çijik köpeği temizlemeye koyuldu. İyice karnını doyurdu. Ama yine de o kötü görünüşünde bir değişiklik olmadı. Hâlâ geberik halini koruyor; pabuçlarımızı yalıyor; sallana sallana, istemeyerek, zorla adım atıyordu. Âdeta salhaneye gitmediğine esef eder gibi bir hali vardı. Köpek boz renkli idi. Çijik eline fırçayı aldı, köpeğin şurasına burasına kara çizgiler çekti. Köpek bu durumda korkunç bir sırtlana benzedi.

Müşteri gelip de köpeği görünce, fena halde korktu, geri geri çekilerek:

“Aman, bu ne korkunç köpek!” diye bağırdı.

Çijik:

“Korkmayın,” dedi, “Evdekilere hiçbir şey yapmaz. Adı Poks’tur. Biraz okşayın.”

Müşteri bir türlü köpeği okşamak cesaretini gösteremiyordu. Biz zorla onu köpeğin yanına götürerek başını okşattık. Köpek müşterinin ellerini yalamaya başladı ve kuzu gibi arkasından gitti. O gece hırsızların müşterimizin evini soyduklarını haber aldık.

V

Noel yortuları yaklaşıyordu. Biz, oksijenli su sayesinde kara köpeği sarıya, nitrat darjan ile de beyaz köpeği karaya boyadık. Boyama sırasında iki köpek de öylesine bağırdılar, öylesine uludular ki, işitenler Kinoloji Enstitüsünde en azından iki yüz köpek bulunduğunu sanabilirlerdi.

Bundan başka, enstitümüzde bir sürü köpek yavrusu da vardı. Çijik, nereden buluyorsa buluyor, her gün bunlardan birkaç tanesini paltosunun cebinde getiriyordu. Ben onu bir buldok yavrusu alıp getirmeye gönderiyordum, o bir tazı yavrusu getiriyordu. Yine ben onu bir çoban köpeği yavrusu almaya gönderiyordum, o bir kopoy yavrusuyla geliyordu. Enstitümüzdeki çeşitli soydan köpek yavrularının sayısı otuzu bulmuştu.

Noel yortusu ile ilgili olarak, aklıma çok parlak bir düşünce geldi:

Şehrin en işlek caddelerinden birinde bir dükkân tutacak, vitrine süslü, büyük bir çam ağacı dikerek altına köpek yavrularını dolduracak ve şöyle bir ilan asacaktım:

“Noel münasebetiyle çocuklara verilecek en güzel hediye, sağlıklı bir köpek yavrusudur.”

Noel yortusuna bir hafta kala dükkânı kiraladım. Çijik’e de şu direktifi verdim:

“Çijik,” dedim. “Köpek yavrularını alıp dükkâna götürünüz. Bir çam satın alınız. Çamla köpek yavrularını uygun bir düzende vitrine yerleştiriniz! Bunu en uygun bir biçimde yapacağınıza eminim. Haydi, size güveniyorum.”

“Hiç merak etmeyin! Sizi memnun etmeye çalışacağım.”

Çijik köpek yavrularını alıp götürdü. Ben de vitrini görmek üzere öğleden sonra kalkıp mağazaya gittim.

Vitrinin önünde müthiş bir kalabalık vardı. Demek ki bizim köpekli vitrin büyük bir ilgi uyandırmıştı. Ama biraz daha yaklaşıncı, öfkeli birtakım konuşmalar duydum:

“Görülmemiş bir rezalet. Polis nerede? Niye harekete geçmiyor?”

Vitrine sokulup da manzarayı gördüğüm zaman, dizlerimin bağı çözüldü. Düşmemek için seyircilerden birine tutundum. Çijik, köpek yavrularının daha iyi görünmesi için, onları tıpkı elmalar gibi, çam dallarına asmıştı. Zavallı yavrucuklar, dilleri dışarı fırlamış bir halde, tıpkı Ortaçağ haydutları gibi sallanıp duruyorlardı. Bunların altında şöyle bir yafta okunuyordu:

“Noel yortusu için çocuklarınıza sağlıklı, neşeli, canlı birer köpek yavrusu hediye ediniz.”

İşte benim “Kinoloji Enstitüm” böyle sona erdi.

GAZETECİLİK HAYATIMDAN

I

ÇALIŞTIĞIM gazetenin polis muhabirliğini ben yapıyordum, gazetenin patronu, en korkunç cinayetlerin, en karışık hırsızlık olaylarının içyüzünü anlamaya beni gönderiyordu.

Geçenlerde yine büyük bir hırsızlık olmuştu. Şehrin en işlek bir caddesinde, büyük tüccarlardan birini soymuşlardı. Olayın en gizli kapaklı yanlarını gün ışığına çıkarmam için bizzat tüccarı görmem gerekiyordu.

Tüccar beni büyük bir korku ile karşıladı. Bu gibi durumlarda kesin ve sert davranmak gerektiği için, biraz sertçe:

“Kaç yaşındasınız?” diye sordum.

Tüccar korkudan tir tir titreyerek:

“Kırk sekiz yaşındayım,” dedi.

Polisten aldığım notlara bakarak:

“Hım...” dedim. “Polis kayıtlarına göre yaşınızın elli üç olması gerek. Aradaki bu farkı nasıl açıklıyorsunuz?”

Bir gazeteci daima gerçeği ve doğruları meydana çıkarmak zorundadır. Bundan ötürü de kimseye en küçük bir müsamaha göstermemelidir.

Sapsarı kesilen tüccar:

“Eğer isterseniz, emrederseniz, nüfus kâğıdımı getireyim?”

“Getiriniz!”

Bir puro tellendirdim. Yazı masasının yanı başındaki koltuğa iyice yerleştim, masanın şurasına burasına dağıtılmış olan tüccara ait mektupları ilgisizce gözden geçirmeye başladım.

Mallarını böyle sersemce çaldıran ve başkalarının rahatını kaçıran bu gibi insanlara korku salmak da gazeteciliğin görevlerindendir.

Tüccar, elinde nüfus kâğıdı ile geri döndüğü zaman, ben yine sertçe:

“Mektup dosyanız alfabetik olarak düzenlenmemiş,” dedim.

Tüccar ellerini ovuşturarak özür dilemeye başladı. Bütün mektuplarını okuduğum inancına gelmişti.

Tüccarın elime tutuşturduğu nüfus kâğıdını büyük bir dikkatle inceledim.

“Şansınız varmış,” dedim. “Nüfus kâğıdınızda meşru bir çocuk olarak görünüyorsunuz!”

Tüccar, aileleri içinde meşru olmayan hiçbir çocuk bulunmadığına beni inandırmaya çalıştı. Parmaklarımla masanın üzerinde trampet çalmaya başladım. Bir şey söylemiş olmak için:

“Basın altıncı kuvvettir,” dedim.

Benim bu sözlerime karşılık tüccar, hiçbir şey okumadığını üzülerek söyledi.

“Bu, yüzünüzden hemen belli oluyor,” dedim. “Neyse, boş laflarla vakit geçirmeyelim! Karınızın adı ne?”

Tüccar bekâr olduğunu söyledi ve bir kirpi gibi büzüldü.

“Şimdiye kadar niçin evlenmediniz?”

Tüccar, işlerinden ötürü buna vakit bulamadığını anlatmaya koyuldu.

Onu daha çok korkutmak düşüncesiyle sordum:

“Aileniz namuslu mudur?”

Soyunun her zaman namuslu olduğunu söyledi.

“Hiç sabıkanız var mı?” dedim.

Kollarını havaya kaldırarak:

“Asla,” dedi.

“Ellerinizi niçin yıkamıyorsunuz?” dedim.

“Çünkü vakit bulamıyorum da ondan.”

“Dişlerinizi temizliyor musunuz?”

“Evet, temizliyorum.”

“Enfiye çeker misiniz?”

“Hayır, çekmem!”

Bir dakika kadar sustum. Sonra, gözlerinin içine bakarak manalı bir eda ile:

“Şimdi bana şu hırsızlık olayının nasıl yapıldığını anlatınız! Herhangi bir kimseden şüphenez var mı? Bir iz ya da belirti bulabildiniz mi? Hırsızlığın kaç sularında yapıldığını tahmin ediyorsunuz? Dükkânınız sigortalı mıydı? Hırsızlığın ne zaman farkına vardınız? Bu hırsızlığı kendiniz yapmış olmayasınız?”

Tüccar, büyük bir şaşkınlıkla bana baktı.

“İnsaf edin,” dedi. “Hırsızlık benim dükkânımda değil, bitişik dükkânda oldu.”

Bu sözleri işitir işitmez herife nasıl küfrettiğimi size anlata-mam. Onu hapsettireceğimi, aleyhinde sütunlar dolusu yazılar yazacağımı, bu işe önem vereceğimi, onu mahkemelerde süründüreceğimi, zarar ve ziyan isteyeceğimi söyledim.

Etrafıma dehşet saçarak oradan çıktım ve hırsızlığın olduğu bitişik dükkâna girdim. Aynı soruları ona da sordum. Altıncı kuvvetin bir temsilcisi niteliğiyle onu da korkuttum.

II

Bir seferinde öyle oldu ki, bütün bir hafta ne kimse kimseyi öldürdü ne de kimse kimseyi soydu. Bağlı olduğum gazetenin sekreterine giderek bu konudaki üzüntülerimi bildirdim. İnsanlar birbirini öldürmedikten ya da soymadıktan sonra, hayatın benim için hiçbir değer taşımadığını söyledim. Hiç değilse bir anne çocuğuna işkence etmeli ya da buna benzer bir şeyler olmalıydı. Bu düşüncelerimi tanımadığım kimselere bile söylüyordum.

Haftanın sonu olmuştu. Büyük bir can sıkıntısı içinde kahvede oturuyor, parmaklarımla masanın üzerinde trampet çalıyordum. Bu sırada yanı başımda oturmakta olan bir adam dik-

katimi çekti. Bu yaşlı zat, sonradan kendisiyle konuşunca öğrendiğime göre, Prag'a eğlenmeye gelmişti. Alaycı, şüpheli bir eda ile ona:

"Demek Prag'a eğlenmeye geldiniz?" dedim. "Ama siz Prag'da vakit geçirecek en küçük bir eğlence vasıtası olmadığını bilmiyor musunuz? Bütün bir hafta içinde bu koca şehirde ne bir cinayet ne bir hırsızlık ne de bir karmanyola olmadığını bilmiyor musunuz? Bu koca şehirde günlerce sersem sersem dolaşacak, vitrinlerin önünde duracak, başınızı kaldırarak büyük yapılara ağzınız açık bakacaksınız da saatinizi bile çalmayacaklar! Siz de bu şartlar altında burada eğlenebileceksiniz! Bir teneke gazla bütün mahalleyi yaktıkları, koyun boğazlar gibi bütün bir aileyi boğazladıkları, çocukların annelerini öldürdükleri devirler artık tarihe karıştı. Hayat diye buna derlerdi. Boğazı kesilmiş insanların Ferdinand Meydanında saatlerce koşuştukları anlar artık bir masal oldu. Üzülerken söyleyeyim ki bugün sizi yolda ısıracak bir kuduz köpeğe bile rastlayamazsınız! Kısacası, hayat çok tatsızlaştı. Ben, çocuğunun kıcına koskoca çuvaldız saplayan annelerin bulunduğu günleri de yaşadım. O zamanlar ne mutlu, ne neşeli günlermiş."

Yaşlı adam:

"Eh, yeter be! Siz rezilin birisiniz!" diye bağırdı ve suratıma tükürdü.

Onu dava ettim, yakında mahkememiz olacak!

III

Bir gün, adi bir palto hırsızlığı olmuştu. Ben de olayı "Palto Çalmış" başlığı altında gazetemde şöyle yazdım:

"Dün Gibemskaya Caddesindeki Oriyant Kahvehanesine pos bıyıklı, kıranta bir adam gelmiş, kahvehanenin öteki müşterileri gibi bir kahve ısmarlamış, bir süre gazete okumuş, giderken de vestiyerdeki en yeni paltolardan birini alıp götürmüş, götürdüğü palto, Jeleznaya Caddesinde oturan tüccar Jozef Pulyak'ın paltosuymuş. Ama kahvehanenin garsonlarından biri işin farkı-

na vardığı için hemen köşe başındaki polise koşmuş, palto hırsızını, sırtında başkasının paltosuyla suçüstü yakalatmış. Paltonun cebinde iki yüz kron para ile özel bazı kâğıtlar varmış... Yapılan soruşturma sonunda hırsızın Prag şehrinin Panskaya Caddesinde oturan sabıkalı hırsızlardan Vaslav Novak olduğu anlaşılmıştır.”

Bu havadisin gazetede çıktığının ertesi günü evde oturuyordum. Birdenbire kapı çalındı. Odaya pos bıyıklı kıranta bir adam girdi. Beni görünce ilk sözü, “Nihayet seni yakaladım!” demek oldu.

Adam öfkesinden tir tir titriyordu. Elindeki bastonu öylesine bir şiddetle masama vurdu ki baston ikiye bölündü. Sonra bir sandalyeye oturdu, kanlı gözlerini bana dikerek:

“Palto hırsızlığı ile ilgili olarak Vaslav Novak üzerine yazdığınız haberi hemen yalanlamalısınız,” dedi. “Ben palto çalmam.”

“Bunun ben de farkındayım,” dedim. “Çünkü palto hırsız Vaslav Novak hapishanededir.”

“Ben emlak ve fabrika sahibi bir adamım. Benim adım da Vaslav Novak’tır. Ben de Prag şehrinin Panskaya Caddesinde oturuyorum. Ben de pos bıyıklı, kıranta bir adamım. Ben, Eski Savaşçılar Derneği üyelerinden Vaslav Novak, palto hırsızlığı yapayım... Bu mümkün mü? Hele şunlara bir bakın!”

Vaslav Novak, cebinden yirmiye yakın gazete çıkardı. Bunların hepsinde palto hırsızlığı ile ilgili yazılar vardı. Bu yazıların altı kırmızı kalemle çizilmişti. Daha sonra Vaslav Novak bir tabanca ile küçük bir şişe çıkardı. Şişenin içinde beyaz bir toz vardı. Vaslav Novak bana dik dik bakarak:

“Şu gördüğünüz tabancadır, bu da arsenik. Yarın gazetede, dünkü hırsızlık olayıyla ilgili bir yalanlama çıkmazsa, kendimi bu tabanca ile öldüreceğim ya da bu arsenikle zehirleyeceğim.”

Pos bıyıklı adam şiddetle kapıyı vurarak dışarı çıktı. Ben de masanın başına geçerek, “Palto Çalmadı” başlığı altında, aşağıdaki yalanlamayı yazdım:

“Palto hırsızlığı ile ilgili olarak verdiğimiz haber üzerine aşağıdaki açıklamayı yapmak gerekliliğini duyuyoruz: Prag’da Panskaya Caddesinde oturan Vaslav Novak’ın, Prag’da Panskaya Caddesindeki meşhur palto hırsızı Vaslav Novak ile hiçbir ilgisi yoktur.”

Bu yalanlama çıktıktan sonra rahat bir nefes aldım ve yatıştım. Ama suçsuz adamın tabanca ile kendini öldürdüğünü işittiğim zaman şaşmaktan kendimi alamadım. Bu arada gerçek palto hırsızından mektup aldım. Palto hırsızı bu mektubunda, üzerindeki hırsızlık lekesini temizlemeye sebep olduğum için bana candan teşekkür ediyordu. Bu Vaslav Novak, her gittiği yerde, benim yazdığım yalanlamayı göstererek Panskaya Caddesinde oturan ve adı Vaslav Novak olan kendisinin yine Panskaya Caddesinde oturan ve ünlü palto hırsızı Vaslav Novak ile hiç ilişkisi olmadığını söylemekteymiş.

MALİ KRİZ

PROHOZKA ve Ortakları Bankasının ihtiyar kuryesi Şima, on beş yıllık bir hizmetten sonra nihayet bir gün, yılbaşından geçerli olmak üzere maaşına 20 kronluk bir zam yapılması için banka sahibi Prohozka'nın kapısını vurmak cesaretini kendinde buldu.

Pan Prohozka, kuryenin ricasını dinledikten sonra ona oturmasını teklif etti. Kendisi de odanın içinde dolaşmaya başladı. Bir süre böyle sessizce dolaştıktan sonra ellerini havaya kaldırarak söze başladı:

“Bu terbiyesizce teklifinizden ötürü sizi hemen şimdi kapı dışarı edebilirdim. Ama yarım saat kadar boş bir vaktim olduğu için, sizinle arkadaşça bir konuşma yapmak istiyorum. Benden maaşınıza ayda 20, yani yılda 240 kronluk bir zam istiyorsunuz, hem de bunu Demokles'in kılıcı –yani paranın yükselişi– para borsasının üzerinde asılı durduğu bir sırada yapıyorsunuz, ihtiyar Şima, siz ‘Alpina’ hisse senetlerinin 772’den 759’a; Friedrich Fabrikaları hisse senetlerinin 940’tan 938’e düştüğünü biliyor musunuz? Aziz Pan Şima, silah fabrikaları hisse senetleri de boyuna düşmektedir. Evet evet, bunlar da düşmektedir. Hem de 728’den 716’ya kadar. Siz ise bunlardan hiçbirini dikkate almadan ayda 20 kronluk bir zam istiyorsunuz!”

Bankacı umutsuzlukla ellerini birbirine vurarak sözüne devam etti:

“Siz ne söylüyorsunuz azizim, bütün banka değerleri sallanmaya başladı. Hatta Avusturya Kredi Bankasının hisse senetleri bile son günlerde 5 kronluk bir düşüş gösterdi. Siz kalkmış ayda 20 kronluk bir zam istiyorsunuz! Son günlerde taşıt vasıtalarıyla

ilgili hisse senetleri üzerindeki istek de azaldı. Şimendifer hisse senetleri ise 12 kron birden düştü. İtalya devleti Fransa'dan yüz milyon kronluk bir kredi sağlayamazken siz benden ayda 20 kronluk bir zam istiyorsunuz! Fransa'nın kendi çelik fabrikalarını satmaya kalkıştığı bir sırada, siz karşıma geçerek, sanki hiçbir şey olmamış gibi, 'Sayın Direktör, size 15 yıldır namusumla hizmet ediyorum, on çocuk babasıyım, çocuklarım sefil ve perişan. Aldığım para ile geçinemiyorum. Bundan ötürü de maaşıma ayda 20 kronluk bir zam yapmanızı rica ediyorum,' diyorsunuz. Haklısınız, mutsuz adam. Mali durum çok ağır, Güney yolları hisse senetleri beşer kron düştü. Bende ise bunlardan... Hem, size bunları anlatmamda ne fayda var? Siz herhalde aklınızı kaçırmış olacaksınız! Dünyanın bugünkü ekonomik durumunu göz önüne alırsak, sizin bu teklifinizi bir delilik saymaktan başka çıkar yol yoktur. Prag Borsasına giderek orada neler olup bittiğini gözlerinizle görmelisiniz. Borsa, kimsenin rağbet etmediği birtakım kâğıtlarla dolup taşıyor. Bütün hisse senetlerinin fiyatları düştü. Siz ise maaşınıza zam istiyorsunuz! İsviçre Hükümeti bile, sirkülasyonu için ihtiyaç duyduğu 2 milyon kronluk bir kredi bulamazken, siz hiç sıkılmadan nasıl oluyor da 20 kronluk bir zam isteyebiliyorsunuz? Türkiye, Romanya, Yunanistan, Bulgaristan hiçbir yerden borç para bulamazken, siz maaşınıza zam istiyorsunuz! Lyon'daki France-Freres Bankası Fas seferi dolayısıyla 150 milyon frank zarara girdiği halde siz, sanki hiçbir şey olmamış gibi, 'Bay Direktör, maaşıma 20 kron zam yapınız,' diyorsunuz! Maden ocaklarıyla Friedrich Fabrikasının birleşmesi üzerine neler söylendiğini biliyor musunuz? Durum çok kötü... Podolya Çimento Fabrikasının hisse senetlerini satın almayı bir deneyin bakalım! Bunları borsada kimsenin satın almayacağını hemen anlarsınız! Ne, satın almaz mısınız? Başınızı sallıyorsunuz değil mi? Henüz daha durumlarını koruyan Kolina Suni Gübre Fabrikaları hisse senetlerine siz 379 kron verirsiniz! Ben ise onları 382 krona almıştım. Yani burada da üç kron kaybe-

diyorum. Niye öyle kütük gibi oturuyorsunuz? Şeker fabrikaları hisse senetlerinin de sizin de Allah cezanızı versin! Son zamanlarda bu hisse senetleri de düştü. Şimdi onları da kimse 261,50'ye bile almıyor. Dr. Kollen'in fabrikasının hisse senetleri gibi bunları da şimdi kimse teklif etmiyor. Ben bunu kesin olarak biliyorum. Ya Vineberg İnşaat Şirketinin iflas etmek üzere olduğunu biliyor musunuz? Amerikalı milyarder Braun'un tabanca ile kendini öldürdüğünü biliyor musunuz? Ya Müller, Skobat, Kovner, Güner gibi maliyecilerin kendilerini öldürdüklerini; Rehe, Kine, Men, Vulchard gibi borsacıların da kendilerini astıklarını biliyor musunuz? Karel, Morisson, Komo gibi maliyecilerin, Hamerle gibi bankacıların kendilerini suya atarak intihar ettiklerini biliyor musunuz? Her yerde iflaslar birbirini kovalıyor. Alaska'daki kömür ocakları yanıyor. Ural'daki kükürt madenlerinin bir deprem sonunda tamamıyla mahvolduklarını biliyor musunuz? 50 dolarlık Oldenburg hisse senetlerinin yüzde elli oranında düşüklerini, Salzburg Şimendifer ve Tramvay Ortaklıklarının iflas ettiğini biliyor musunuz? Hayır, bilmiyorsunuz, yoksa gelip benden ayda 20 kronluk bir zam istemezsiniz!”

Bankacı Prohozka, hareketsiz bir halde sandalyesinde oturmakta olan Şima'yı omuzlarından tutup sarstı. Şima, elleri ve ayakları soğumuş bir halde yere yuvarlandı.

Finans dünyasını saran krizin şiddetinden zavallı ihtiyarın kalbi durmuştu.

CANDAN İKİ ARKADAŞ

TURNI ile Pletanek candan iki arkadaştlılar. Bir gün Turni, Pletanek'in Prag'a geldiğini, beş arkadaşından yirmişer kron ödünç aldığını haber aldı. Arkadaşını gerektiği gibi karşılamak üzere hemen evine koştu. İlk iş olarak bütün odaları kilitledi. Sonra kapıcının yanına indi. Onun ıskartaya çıkardığı eski piposunu istedi. Odasına dönünce, pipoyu ateşte tutarak, daha eski görünmesini sağladı. Bu işi bitirince, pipoyu ortasından kırarak iki parçayı telle birbirine bağladı. Sigara tablasındaki bütün izmaritleri topladı, bir sigara paketinin içine doldurdu. Sırtındaki yeni elbiseleri çıkararak bir dolaba kilitledi. Bunların yerine, bahçe işleriyle uğraşırken giydiği eski, yırtık pırtık elbiseleri giydi. Para çantasındaki bütün büyük paraları alıp sakladı. Çantada ancak bir kron kadar ufaklık bırakarak, çantayı masanın üstüne koydu. Sokak kapısının yanında kara tahtaya tebeşirle şunları yazdı:

“Bakkala borcum: 2 kron 45 heller; kasaba borcum: 12 kron 50 heller; gaz borcum: 24 heller.”

Bu işleri bitirdikten sonra tekrar kapıcının yanına inerek:

“Birazdan biri gelip beni arayacak,” dedi. “Sakin onun yanında bana ekselans falan deme! ‘Bay’ demek yeter! Sonra, bir sırasını getirerek benim artık bu evin sahibi olmadığımı da söylemeyi unutma...”

Turni odasına dönünce rahat bir soluk aldı. Son bir sefer daha ortalığa bir göz attı. Her şeyin gerektiği gibi olduğuna sevindi. Artık Pletanek gelebilirdi.

Gerçekten de çok geçmeden Pletanek geldi. Yüzü düşünceli ve üzgündü. Turni, arkadaşının paltosunun dirseğinde yeni vurul-

muş bir yama fark etti. Dikkat edince, yamanın altındaki sapa-sağlam palto kumaşını görebildi.

Söze başlayan Pletanek oldu:

“Allah versin, keyfin yerinde. Yeni bir ev almışsın! Güle güle otur. Maşallah, kazancın her gün biraz daha artıyor, oysa ben hep baş aşağı gidiyorum.”

Turni hafifçe öksürdükten sonra:

“İşlerim sandığın gibi pek de yolunda değil,” dedi. “Evi almamla satmam bir oldu.”

“Bundan bir şey çıkmaz. İnsan, çoğu zaman, daha iyisini, daha yenisini almak için elindekini satar. Ama benim halimi hiç sorma! Yaya olarak Prag’a geldim. Yaya yürümekten ayaklarım şişti. Zaten felaket bir başına gelmez, geldi mi toptan gelir. Üç yüz kron kadar bir paraya şiddetle ihtiyacım var. Bereket versin insan kara gün dostlarını hatırlıyor da biraz avunuyor.”

Turni, “Artık pipoyu çıkarmanın sırası geldi,” diye düşündü. Pletanek pipoyu görünce şaşmaktan kendini alamadı:

“Bu ne?” dedi. “Senin çok güzel bir pipon vardı, ne oldu?”

Turni derin derin içini çekerek:

“Evet, bir zamanlar vardı, ama onu satmak zorunda kaldım,” dedi. “Ne yaparsın dostum, zamanlar çok değişti. Şimdi benim pipoyu düşünmeye halim mi kaldı? Sahi yahu, sende biraz tütün var mı?”

“Bende tütün ne gezer? Sigarayı bırakalı yıllar oldu. Ama dostum, sen beni korkutuyorsun! Senin bu halin ne? Şimdi ben kimden para isteyeceğim? Hey Allah’ım, bu ne terslik!”

“Hemen hemen iki yıldan beridir bu kötü pipoyu kullanıyorum. Kaç seferdir bir yenisini almaya niyetlendim ama bir türlü param çıkışmadı. İşte çantam masanın üstünde... İçinde topu topu bir kron kadar param var. Bu para ile de bir, hatta iki ay geçinmek zorundayım.”

“Ne felaket... Halbuki ben sana gelirken ne umutlara kapılmıştım. Şimdi ben ne yapacağım? Bugün akşama kadar, en azın-

dan on iki kron bulamazsam, mutlaka kendimi öldürürüm. Halbuki bu para ile ben yaşayışıma yeni bir düzen verir, çocuklarımı giydirir ve doyurabilirim.”

Turni sormaktan kendini alamadı:

“Yahu, sen evli değildin! Bu çocuklar nereden çıktı?”

“Uzun hikâye... Senin anlayacağın şimdi dört çocuğum var. Beşincisi de yolda. Üstelik hepsi de hasta... En büyüğünün canını kurtarmak için ameliyat yaptırmam gerek. Bu parayı nereden bulacağım? Çocuğumun hayatını nasıl kurtaracağım? Bütün umudum arkadaşlarımda, senin gibi eski ve candan dostlarımdadır. İnsan böyle günlerde...”

Turni arkadaşının sözünü keserek:

“Canım öyle bir sigara istedi ki sorma! Böyle üzgün ve tasalı konular üzerinde konuştuğça insanın canı daha çok sigara istiyor... Dur bakalım, şu ceplerimde bir şeyler olacak galiba...”

Turni cebinden bir iki izmarit çıkardı, ufaladı, sonra elde ettiği tütünle piposunu doldurdu ve tekrar söze başladı:

“Bu izmaritleri merkez postanesinin önünden topladım. Zaten izmaritlerimi çoğunlukla oradan toplarım. Sonra, iyilerini Alman tiyatrosunun önünde bulabiliyorum.”

Pletanek içini çekti:

“Hiç olmazsa bu gibi şeyler için vakit bulabiliyorsun! Halbuki dört çocuk babası olan benim gibi bir adam bunun için bile vakit bulamaz! Felaket felaket üstüne geliyor. Prag’a niçin geldiğimi biliyor musun? Çocuklarımdan biri komşunun ahırını yakmış. Herif yakama yapıştı. Bu yüzden sekiz yüz kron ödemek zorundayım. İşte sana özellikle bunun için geldim. Senden iyi, senden yakın bir başka arkadaşım yok ki...”

Turni yeniden arkadaşının sözünü keserek:

“Aman aman, hatırıma çok önemli bir şey geldi. Bugün, şu tahtada yazılı olan borçlarımı ödemek zorundayım. Hey Allah’ım, bunları ne ile ödeyeceğim?”

Tam da bu sırada kapı çalındı. İçeri, merkez postanesinin para dağıtan posta dağıtıcılarından biri girdi. Yerlere kadar eğilerek: “Günaydın ekselans,” dedi. “Şunu lütfen imza ediniz.”

Sapsarı kesilen Turni, titrek elleriyle Libniya’daki margarin fabrikasının aylık geliri olan dört yüz yetmiş kronu aldığını imzalarken dağıtıcı da masanın üstüne birkaç demet banknot koydu.

Posta dağıtıcısı dışarı çıktıktan sonra Turni, sonsuz bir kinle dostunun yüzüne baktı. Umutsuz bir halle elini sallayarak:

“Al,” dedi. “Al, ne kadar gerekiyorsa al, Allah’ın belası kefen soyucu herif.”

Ve bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlamaya başladı.

AHLAK DERSİ

PRENSES Şvartz, kadınlarla erkekler arasındaki kanun dışı cinsel ilişkilere olan düşmanlığıyla tanınmış genç bir papazla sevişiyordu. Genç papazın, halk arasında yaygın olan kanun dışı cinsel ilişkilere karşı düşmanlığı, hele prensesle sevişmeye başladıktan sonra büsbütün arttı.

Papaz, Prenses Şvartz'a olan sevgisini ilk defa prenslik şatosunun saat kulesinde ispat etmiş, arkasından da:

“Kızım, artık git, bir daha da bu günahı tekrarlama!” demişti. Ama genç papaz, bunu öylesine tatlı, öylesine candan söylemişti ki, prenses İncil'den alınma bu sözleri ona sık sık tekrarlatmak fırsatını hazırlamaktan kendini bir türlü alamadı.

Papaz, bir yandan prensesin aşkını prensle paylaşırken öte yandan pazar vaazlarında bu gibi kanun dışı sevişmelere karşı ateş püskürmekten kendini alamıyordu. Çünkü prensesin şatosunun bulunduğu köyde bu çeşit kanun dışı sevişmeler açıkça yapılmaktaydı. Prensesin malikânesinde çalışan köylülerin büyük bir çoğunluğu metres hayatı sürmekteydi.

Bunların hepsinin çocukları da vardı. Çocuklar manastır hemşirelerinin idaresindeki köy okulunda bol bol ahlak, dürüstlük dersleri, ermişlerin yaşantıları üzerine hikâyeler dinliyor, bunlardan yararlanmak şöyle dursun, büsbütün şaşkına dönüyorlardı. Çünkü evlerinde tam tersine bir durumla karşılaşıyorlardı.

Zaten çocukların, hemşirelerin etkisi altında insanlıktan çıkarak canlı birer melek haline gelmelerinde ne fayda vardı? Nasıl olsa evlerine gelir gelmez, analarının babalarının küfür-

lerini işitmeyecek, onların ahlak dışı davranışlarını görmeyecekler miydi?

Genç papaz, bu köydeki insanların gırtlaklarına kadar günaha battıklarını gördükçe fena halde üzülyordu. Artık vaaz ve nasihat de onlara etki yapmaz olmuştu. Hatta, prensesle geçirdiği gecelerin sabahında, insanların ruhunu temizlemek için her zamankinden çok yanıp tutuştuğu anlarda, kiliseye giderek yaptığı ateşli vaazlar ve köylülere ettiği hakaretler bile kimsenin umurunda değildi.

İşin kötüsü, günah çıkartmak için artık ona gelen de olmuyordu. Bundan daha kötüsü, papaz artık bu işten para da kazanamıyordu. Sözü'n kısıası, köy ahlaksızlıktan kırılıyordu. Neredeyse gökten taş yağacaktı. Bir köylünün, önüne gelen bir kıza ya da kadına, “Haydi, pılını pırtını topla da bize gidelim!” demesi yeterdi. Kız veya kadın bohçasını koltuğu altına sıkıştırdığı gibi bir törene ya da nikâha lüzum görmeden tıpış tıpış erkeğin evine giderdi. Bu gibi insanları öbür dünyada kim bilir ne büyük cehennem azapları bekliyordu. Prensese gelince... O başkaydı. Çünkü bu iyi yürekli kadın öylesine çok iyilik ediyor, öylesine çok sevap işliyordu ki, elbette onun sevapları günahlarından ağır gelecekti.

Genç papaz, bu işi bir gün açık açık prensesle de konuştu:

“Bu işin ne kadar zor olduğunu ben kendimden biliyorum, prenses hazretleri,” dedi. “İrademiz her ne kadar çok güçlü ise de vücutlarımız irademiz kadar dayanıklı değildir. Her şeyi bilen ve gören ulu Tanrı, elbet bunu da görmektedir. Beni asıl üzen şey, bunca insanın göz göre göre mahvolmasıdır. Hem, kilise-deki vaazlarımın da bir anlamı kalmadı. Çünkü artık kiliseye gelen de yok.”

Papazın bu sözlerini dikkatle dinleyen prenses:

“Haklısınız, yerden göğe kadar haklısınız! Ama elinizi kolunuzu bağlayarak oturmanız da doğru değil! Mademki artık vaazlarınızı dinlemek için kiliseye gelmiyorlar, mademki günah

çıkartmak için evinize uğramıyorlar, o halde başka bir çareye başvurmanız gerekiyor. Kapı kapı dolaşmalı, onları birer birer yola getirmeye çalışmalısınız.”

Papaz içini çekerek:

“Evet, dediğiniz gibi davranmalıyım,” dedi ve prensesi kokulu gerdanından öptü.

Ertesi gün pazardı. Kapı kapı dolaşmak için bundan daha uygun bir gün olamazdı. Papaz, köyün topraksız köylülerinden Veyvoda’nın evinden işe başlamaya karar verdi.

Veyvoda, masa başında oturuyor, pipo içiyordu. Beraber yaşadığı Petrova çorap örüyordu. Çocuklar yatakta oynuyorlardı.

Papaz içeri girince, Veyvoda biricik sandalyesini ona ikram etti. Kendisi de metresinin yanına, mindere oturdu. Papaz, hiçbir sebep göstermeden çocukları odadan kovdu ve ahlak vaazına başladı.

“Siz, Allah korkusunu bir yana bırakmış, nikâhsız karı koca hayatı sürüyorsunuz! Dikkat ediniz, kendinizi koruyunuz. Şeytan kudurmuş canavar misali, sizi yutmak için etrafınızda dolaşiyor.”

Veyvoda, piposundan bir nefes çekerek:

“Evet,” dedi.

“Kilise nikâhının Allahça ne kadar makbul olduğunu bilemezsin, Veyvoda.”

“Evet, kutsal peder!”

“Veyvoda ve siz Petrova, nikâhta keramet olduğunu bilmiyor musunuz? Böyle nikâhsız yaşadığınız sürece Allah’ın bütün gazabını üzerinize çekeceğinizi hiç aklınıza getirmiyor musunuz?”

Veyvoda, piposundan bir nefes daha çekerek:

“Hepsi bir değil mi?” dedi.

“Veyvoda, ağzınızdan çıkanı kulaklarınız işitmiyor galiba! Dilinizin taşlaştığını duymuyor musunuz?”

“Yo... Böyle bir şey duymuyorum.”

“Ahirette, bütün bu yaptıklarınızın fitil fitil burnunuzdan geleceğini bilmiyor musunuz? Akıbetinizi düşündükçe ben bile tir tir titriyorum.”

“Boş ver, kutsal peder!”

“Veyvoda, size yalvarırım, bu kötü yaşayıştan vazgeçin! Kili-seye giderek nikâh kıydırın. Böyle yaşamak, kutsal kitaplarda yazıldığı gibi, yakınınızın karısını arzulamaktan farksızdır. Veyvoda, öteki dünyayı, ölümü hatırlayın! Bu ahlaksızca yaşayıştan vazgeçeceğinize dair bana söz verin! Bu namussuzluktur, Veyvoda. Bu, komşunuzun, yakınınızın karısını baştan çıkarmak demektir. Haydi, Veyvoda, düşünme, bu namussuzca yaşayıştan vazgeçeceğine söz ver!”

Veyvoda piposunu ağzından çıkardı. Papazın elinden tutarak kulağına:

“Kutsal peder,” dedi. “Bu namussuzca yaşayıştan ne sizin ne de benim vazgeçeceğimiz yok! Boşuna çenenin yorma, bas git.”

ÖLÜ SEÇMEN

ŞEHRİN Mezarlıklar Bürosu, son günlerde şöyle bir olayla karşılaşmıştı: Belediye seçimlerinden on dört gün önce, sömürge ürünleri ticaretiyle uğraşan Edvard Demüs adlı bir tüccarın dul karısı Madam Demüs, Mezarlıklar Bürosuna başvurarak mezarların bakımsızlığından şikâyet etmişti. Madam Demüs'ün sözlerine göre, kocasının mezarını otlar bürümüş ve mezarda büyük bir çatlak meydana gelmişti.

Bu şikâyet üzerine harekete geçen mezarlık bekçileri, gerçekten de Demüs'ün mezarında, nedenini bir türlü açıklayamadıkları büyük bir çatlak görüldüğünü bildirdiler.

Kocasının mezarını bu durumda gören Madam Demüs, pek perişan bir halde evine döndü. Kocasını düşündükçe, adamın iyi yanları, dürüstlüğü, düzen severliği, soyluluğu gözlerinde daha çok canlandı. İhmali, düzensizliği sevmeyen bir adam varsa o da kocasıydı. Mezarını bu halde görseydi kim bilir neler söylerdi!

Madam Demüs'ün kocası işinde de düzeni çok seven bir adamdı. Sağlığında, mağazasında imrenilecek bir düzen göze çarpardı. Bir gün, sarhoşun birine yanlışlıkla rakı yerine sirke asidi verdiği zaman (çünkü rakı şişesi yerine konmamıştı), hemen mağazasının arkasındaki odasına girmiş, bir tezkere karalayarak üzüntüsünden artakalan sirke asidini dibine kadar içmişti. Edvard Demüs'ün, enerjik bir yazı ile yazdığı tezkerede şunlar vardı: "Ben, düzensizliğe asla katlanamayan bir adamım. Bunun için de namuslu bir insan olarak, bu dünyadan gönül rızasıyla ayrılmaya karar verdim."

Bu olay, on beş yıl önce olmuştu. İşte o zamandan beridir Demüs, altıncı bölge mezarlığında gömülü bulunmaktadır.

Madam Demüs, komşusuna, kocasının mezarını ne halde bulunduğunu uzun uzun anlattı. Komşusu, Madam Demüs'ün anlattıklarını dikkatle dinledikten sonra:

“Komşucuğum,” dedi. “Korkmayın ama, halk arasında yaşayan bir inanca göre, bir ölünün mezarında çatlaklar, yarıklar peyda olursa, bu, ölünün tekrar yeryüzüne dönmek istediğinin bir belirtisi imiş. Ben de tekrar yeryüzüne dönen bir terzinin hikâyesini okumuştum. Anlattıklarına göre, Almanya’da, galiba Saksonya’da, böyle çatlamış bir mezarı açmışlar. Ama içinde gömülü olan çalgıcıyı bulamamışlar... Bunun üzerine adamın dul karısı gazetelere bir ilan vererek, kocasının budalalığı bir yana bırakıp eve dönmesini rica etmiş... Bunun üzerine kadının kocasından cevap gelmiş. Adam, karısını büyük postanenin önünde bekleyeceğini bildirmiş. Kadın yanına sivil memurlar olarak belirtilen saatte kocasının randevu verdiği yere gitmiş. Adamı yakaladıkları zaman, bunun hiç de kadının kocası olmadığını görmüşler. Görüyorsun ya komşucuğum, şu dünyada ne tuhaf şeyler oluyor. Ama siz korkmayınız! Bütün bunlar sadece bir söylenti!”

Komşusunun anlattığı bu korkunç hikâyeler, zaten sinirleri bozulmuş olan Madam Demüs’ü büsbütün çileden çıkardı. Kadıncağzı geceyi bir başına geçiremeyeceğini anladı. Bir başka komşusuna başvurarak, kızı Klara’yı bu gece kendisine gece yatısına göndermesini rica etti.

Komşusu, ödünç şeker ya da gaz verir gibi bir rahatlıkla kızı Klara’yı bu gecelik Madam Demüs’e ödünç verdi.

Klara, korkudan bitik bir halde, komşusuna gece yatısına geldi. Çünkü kardeşi şaka olsun diye ona, “Merhum Demüs’e ikram etmek üzere romlu bir çay hazırlamayı unutmayın,” diye takılmıştı. “Adamcağzı yorgun argın gelecek!”

Klara, kardeşinin bu sözlerini ciddiye almış, Madam Demüs’ün evine gelir gelmez büyük bir korku ile evde rom olup olmadığını sormuş, Madam Demüs de, “Evet, var,” cevabını vermişti.

Madam Demüs ile Klara, her an bir şey olmasını bekleyerek geceyi uykusuz geçirdiler. Ama dikkat çekecek hiçbir şey olmadı. Sadece akşamdan lamba şişesi çatlamış, gardırop iki üç sefer gıcırdamış, gece yarısı cırcır böceği ötmüş, sokakta bir köpek ulumuş, sarhoşun biri de bağıra bağıra, “*Benim güzel Bruşka’m,*” şarkısını söylemişti.

Ancak ortalık ağardıktan sonra uyuyabildiler. Öğleyin, kapının çalınışı ile uyandılar.

Çabucak giyinip kapıyı açtılar. Tanımadıkları iki kişiyi karşılarında buldular. Bunlar içeri girip, Bay Demüs’ün evde olup olmadığını sordular, Madam Demüs istavroz çıkararak kocasının on beş yıl önce ölmüş olduğunu söyledi. Gelenlerden biri:

“Bunun hiç önemi yok,” dedi. “Siz de çok iyi bilirsiniz ki, hanımefendi, şayet kocanız sağ olsaydı, payına düşen ödevi yapmakta bir an gecikmezdi. Kocanız sağlığında Genç Çekler Partisi’nin koyu bir taraflısıydı. Onun için, sağ olsaydı, şimdi de mutlaka bizimle birlik olur, seçimlerde de oyunu bize verirdi. Üçüncü bölgeden onun adına bir seçim kartı çıkacak. Bu seçim kartı ile biz sizi yine rahatsız edeceğiz. Kocanız mutlaka bize oy verecektir. Siz lütfen onun adına bize bir vekâlet veriniz! Biz tekrar geldiğimiz zaman seçim kartı ile birlikte vekâletnameyi alır, kocanızın adına oylarımızı kullanırız. Zaten kocanız ölümünden biraz önce bizlere şunu söylemişti: ‘Baylar, bir şeye ihtiyacınız olursa hemen bana gelin. Hangi durumda olursam olayım, iki elim kanda bile olsa, elimden gelen bütün yardımı size yaparım, bana güvenebilirsiniz! Ölürsem aynı güvenle karıma da başvurabilirsiniz!’”

Gelen adamlar Madam Demüs’ün elini öptükten sonra gittiler. O gün, öğle yemeğinden sonra, posta dağıtıcısı, Bay Demüs adına bir seçim kartı getirdi. Kadın seçim kartını aldıktan sonra büsbütün pirelendi. Herhalde bunda bir iş var, diye düşündü.

Hemen o gün kocasının mezarına koştu ve büyük bir dehşetle mezardaki çatlağın büyümüş olduğunu fark etti. O akşam da

geceyi yalnız geçiremeyeceğini anladı. Yine Klara'nın annesine başvurarak, Klara ile kardeşi Boguslav'ın bu gece de kendisinde gecelemlerine izin vermesini rica etti.

Ama gece yarısına kalmadan Boguslav'ı evden kovmak zorunda kaldılar. Çünkü çocuk, bütün gece kapıları çalmaya, sonra da, "Ah, hoş geldiniz Bay Demüs, şöyle buyurun," gibi sözlerle Demüs'ü buyur etmeye koyuldu. Bu yetmiyormuş gibi, karyolanın altına saklanarak ve ölü sesini taklit ederek boğuk boğuk sesler çıkarmaya başladı.

İki kadın bütün geceyi büyük bir korku içinde geçirdiler. Sabaha kadar onlara öyle geldi ki, sanki birileri dolaşüyor, merdivenler gıcırdıyor, kapılar kurcalanıyordu.

Sabahleyin, bir gün önce gelen iki adam tekrar geldi. Büyük bir heyecanla Genç Çekler Partisi'nden söz ettiler. Bay Demüs'ün seçim kartını aldılar ve şimdi artık Bay Demüs adına oy kullanmak hakkını taşıdıklarını Madam Demüs'e uzun uzun anlattılar. Bu arada, bir sürü saçma sapan laflar da ettiler. Hatta bizzat Bay Demüs'ün bile oyunu kullanacağını söylediler.

Dehşete kapılan kadıncağız:

"Ama nasıl olur," diye itiraz edecek oldu. "Kocam öleli on beş yıl oluyor... Ben korkuyorum."

Gelenlerden biri, Demüs'ün seçim kartını çantasına yerleştirirken, kadının sözünü keserek:

"Hanımefendi," dedi. "Bunda korkacak bir şey yok! Kocanız bu davranışıyla, her zaman iyi geçindiği ve sevdiği bir partinin kazanmasına yardım etmiş olacak. Hepsi bu kadar."

Gelenler, Madam Demüs'ü büyük bir heyecan içinde bırakarak çıkıp gittiler. Kadın öğle yemeğinden sonra tekrar kocasının mezarına gitti. Mezardaki yarığın daha da artmış olduğunu görünce heyecan ve korkusu anlatılmaz bir hal aldı. "Herhalde kocam yeryüzüne gelmek istiyor!" düşüncesi şimşek gibi kafasında çaktı ve perişan bir halde evinin yolunu tuttu.

Eve gelince, kapıcı kadından bu akşamlik evini beklemek üzere kocasına izin vermesini rica etti. Kapıcı, sabahın ikisine kadar durmadan kafayı çekti. Bira almak için birkaç sefer sokağa çıktı. Saat üçten sonra da ölüler üzerine öyle korkunç şeyler anlattı ki, Klara'nın da Madam Demüs'ün de korkudan saçları dimdik oldu.

Bütün bir hafta böyle geçti. Kapıcının burnu göze batacak biçimde kızarmaya başladı. Bütün mahalle halkı, geceleri Madam Demüs'ü korkutmakla vakit geçiriyordu. Her gece, sıcak yatağından kalkarak, don paça, Madam Demüs'ün kapısını çalacak biri bulunuyordu.

Derken bu arada seçimler de yapıldı. Gazeteler, Prag şehrinin Liben kesiminde, bundan on beş yıl önce ölmüş bulunan tüccar Edvard Demüs yerine oy vermeye kalkışan birinin yakalandığını yazdılar. Ama adam, bir kolayını bularak polisin elinden kaçtığı için kimliğini belirlemek mümkün olmadı.

Madam Demüs, bütün bunları okuyunca, istavroz çıkarmaya, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

İşte o zamandan beridir altıncı bölge mezarlığını ziyaret edenler acıklı bir manzara ile karşılaşmaktadırlar. Her gün öğleden sonraları karalar giyinmiş bir kadın, Edvard Demüs'ün mezarına gelerek diz çökmekte ve ağlayarak:

“Edvard,” diye yalvarmaktadır. “Mademki mezarından kalkıp belediye seçimlerine katıldın ve Bay Filip için oy verdin, neden evine dönmüyorsun? Bu senin yaptığın hiç de iyi bir şey değil, Edvard! Karıcığını üzme, evine dön Edvard!”

ÇOCUK HAPİSHANESİNDE BİR ORUÇ GÜNÜ

BU OLAY, büyük oruç günü, çocuk hapishanesindeki bütün hükümlü çocukların, büyük salonda, sırtlarında hapishane rubaları, diz çökerek ibadet etmek zorunda oldukları bir sırada geçmişti.

Çocuk hapishanesi gardiyanlarından Oçenaşek, ansızın hapishane lokantasına girdi. Lokantada, hapishane müdüründen başka üç öğretmen ile hapishanenin papazı Kovka vardı. Kovka, önündeki çeşit çeşit kızarmış balıkları büyük bir iştahla midesine indiriyor, ara sıra şarap bardağına el atmayı da ihmal etmiyordu.

Gardiyan Oçenaşek soluk soluğa:

“Müdür Bey,” dedi. “Şu Kolta hergelesi bir hamam böceği yuttu.”

Papaz Kovka’nın suratı karmakarışık oldu. Çatalının ucundaki kızarmış nefis sazan balığı parçasını gerisin geriye tabağa bıraktı, hapishane müdürü ise henüz eline aldığı salçalığı bir kenara itti. Elindeki çatalı da öfke ile bir yana fırlattı.

Bu havadis onların üzerinde, On Dördüncü Louis’nin yemek yedikten sonra yemeklerin zehirli olduğunu öğrenmesine benzer bir etki yaptı. Ya da daha demokratça bir örnek gerekirse, sosis yerken birdenbire dişlerinizin arasında, gelişi en korkunç ve iğrenç ihtimalleri hatırlatan bir tırnak bulduğunuz zaman sizde uyanan duyguya benzer bir duygu uyandırdı.

Kendisini ilk toplayan hapishane müdürü oldu:

“Öteki hükümlü çocuklar ne yapıyorlar?” diye sordu.

“Ne yapacaklar, Kolta’nın bir ikinci hamam böceği yiyemeyeceğine bahse giriyorlar. Kolta ise okulda iken bir kertenkele yediğini iddia eden Şvatek’i övündüğünden ötürü pataklamakla meşgul...”

Papaz sofradan kalktı. Hapishane müdürü de kalktı. Üç öğretmenden ikisi ellerini yemekten çektiler. Üçüncüsü hâlâ yemeye devam ediyordu. Ama yenmiş kertenkele lafını duyunca o da yemek yemekten vazgeçti. Dalgın dalgın, papazın kederli yüzüne bakmaya başladı.

Hapishane müdürü, papaza dönerek:

“Kutsal peder, kuzum şunların yanına gidin de düzeni sağlayın, bu edepsizliğin önüne geçin,” dedi. “Bugünün kutsallığından biraz söz edin! Böyle kutsal bir günde, değil hamam böceği gibi iğrenç bir yaratığın, en ama en seçkin yemeklerin bile yenmeyeceğini onlara anlatın!”

Müdür daha birçok şeyler söyleyecekti ama eliyle ağzını kapayarak koridora fırladı ve helalara doğru koşmaya başladı. İki öğretmen de aynı ihtiyaçla kıvranarak müdürün peşinden koştu. Üçüncü öğretmen ise, uzun koridor yolunu göz önüne kestirememiş olacak ki açık pencerelerden birine kendini dar attı.

Papaz Kovka, merdivenlerden inmeye başladı. Bir dakikacık olsun ölümlü dünya işlerini aklına getirmemek, düşüncelerini tamamıyla ahiret üzerinde toplamak için büyük bir çaba harcıyordu. Ama arkasından gelmekte olan gardiyan Oçenaşek sinirli sinirli söylenmeye devam ediyordu:

“Başımı çevirmeye vakit bulamadan şu itoğluit Kolta hamam böceğini ağzına atıverdi. Hergele, hamam böceğini mutfaktan getirmiş. Biz bunları avuç avuç her gün biraların içinden toplarız. Pis yaratıklar birayı ne kadar da seviyorlar.”

Gardiyan, papazın üzgün ve tasalı yüzünü fark edince, işi şakaya dökmek istedi:

“Bir şey değil, köpoğlusu sarhoş olacak!”

Ama yine de papazın yüzündeki keder ve tasa bir türlü dağılmıyordu. Böylece, kederli ve trajik yüzle, çocuk mahpusların topluca bulundukları büyük salona girdi. Papazın salona girdiğini gören çocuklar, neşeli yüzlerine ellerinden geldiği kadar sert bir görünüş vermeye çalışarak, hep bir ağızdan bir ilahi mırıldanmaya başladılar.

Papaz salonun ortasına geldiği zaman çocuklar yüksek sesle bir dua tutturdular. Ama bu arada kaçamak olarak salonun arka tarafına bakmaktan da kendilerini alamıyorlardı. Salonun gerisinde, bir sıranın üzerinde Kolta, Şvatek'in sırtına çıkmış, ağzına zorla bir şeyler sokmaya çalışıyordu.

Kolta, kendi işine öylesine dalmıştı ki, hiçbir şeyin farkında değildi. Dua mırıltılarını bastıran çingiraklı, çocukça gür sesiyle:

“Ulan hergele,” diye bağırdı. “Mademki kendi isteğinle bu hamam böceğini yutmak istemiyorsun, ben onu sana zorla yuttururum. Hey çocuklar, bana şuradan biraz talaş getirin!”

Bu sırada Kolta'nın yanına sokulan Znamenacek, onu böğründen dürterek:

“Sus ulan, dızgallı geldi!” diye söylendi.

Kolta, papaz kendisini görüp ona doğru yürüdüğü bir sırada arkadaşının sırtından indi. Şvatek de fırladı ve çocukların arasına karışarak kaçmak istedi. Ama, Gardiyan Oçenaşek buna meydan vermedi. İkisini de yakalarına yapışarak papazın yanına getirdi.

Çocukların ikisi de papazın gözlerinin içine öylesine masum, öylesine suçsuz bir eda ile bakıyorlardı ki, ilk bakışta bunların bir suç işlemiş olabileceklerine inanmak zordu.

Papaz sert bir sesle sordu:

“Siz orada ne yapıyordunuz?”

“Tapınıyorduk.”

Gardiyan Oçenaşek:

“Ama ne de güzel tapınıyordunuz,” diye lafa karıştı. “Kolta, şu avucundaki ne?”

Kolta, masum bir eda ile:

“Hamam böceği, efendim,” dedi. “Şvatek’in sırtında dolaşırken yakaladım.”

Kolta bunları söylerken avucunu açtı. Avucunda, Şvatek’in ağzına sokmaya çalışırken ezdiği kocaman bir hamam böceği vardı. Papaz çocuğun avucundaki hamam böceğine baktı. Yüzünü tiksinti ile buruşturdu. Midesinin artık kendisini dinlemediğini duyar gibi oldu. Bir sandalyeye oturarak bağırmaya başladı:

“Ah, sizi gidi ahlaksız çocuklar, ah! Bu kutsal saatte böyle iğrenç şakalar yapmaktan utanmıyor musunuz? Allah’ın bize...”

Papazın düşünceleri elinde olmayarak hamam böceğine gidiyordu.

Allah’ın bize... yemede içmede sıkı bir perhiz emrettiği böyle kutsal bir günde şu Kolta hergelesi hamam böceği yutuyor... Size lanet olsun!.. Bu işi yapana üç kere lanet olsun!.. İbadetle vakit geçireceğinize böyle şeylerle uğraştığınız için hepini ze lanet olsun!..”

Papazın düşünceleri midesi üzerinde toplanıyordu. Ama yine de sözlerine devam etti:

“Allah’ı, günahlarınızı düşüneceğinize, bu külhaninin yaptığı edepsizliği seyretmekle vakit geçiriyorsunuz! Ruhlarımızı, düşüncelerimizi çok yükseklerle, cennetin bulunduğu şu kutsal göğe –papaz parmağı ile kirli tavanı gösteriyordu– çevirmek zorunda olduğumuz bir sırada siz nasıl hamam böceği yutabilirsiniz? Bu, hiçbir zaman affedilmeyecek olan en korkunç günahlardan biridir. Gerçekten de şaşıyorum, böyle kutsal bir günde...”

Papaz kendisiyle mücadele ediyordu...

Böyle kutsal bir anda, midelerimizde bulantı uyandıran bir hamam böceğini nasıl yiyebilirsiniz? Sizi gidi domuzlar sizi. Böyle kutsal bir günde hamam böceği yenir mi? Bu pis yaratığa baktığınız zaman mideniz bulanmıyor mu?”

Papazın rengi sapsarı olmuştu, ama konuşmak zorunda olduğunu hissediyordu. Kendisiyle şiddetli bir savaş halinde idi.

“Nasıl oluyor da bu iğrenç böcek midenizi altüst etmiyor? Ah Allah’ım, Allah’ım!”

Sözleri birbiriyle ilintisini kaybetmişti:

“Siz, bu kutsal günde hamam böceği yiyorsunuz, ha!” dedi.

Sonra korkunç bir sesle ekledi:

“Ah, büyük Allah’ım, diz çökün! Hemen diz çökün!”

Ve artık kendini tutamayarak birdenbire, karşısında diz çökmüş bulunan çocukların önünde midesini boşaltmaya başladı.

Papazın midesinde meğer neler de yokmuş! Çeşitli balıklar, çörekler, sucuklar, hepsi birbiri peşi sıra ağzından dökülüyordu. Çocuklar, bu küçücük midenin bu kadar çok şeyi nasıl sığdırabildiğine şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Demek ki papaz da oruca boş vermişti.

Papaz koşarak salondan çıkarken:

“İki saat diz üstü duracaksınız!” diye bağırdı.

Çocuklar, hapisanede en neşeli geçen bu oruç gününü düşünerek iki saat diz üstü durdular.

BOĞULMAKTA OLAN BİR ADAMI NASIL KURTARDIM?

ESKİDEN beri en büyük isteğim bir insanın hayatını kurtarmaktı. Bir insanın hayatını kurtarmak düşüncesi, özellikle kış günü, sobanın yanmadığı soğuk bir odada oturduğum sıralarda, bir ateş gibi içimi yakardı. Bundan başka, bende doğuştan bir çıkarseverlik hastalığı vardı. (Annemin babası, tefecilikten on beş sefer hapse mahkûm olmuştu.) Gazetelerde sık sık, boğulmakta olan birini kurtaranlara belediyenin elli kron para ödülü verdiğini okuyordum. Nitekim geçenlerde, hayatını tehlikeye atarak, boğulmakta olan birini kurtardığı için bir adama elli kron para ödülü vermişlerdi. Adamcağız öylesine sevinmiş ki, sevinçten yüreğine inmiş ve ölmüştü.

Sonra, bu yüzden gazetelere geçmek de vardı. Gerçi gazetelerin pek de yabancısı sayılmazdım. Gazetelere geçtiğim oluyordu, hem de sık sık. Ama bu durum ne kaynanamın ne de karımın hoşuna gidiyordu. İyice hatırlıyorum: Bir seferinde, beni bira-haneden kaldırmaya gelen polisin kafasına bir duble indirdiğim için bütün şehir gazeteleri resmimi koyarak uzun uzun benden söz etmişlerdi. Bir başka seferinde ise, “Çiftesi Beygirden Güçlü!” başlığı altında verilen bir haberde, benim o günlerde tekme ile bayılttığım bir adamın acıklı hali anlatılıyordu. Bu konuda düşündükçe, eski yaptıklarım bir bir hatırıma geliyordu. “Vapuru Durdurmuş!”, “Polise Hakaret Etmiş!”, “Bir Yumrukta İki Dişini Sökmüş!” diye sözü edilen adam hep ben idim. İşte bunun için, iyiliksever bir insan olarak adımın gazetelere geçmesini arzulamam, hem de şiddetle arzulamam hiç de tuhafınıza gitmesin!

Sözün kısası, geçmişî unutturmak için içimde, önüne geçilmez şiddetli bir istek uyanmıştı. Yapacağım iyi bir davranıştan sonra gazetelerin, benden nasıl söz edeceklerini düşünüyor, hat-ta bununla ilgili olarak verecekleri havadislerin başlıklarını bile kafamda canlandırıyordum: “Yiğit Kurtarıcı!”, “Aslan Yürekli Kurtarıcı!” vesaire...

Para mükâfatı olarak verecekleri elli kronu nasıl harcayacağımı bile kafamda tasarlamıştım: Bir kat elbise, bir çift kundura alacaktım. Geri kalan paraya gelince... Tabii onunla da İçki Düş-manları Derneğinin gazetesine abone olacak değildim ya!

Durumu kafamda iyice pişirip kotardıktan sonra, her gün ırmak kenarına giderek intihara en elverişli yerleri kollamaya başladım. Özellikle Karlov Köprüsüne önem verdim. Çünkü birçokları, iki heller köprü parası vermemek için bu köprüden kendilerini suya atarlardı.

Meğer bu işte birçok rakiplerim varmış. Tam köprünün altında, bu işi kendine meslek edinmiş, bu işle geçinen bir adam gördüm. Tıpkı ağına düşecek sinekleri bekleyen bir örümcek gibi, köprünün altına saklanıyor, yukarıdan gelecek kismetleri bekliyordu. Herif son zamanlarda köprünün altına ağlar bile germişti. Kurtarma işiyle ilgili olarak aldığı altmıştan fazla teşekkür mektubunu çerçeveleyip camlatmış, duvara asmıştı.

Karlov Köprüsünde bana iş olmadığını anladım. Elişkına Caddesinin yakınındaki köprüye gittim. Birkaç günlük bir gözetlemeden sonra, nihayet sabırsızlıkla beklediğim mutlu olay çatıp geldi: Adamın biri, yere bir mektup bırakarak, gözümün önünde kendini suya atıverdi. Hemen mektubu yerden alıp merakla okumaya başladım. Mektupta şunlar yazılı idi:

Sevgili Bojenka,

Tavaya koymadan önce domuz ciğerlerini tuzlamanı sana belki yüz sefer tembih etmiştim. Sen daima bunun tersini yaptın, bunun için de ciğerler kösele gibi sertleşti. Ben de bu yüzden tedavisi imkânsız mide iltihabına yakalandım. Bundan başka, benden on

altı bin kron çalan ve beni iflasa sürükleyen kâtibimle seviştiğini de öğrendim. Şimdi ben iflas etmiş durumdayım. Elveda...

Senin Jozef'in!

Ben mektubu okuyup bitirinceye kadar adamı sapasağlam kurtardılar. Meğer, itoğluit, bir balık gibi yüzüyormuş. Biraz daha gayret etseymiş, dünya yüzme rekorunu elinde tutan Macar Kakoni'yi geçecekmış!

Böylece köprülerden yana hiç şansım olmadığını anladım. Karlin'de dolaşmaya başladım. Karlin'de, özellikle şimendifer köprüsü yakınlarında ırmağın yakut gibi bir görünüşü vardı. Ayrıca, Karlin Mezbahasından ve civarındaki fabrikalardan gelen çeşitli kokular da burada etrafa dağılırdı. Martılar durmadan ırmağın üzerinde uçuşuyor, zaman zaman yaptıkları pike dalışlarla durgun suyu karıştırıyorlardı. Akşamları şehrin bu kesimi öylesine tasalı bir görünüş alıyordu ki, insan, cebine bir şişe konyak koymadan buralarda dolaşamazdı.

Şehrin bu kesimi tam da benim aradığım bir yerdi. Bir ay kadar hep buralarda dolaştım. Bu arada sekiz on şişe konyak içtim, hiçbir şey elde edemedim.

Nihayet, rüzgâr yapraklarını döktüğü için, artık şairlere ilham veremeyeceklerinden üzülen ağaçların şikâyetli şikâyetli başlarını salladıkları hazin bir akşamdı. Irmağın kıyısında bir delikanlı peyda oldu. Birkaç sefer yanından geçtim. On altı yaşlarında kadar vardı. İntihara pek de hevesli görünmüyordu. İki saat kadar buralarda dolaştı. İçini çekti, burnunu sildi, ağladı, gökyüzüne baktı, suya baktı. Sonra cebinden bir fotoğraf çıkarak birkaç sefer öptü. Sonra onu parçaladı. Cebinden bir mendil çıkararak kunduralarındaki tozları sildi ve kendini suya attı.

Delikanlının kendini suya attığı yerde, bir asker birliğinin kayıkları vardı, kayıklar da zincirlerle kıyıya bağlı, zincirler de kilitli idi. Hemen yerden bir taş alarak kayıklardan birinin kiledini kırdım, kürekleri takarak hızla çocuğa doğru kürek çekmeye başladım.

Çocuk hem çırpınıyor hem de “İmdat, boğuluyorum!” diye bağıırıyordu. Yanına yaklaştım. Ensesinden yakaladım. Sesini kessin diye bir iki tokat aşk ettikten sonra onu kayığa aldım ve kıyıya doğru kürek çekmeye başladım. Kayıkta iken çocuk ayağımın birini bırakıp ötekine sarılıyor, şapur şapur pabuçlarını öpüyordu. Ama karaya ayak basar basmaz, tabana kuvvet kaçmaya başladı. Ona yetişebilmek için boşu boşuna peşinden koştum. Nihayet, iyice takatten kesildim. Nefes nefese, önüme ilk çıkan polis karakoluna daldım.

Sert görünümlü bir polis komiseri, şüpheli bakışlarla beni süzdükten sonra:

“Ne istiyorsunuz?” diye sordu.

Ağzımdan:

“Ben bir kilit kırdım!” sözleri dökülüverdi.

Polis komiseri, “Koleçko!” diye polislerden birine seslendi. “Şunun üzerini arayın ve nezarete atın!”

“Ama rica ederim, müsaade edin de anlatayım...”

“Kes sesini!”

“Ama izin verin de nasıl olduğunu anlatayım: Ben bu kilidi kırmak zorundaydım.”

Sözümü bitiremedim. Koleçko elindeki anahtarla nezarethannenin kapısını açarak beni içeri itti, sonra yine kapıyı kilitledi.

Biraz sonra, komiserin kalın sesini dehşetle duydum:

“Koleçko, Emniyet Müdürlüğüne telefon et de çok tehlikeli bir gece hırsızını, bir kilit kırıcıyı yakaladığınızı bildir.”

Aradan bir süre geçtikten sonra Koleçko’nun şu sözlerini işittim:

“Emniyet Müdürlüğü cevap verdi. Yarın onu mahkemeye göndereceğiz.”

Bu sözleri duyunca kapıyı yumruklamaya başladım. Bu davranışım üzerine komiser:

“Koleçko,” diye bağırdı. “Şu hergeleye deli gömleği giydir de dünyanın kaç bucak olduğunu anlasın!”

Ertesi sabah erkenden beni mahkemeye gönderdiler. Yargıç: “Sana kilit kırmayı kim öğretti?” diye sordu.

Deli gömleği bir gece içinde beni kuzuya döndürmüştü.

“Kendim öğrendim,” dedim.

Beni sorguya çeken yargıç iyi bir adammış, hangi maksatla kilidi kırdığımı nihayet ona anlatabildim. Ama yine de cezaya çarpılmaktan kurtulamadım. Çünkü kilidi kırmakla “beylik eş-yaya zarar” vermiştim. Şimdi hapishanedeyim. Biricik avuntum, tekrar gazetelerin “Mahkeme Salonundan” sütununda adımın geçeceğiidir.

MEMLEKETE DÖNÜŞ

DEVLET Savcısı Norbert Popelets, uzun bir ayrılıktan sonra memleketine dönüyordu. Bütün duyarlılığı üstündeydi. Hemen hemen her istasyonda trenden iniyor, üzgün bir yüzle birer duble bira içiyordu. Protivin’de trenden inmeye ve çocukluk anılarıyla sımsıkı bağlı olduğu Vodniyan, Rajitse, Skoçitse gibi köylerden geçerek memleketine yaya gitmeye karar verdi.

Bütün bu yerlerde, gençliğinde tanıdığı insanları bir bir gözünün önüne getiriyor, sağ kaldırlarsa bunlarla yapacağı konuşmalara şimdiden seviniyordu.

Tren Pisk’e geldi. Buradan, trenden inmeyi tasarladığı Protivin’e kadar olan bölgeyi çok iyi biliyordu. Orada German, yeşillikler arasında gizleniyordu. Okul arkadaşlarıyla oraya ceviz toplamaya giderlerdi. Rajitse üzerinden de her zaman kâğıt oyununu seven amcasına giderdi.

Birdenbire daha başka ayrıntıları da hatırlamaya başladı. Bir zamanlar Rajitse’de bir göl vardı. Serseriler orman korucusu Markov’u burada öldürmüşlerdi.

Trende, karşısında oturmakta olan birinin yüksek sesle:

“A, buradaki göl yok olmuş!” sözleri onu birdenbire düşüncesinden ayırdı.

Devlet savcısı pencereden baktı ve gerçekten de gölün ortadan kalkmış olduğunu gördü. Heyecanını bastırmak için gürültülü gürültülü burnunu sildi.

Protivin’e gelinceye kadar mendilini elinden bırakmadı. Göz yaşları durmadan boğazını gıcıklıyordu. Gobankova Teyze’yi gözü önüne getirdi. Gobankova Teyze onu sık sık kucağına alırdı; kadının üstü başı her zaman gübre kokardı. Sonra, kasap

Pişolke'yi hatırladı. Kasap her zaman, “*Gel, kutsal ruhum!*” şarkısını mırıldanır ve danaları boğazlardı.

Popelets, Protivin’de vagondan indi. İstasyondaki büfeye gidip oturdu ve ziyaretlerine nereden başlayacağını düşünmeye koyuldu. Nihayet, her şeyden önce, eskiden şurada bir yerde, Blanitsa Irmağı kıyısında bir evi olan amcası Kodeyş’in sağ olup olmadığını öğrenmeye karar verdi. Kodeyş’in şimdi bir bakkal dükkânı işlettiğini, karısının da gözlerini kaybetmiş olduğunu kendisine söylediler.

Devlet savcısı, Kodeyş’i bulmakta güçlük çekmedi. Aralarında şöyle bir konuşma başladı:

“Beni hatırladınız mı?”

“Hayır.”

“Ben Norbert Popelets, Prag şehri devlet savcısı.”

“Affedersiniz ama ben hiçbir şey bilmiyorum.”

“Ben Popelets’im. Hani şu birahane işleten Popelets’in oğlu. Siz de benim amcamsınız!”

“Popelets... Birahane... Evet, hatırladım. Burada ne yapıyorsunuz?”

“Eski tanıdıkları görmeye geldim... Belki de son defa olarak...”

İhtiyar amca:

“Hım,” dedi. “Seni pek de iyi bulmadım. Baban görünüşte senden daha iyiydi. Ama geçenlerde kafasına bir bira testisi indirdiler. Adamcağız nalları dikti. Geceyi burada mı geçireceksin? Ne yazık ki seni yatıracak yerimiz yok. Topu topu iki odacığımız var, birinde biz yatıyoruz. Sen zaman gidiyorsun?”

Savcı dudaklarını ısırды, hiç cevap vermedi.

“Karımı gidip görmene hiç lüzum yok. Kör olduğu için nasıl olsa seni göremez! Üstelik, kalbini kıracak bazı sözler de söyleyebilir.”

Devlet savcısı üzgün bir eda ile:

“Şu halde allahaismarladık,” dedi.

“Güle güle... Elimi vermeyeceğim, çünkü eziktir. Raftan para düştü ve ezdi.”

Devlet savcısı sokağa çıktığı zaman, içinde, sanki bu pis dükkânda birisi suratına bir şeyle vurmuş gibi bir duygu vardı.

Köşeyi döndü, nereye gidebileceğini düşünmeye başladı. Bir-denbire hatırına yeğeni Ovsarka geldi. Ovsarka'yı bir birahane sahibi ile evlendirmişlerdi. Hem de vaktiyle merhum babasının işlettiği birahanenin şimdiki sahibi ile...

Blanitsa'yı geçti ve yolun solunda, üzerinde “Protivin Birası” yazılı tabela olan bir binaya girdi.

Birahaneye girer girmez, uzun boylu, iriyarı, güçlü kuvvetli bir kız olan yeğenini hemen tanıdı. Bir duble bira ısmarladı ve kıza yeğeni olduğunu nasıl anlatacağını düşünmeye başladı. Uzun uzun düşündükten sonra:

“Beni tanımadınız mı?” diye sordu.

“İlk defa görüyorum. Ama belki de sizi pazarda görmüş olabilirim. Evet, evet, şimdi hatırladım. Çocuk için bir lastik top satın alıyordunuz!”

“Hayır, hayır. Siz Ovsarka değil misiniz? Popelets’lerden. Eski soyadınız Popelets değil miydi?”

“Evet, ta kendisi. Siz sakın Razvotlovitsa Belediye Kâtibi olmayasınız? Onun da böyle sizin gibi tuhaf bir bakışı vardı.”

“Hayır, hayır... Ben Devlet Savcısı Norbert Popelets'im. Şu birahanenin eski sahibi Jozef Popelets'in oğlu... Sizin yeğeniniz!”

“Ah, babamın evde olmayışına ne kadar üzüldüm. Pazara, inek satın almaya gitti. Bunun için de bugün yemek filan yapmadık. Öğle yemeğini şu ilerideki birahane de yiyebilirsiniz!”

Kadın uzaklaştı, savcüyı yalnız bıraktı. Norbert, kızın bunları niçin söylediğini anlamıştı. Kız, yeğenine öğle yemeği ikram etmek zorunda kalacağından korkmuştu.

Nihayet kız tekrar göründü ve kocası gelince bira çıkarmak zorunda olduğunu, çünkü bütün biraların satılmış bulunduğunu söyledi ve yeniden gözden kayboldu. Bir dakika sonra da elin-

de bir kova su ile geldi. Hiçbir şey söylemeden kollarını sıvadı ve yerleri silmeye başladı.

Savcı içtiği biranın parasını ödedi. Çıkarken yeğeni:

“Öteki birahane de mutlaka yemek bulursunuz,” dedi.

Böylece savcı, kendini tekrar, doğduğu köyün sokaklarında buldu. Buranın her şeyi ona öylesine soğuk, yabancı, kirli ve sinirlendirici geldi ki, bastonuyla kaldırımlara vurdu. Sonra, tamamıyla otomatik olarak “öteki” birahaneye yollandı.

Birahanenin kapısı üzerinde “Jan Voleşnik Birahanesi” tabelasını okudu. Devlet savcısı, kendi kendine:

“Voleşnik, Voleşnik...” diye tekrarlardı. Voleşnik yaşlı bir adamdı. Ona “Briyantınli” derlerdi. Çünkü saçlarına briyantın sürer, onları ortasından ikiye ayırırdı. Bunun o Voleşnik olmasına imkân yoktu.

Birahanenin köşesinde bir ihtiyar oturuyordu. Bu, “Briyantınli” Voleşnik’in ta kendisiydi. Kır saçlarını yine ortasından ikiye ayırmıştı. Savcı içinden, “Herhalde doksan yaşında falan olmalı,” diye düşündü. Yanına yaklaşarak:

“Dedeciğim,” diye söze başladı. “İhtiyar Popelets’i hatırlıyor musunuz, hani oğlu Prag Üniversitesinde okuyordu?”

“O aşağılık herifi nasıl hatırlamam? Söylediklerine göre oğlu da mahkemelerden hiç çıkmıyormuş. O da malın gözü. Marjenka Grossova’dan, German’lı Yahudi kızından çocuklar peydahladı. Yahudi kızından olan çocuğu Pisk’te, ihtiyar Levi’nin yanında çıraklık ediyor.”

Devlet savcısı bozularak:

“Ama müsaade edin, dedeciğim,” dedi. “Bunu size kim söyledi?”

“Bunu bilmeyen yok ki... Ben hepsini biliyorum. Çenka Mozovets’i de ben tanırım. Şatodaki bir hanımla kırıştırıyordu. Ben hepsini bilirim. Bu Mozovets, Popelets’lerin akrabasıydı. Bunlar mal iki aileydi. İhtiyar Popelets, kendisinden üç hektolitre fazla bira sattığım için bana kızılıyordu. Bunun üzerine, hır-

sızlara yataklık ediyormuşum diye beni ispiyonladı. Bu hergele bana yapmadığını bırakmamıştır. Prag'da okuyan oğlu da az ser-seri değildi. Bizim kasap Kratanvil bir gün onu mahkemede, iki polisin arasında görmüş. Allah günahları affetmez!”

Devlet savcısı kâh sararıyor kâh kızarıyordu. Hırslı hırslı birasını içiyor, içindeki bir şeyler kırmak isteğini yenmek için durmadan kendi kendisiyle savaşıyordu. İhtiyar ise boyuna gevezelik ediyordu:

“Zaten onlar soyca böyledir. Geçenlerde, şu Prag Üniversitesinde okuyanın yeğeni olan bir delikanlıyı jandarmalar ormanda izinsiz ağaç kestiği için yakaladılar. Evvelsi gün de tutukladılar. Sonra şu Popelets’lerin amcası olan ihtiyar Kodeyş yok mu, çalınmış odunları satın alıyor.”

Birahane oturan birkaç yaşlı müşteri, şüpheli bakışlarla savcüyü süzmeye başladılar. Nihayet bunlardan biri, savcüyü göstererek:

“Dedeciğim,” dedi. “Sakın bu Praglı Popelets olmasın?”

“Amma da yaptınız ha... Ben... Budeynovits’li tüccar Geksa’yım.”

Devlet savcısı içtiği biranın parasını vererek çıkıp gitti. O gittikten sonra, birahanedeki müşterilerden biri:

“Bu giden de malın gözüdür ha,” dedi. “Birkaç yıl önce sahte para bastığı için beş yıla mahkûm olmuştu. Tanırım ben onu...”

Savcı, mahkûm ettiklerinden birinin adını bile aldığının farkında olmadan, doğduğu köyün pis sokaklarında üzgün bir halde yürümeye başladı. Prag’a gitmek üzere gelecek treni beklerken, artık yüzünün görünüşü hiç de duyarlı değildi. Ismarladığı biranın birinci dublesini, büyük bir öfke ile doğduğu köyden yana fırlattı.

KİTAPLIK MEMURU ÇABUN'UN KÜLHANBEYLİĞİ

SAYIN okurlarım, hayatta öyle durumlar olmuştur ki, size de küfretmişlerdir. Sabahleyin, dünyanın en dürüst, en namuslu bir insanı olduğunuz kesin inancıyla evinizden çıkıyorsunuz! Bu sırada bir dilenci ile karşılaşıyorsunuz. Dilenci sizden para istiyor, siz de çıkarıp ona bir heller veriyorsunuz! Dilenci bu parayı az bularak suratınıza fırlatıyor. Hatta bununla da yetinmiyor, “Seni kefen soyucu seni!” diye arkanızdan küfrediyor. Böylece, sabahleyin “kefen soyucu” olduğunuzu öğrenmiş, öğleye doğru da “hayvan” olmuşsunuzdur. Bunu size, tramvayda istemeyerek ayağına bastığınız yaşlı bir kadın söylemiştir.

Bu iki olaydan sonra neşeniz kaçır. Akşama kadar asık bir suratla dolaşır durursunuz! Akşam eve dönüşünüzde, merdivenlerde, eli çıkınlı bir adamla burun buruna gelirsiniz. Herif bu taş gibi çıkınla size öyle bir çarpar ki, canınızın acısından “Ah!” diye bağırır, düşmemek için duvara tutunursunuz! Siz ne olduğunu anlamaya, ağzınızı açıp bir kelime söylemeye fırsat bulamadan, adam size küfretmeye başlar: “Ulan kör müsün be herif! Koskoca çıkını görmedin mi?” Suçlu olmadığınızı anlatmak için bir iki söz söylemek istersiniz, ama adamın çıkını yere bıraktığını görerek, komşularınızı kötü birtakım olayların tanığı yapmamak için, kendinizi işin içinden çekmeyi daha uygun bulursunuz!

Böylece, daha bu sabah kendinizi dünyanın en dürüst, en namuslu, en iyi insanı sanırken, akşama “kefen soyucu”, “hayvan” olarak evinize dönersiniz.

Bununla beraber, František Çabun'un başına henüz böyle bir şey gelmemişti. Hayatında ona hiç kimse hiçbir zaman küfretmemişti. Çabun, ağırbaşlı, dürüst bir adamdı. Bundan önce bir prensin yanında kitaplık memuru olarak çalışmıştı. Prens'in kitaplık memurluğunu yaparken, Ortaçağ hümanistlerini okuya okuya hümanizma düşüncelerini benimsemiş, lirik Latin şairleri de onu ince, zarif, nazik bir insan haline getirmişlerdi.

Konuşmalarında, "Müsaade buyrulur mu?", "Müsaadenizle şunu arz edeyim ki", "Efendimiz", "Bendeniz", gibi sözler hiç ağzından eksik olmazdı.

Bundan başka, Çabun, çiçekleri de çok severdi. Penceresindeki küpe çiçekleri, bütün gelip geçenlerin dikkatini çekerek.

Bir gün Çabun çiçeklerini sularken, pencereye vuran güneş ışınları, kötü bir rastlantı olarak burnunu gıcıkladı, aksırdı. Bunun bir sonucu olarak, elindeki küçük bahçıvan kovası, bir depreme uğramış gibi titredi, sarsıldı. Kovanın içindeki suyun bir kısmı tretuvara döküldü. Çabun, korku ile perdenin arkasından sokağa baktı. Sokakta, kocaman kara sakallı bir adamın, ceketi üzerinde su damlacıklarını silkelemeye çalıştığını gördü. Kara sakallı adam hem suları silkeliyor, hem de, "İşte buna külhanbeylik derler!" diye söyleniyordu. Bir başka ses de ona, "Evet, gerçekten de külhanbeylik!" diye cevap verdi.

Bu sözleri duyan František Çabun, yıldırımla vurulmuşa döndü. Parmakları ucuna basarak pencereden ayrıldı. Kovalarını sandığa kilitledi. Dışarıda çok güzel bir hava olmasına rağmen soyunup yatağına girdi. Yatağında hem yatıyor hem kendi kendini azarlıyordu.

"Demek ki ben şimdi bir külhanbeyiyim, ihtiyarlığımda külhanbeyi oldum. Ben ki ömrüm boyunca ince, zarif, nazik bir adamdım, şimdi külhanbeyi oldum."

Gözlerini yumdu, yeniden kulağına, "İşte buna külhanbeylik derler!" sözleri geldi.

Hayatında ilk defa kendisine küfretmişlerdi. Başı dönüyordu. Akşam olunca masasının başına geçti, bir sıra mektup yazdı. Ertesi gün bütün Prag gazeteleri, František Çabun'un aşağıdaki mektubunu almış bulunuyorlardı.

Sayın Yazar,

Bir namus meselesi ile ilgili olduğu için mektubuma gazetenizde küçük bir yer ayrılmasını rica ederim. Dün, öğleden sonra, saat dört sularında, Karmelit Caddesinde geçen bir olaydan söz etmek istiyorum. Ben küpe çiçeklerini çok severim. Dün, penceremdeki küpe çiçeklerini sularken birdenbire aksırdım, böylece istemeyerek, o sırada pencerenin altından geçmekte olan kara sakallı bir adamı biraz ıslattım. Bir kaza eseri olan bu davranışıma, bir yanlışlık olarak "külhanbeylik" dediler. Ben yaşlı başlı bir adamım. Bir prensin yanında kitaplık memuru olarak çalıştım. Onun için, kamu düşüncesi, benim isteyerek, gelip geçenlerin başına su dökmeyecek bir insan olduğuma elbet inanacaktır. Ben hayatımda hiçbir zaman kaba şakalar etmedim. Onun için, şunun bunun başına su dökmek aklımın kenarından bile geçmez. Gazetenizin bu mektubumu yayımlayacağını umar, önceden teşekkürlerimi sunarım.

Prenslik Kitaplığının Eski Memuru František Çabun.

Bu mektubu alan gazetelerin yazı işleri müdürleri, "Kaçığın biri!" diyerek mektubu yayımlamadılar.

Mektubunun hiçbir gazetede çıkmadığına inanç getirince Çabun'un morali bozuldu. Durumunu, son davranışının sebeplerini kamuoyuna nasıl duyuracağını derin derin düşünmeye başladı. Bu maksatla bütün gazetelere şöyle bir ilan verdi:

BİR RİCA,

15 Ekim Perşembe günü, üzerine yanlışlıkla su dökülen bayın – kendisiyle yakından tanışılmak üzere– Karmelit Caddesi 27 Numaraya gelmesi önemle rica olunmaktadır.

Kitaplık Memuru František Çabun.

Bu ilana da kimse kulak asmadı. Yalnız bu ilanın şöyle bir sonucu oldu: İlanın çıkışından birkaç gün sonra Çabun'a imzasız bir mektup geldi. Mektupta şunlar yazılıydı:

“Bu ilanınızdan sonra, şimdi, ne külhanbeyi olduğunuzu daha iyi anlıyorum.”

Çabun, acı acı içini çekerek:

“Ah, şu adamı nerede bulabilirim?” diye düşündü. “O zaman her şeyi yoluna kor, kendisine gerçeği anlatarak gönül ferahlığına kavuşurdum.”

Zaman geçiyor ama Çabun bu olayı bir türlü unutamıyordu. Nihayet, daha fazla dayanamadı. Bir gün kapıcı kadına giderek:

“Doğru söyleyin,” diye sordu. “Ben külhanbeyi miyim?”

Kadın âdeta telaşla:

“Aman efendimiz,” dedi. “Ne münasebet, siz öylesine iyi, öylesine okumuş bir adamsınız ki...”

Çabun, biraz rahatlamış ve hafiflemiş olarak dairesine döndü. Kapıcı kadının sözleri onun üzerinde öyle bir etki yapmıştı ki, uzun bir aralıktan sonra tekrar kovaıyla küpe çiçeklerini sulamaya karar verdi.

Tam eline küçük kovaşını alarak çiçeklerini sulamaya hazırlanırken, birçok seferler rüyasına giren uzun kara sakallı adamı sokakta, yaya kaldırımı üzerinde görmesin mi?

Nihayet derdini anlatabileceği ümidiyle sevinerek, aşağıya seslendi:

“Bir dakika müsaade eder misiniz?”

Kara sakallı adam, Çabun'un bu sözlerine aldırmandan yoluna devam etti. Franitişek Çabun, giyinmemiş bir halde kapıya atıldı, merdivenlerden koşa koşa inerek sokağa fırladı. Elinde kova, bir don bir gömlekle kara sakallı adamın peşinden koşmaya başladı. Hem koşuyor hem de, “Bir dakika durunuz, hani ben sizi ıslatmıştım ya...” diye bağıırıyordu.

Kara sakallı adam durakladı. Ama Çabun'u soluk soluğa ve elinde kova ile görünce, “Eyvah, herif beni yine ıslatmak istiyor!”

diye düşündü ve tabana kuvvet kaçmaya başladı... Çabun, hem kara sakallı adamı kovalıyor, hem de, “Ne olur, müsaade buyurun!” diye bağıırıyordu.

Caddenin köşesinde bir polis duruyordu. Kara sakallı adam, bir civciv kuluçkanın kanadı altına nasıl saklanırsa, polisin arkasına öyle saklandı. Hızla koşmakta olan Çabun köşeyi döner dönmez polisle çarpıştı. Kovadaki sular polisin üstüne başına döküldü.

Ertesi gün bütün gazetelerde aşağıdaki havadis çıktı:

Bay Çabun’un Külhanbeyliği!

Karmelit Caddesi 27 Numaralı evde, gelene geçene pencereden su dökmekle gönül eğlendiren Kitaplık Memuru František Çabun oturmaktadır. Dün de, bundan önce kendisini bir sefer daha ıslattığı Şehir Meclisi üyelerinden Dr. Volner’i yine ıslatmaya kalkıştı. Köşede nöbet bekleyen polis işe karışınca, Çabun onu da ıslattı. Çabun yakalanarak Emniyet Müdürlüğüne gönderilmiş, ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılmıştır.

Bu olaydan beri Çabun, tamamıyla dünya ile ilgisini keserek evine kapandı. Bir süre de penceresindeki küpe çiçeklerini koparıp gelenin geçenin başına attı.

Şimdi de Bognit’deki akıl hastanesinde çalışmakta ve çiçekleri sulamaktadır.

KAPICI YAKUBEK'İN YASI

KAPICI Yakubek, efendisine candan bir bağıllıkla hizmet ediyordu. Hatta bir seferinde, kirasını ödemeyen, evden de çıkmak istemeyen bir ressamın kafasını yarmıştı. Yakubek bu yüzden üç hafta hapisnede bile yatmıştı. Yakubek'in bu fedakârlığı boşa gitmemiş, efendisi kendisine en ucuz cinsinden bir paket sigara hediye etmişti.

Yakubek efendisine büyük bir saygı beslediğinden, bu olay kendisini çok sevindirmişti. Hayatında kimseden ilgi görmeyen Yakubek, efendisi Flayşık'ın askerlik hayatını anlatışını, Yakubek'i bir tefeciye benzetişini zevkle dinlerdi.

Efendisi hastalandığı zaman Yakubek sabahleyin hem merdivenleri siliyor hem de bir kocakarı gibi ağlıyordu. Bu sırada gözlerinden sahici gözyaşları dökülüyordu. Yakubek'in her gün kendisinden rom satın aldığı bakkal, kapıcının bu halini görünce:

“Ne duygulu adam,” diye söyleniyordu. “Ağlaya ağlaya gözlerini harap edecek...”

Her gün karşılaştığı, efendisini tedavi eden doktor da Yakubek için aynı şeyleri söylüyordu. Yakubek her gün, yaşlı gözlerle doktora gidiyor, boynu bükük bir halde efendisinin hastalığının uzun sürüp sürmeyeceğini soruyordu.

Bir gün Yakubek, her günkünden daha kararlı bir yüzle doktora gitti. Efendisinin sağlık durumuyla ilgili bütün gerçekleri öğrenmek istediğini, çünkü kendisinin her şeye hazırlanmış olduğunu bildirdi.

Apartmanın en üst katında, efendisinin dairesinde ise, büyük acısının bir belirtisi olan iç çekişiyle şunları söylerdi:

“Ben biliyorum. Ulu Tanrı, efendimiz gibi iyi kişileri uzun bir süre kendisinden uzak bulundurmamak istemez! Ama mesela benim gibi kötü kişiler, bu yeryüzünde daha uzun süre çile çekmeye mahkûmdur, asıl mutsuz olanlar bizleriz.”

Hele Yakubek’in bu lafları söyledikten sonra düşüp bayılması, çevresinde büyük bir etki yaptı. Ayıldıktan sonra kendisine bir fincan kahve ikram ettiler. Kahveyi içip bitirdikten sonra:

“Hanımefendimiz,” dedi. “Korkmayın ama, Allah’ın emri yerini bulur da siz dul kalırsanız, ben bu acıya katlanamam.”

Yakubek bu sözleri söyler söylemez âdeti iki litre rakı içmiş gibi yere yuvarlandı. Ancak beş kadeh konyakla onu ayıltabildiler. Bu şöyle oldu: Kendisine birinci kadehi verdikleri zaman, Yakubek bunu birden dikti. Gözlerini aralayıp biraz etrafına baktı. Ama sonra yine gözlerini yumdu. Çok geçmeden ikinci kadeh de geldi. Yakubek onu da yuvarladı. Diliyle dudaklarını yaladı ve kıvıldamıyormuş gibi bir hal aldı. Üçüncü kadehi yuvarlayınca yine dudaklarını yaladı. Sonra yine baygın bir hal aldı. Bir süre böyle durduktan sonra, şişede konyak kalıp kalmadığını anlamak için gözlerini araladı. Şişenin dibinde biraz daha konyak kalmış olduğunu görünce yavaşça doğruldu. Kendisini oturttukları zaman, titrek bir sesle biraz konyak istedi. Sonuncu, beşinci kadeh konyağı bitirdikten sonra ağlamaya ve efendisini kendisi kadar kimsenin sevmediğini söylemeye koyuldu. Tekrar düşüp bayılmak istedi, ama gözü boş konyak şişesine ilişince bu tasarısını yarına bıraktı.

Kapıcı ertesi gün yine hasta efendisini ziyarete geldi:

“Efendimiz, sizi ne kadar sevdiğimi anlatamam,” dedi.

Efendisi zayıf bir sesle:

“Senin bana olan bu bağlılığını görüyor ve takdir ediyorum, Yakubek,” dedi. “Bil ki, ben de seni vasiyetnamemde unutmadım. Ben de senin bana olan gerçek bağlılığına bir karşılık olmak üzere yasında avunman için bazı şeyler vasiyet ettim.”

Hastanın sesi zayıfladı. Elini başının altına koydu ve uyudu. Onu uyandırmaya kalkıştıkları zaman, vücudunun artık soğumuş olduğunu gördüler. Yakubek tekrar bayılmak istedi. Ama konyak şişesinin boş olduğunu hatırlayınca vazgeçti. Üzgün, ağlamaklı bir yüzle odadan çıktı...

Aslında Yakubek sevinçliydi, hem de çok sevinçliydi. Çünkü efendisinin son nefesinde söylediği sözler, kulağından hiç gitmiyordu. Efendisi ona, “Yakubek,” dememiş miydi, “bil ki, ben de seni vasiyetnamemde unutmadım. Ben de senin bana olan gerçek bağlılığına bir karşılık olmak üzere yasında avunman için bazı şeyler vasiyet ettim.” Demek ki Yakubek “yasını” unutmak için bazı şeyler alacaktı. Sevincini, neşesini yüksek sesle açığa vurmak istediye de “yaslı” iken bunu yapmanın yakışsız olacağını düşünerek vazgeçti ve köşedeki birahaneye gitti. Burada, önüne gelene, efendisinin, yasını unutmak üzere kendisine vasiyetnamesinde bazı şeyler bıraktığını söyledi. Uzun uzun kapıcılıktan, bu mesleğin sorumluluğundan söz etti. Yarım litrelik yirmi duble bira içti, parasını sonra vereceğini söyleyerek birahaneden çıktı.

Eve gelince, merdivenlerde ağlamaya ve efendisinin üstünlüklerini sayıp dökmeye başladı:

“Ah, efendiciğim, sen ne iyi, ne büyük adamdın!”

Efendisi gömülürken, Yakubek üstünü başını yırttı. Efendisinin arkasından mezara atlamak istedi:

“Beni de gömün, ben de efendimle beraber ölmek isterim,” diye saçını başını yoldu.

Vasiyetname ancak üç gün sonra açıldı. Vasiyetnamede Yakubek ile ilgili olarak şunlar yazılı idi:

“Sadık kapıcım Antoni Yakubek’e de yasını unutması için on kron* vasiyet ediyorum.”

Yakubek, on kronu aldığı zaman:

* Beş lira. -cev.

“Seni namussuz kefen soyucu seni! Bütün bırakacağın para bu muydu?” diye acı acı söylendi ve en yakın meyhanenin yolunu tuttu.

Gece geç vakit evine döndü. Bunca yıllık çalışmasına karşılık kendisine on kron bırakan bu aileye bir hırsız girer de her şeyi alıp götürür ümidiyle kapıyı açık bıraktı. Bu durum Yakubek’in pek ağırına gitmişti.

Birkaç gün sonra ailenin avukatı Kamil Şteyn geldi ve Yakubek’e kendisine vasiyet edilmiş olan on kronu aldığına dair bir makbuz yazarak mahkemeye göndermesini söyledi. Yakubek şöyle bir makbuz yazdı:

Prag Yenişehir Bölge Yargıçlığına,

Prag şehrinin İkinci Caddesinde, 1012 numaralı evin sahibi Franciscko Flayşik’in, on beş yıllık dürüst çalışmama karşılık vasiyet ettiği on kronu aldım.

Yakubek, bir hafta sonra, Flayşik’in kendisine bıraktığı miras ile ilgili olarak Maliyeden bir celp aldı. Kapıcı buna çok sevindi:

“Vasiyetnamenin bir başka yerinde, daha bazı şeyler olduğunu ben zaten tahmin ediyordum,” dedi.

Yakubek, Maliyeye gittiği zaman, yazdığı makbuzun altına pul yapıştırmadığı için sorumlu tutulacağını, sonra da aldığı miras üzerinden yüzde sekiz “Veraset Vergisi” vermek zorunda olduğunu kendisine bildirdiler.

Büyük bir hayal kırıklığına uğrayan Yakubek:

“Size zırnık bile vermem, satılık adamlar!” diye çıkıştı.

Böylece Yakubek, on kron mirastan başka, vazife halinde memurlara hakaretten on beş günlük hapis cezası aldı. Makbuza pul yapıştırmadığı için kendisine kesilen pulun on altı katı para cezası ile yüzde sekiz miras vergisi için de eşyaları haczedildi.

On beş yıllık dürüst bir çalışma karşılığı olarak Yakubek’in efendisinden gördüğü mükâfat işte bu oldu.

KÖPEK BAÇI'NİN ZEKÂSI

POLİS köpeği Baçi, çok iyi, çok soylu bir aileden dünyaya gelmişti. Annesi ünlü Ella von Mannheim, Baron Hessendorf'un şatosunda yaşamıştı. Ella'nın harikulade güzel kulakları, esmer, uzun tüyleri vardı. Baçi'nin babası Bliç de iyi bir kandandı. Bliç'in sahibi, Baron Hessendorf'un ahabası ve komşusu, tanınmış derebeylerinden Kotteler'di. Bliç'in tüyleri yer yer kırmızımtırdı. Kendisine çok yaraşan uzun bir burnu vardı.

Bir gün sahibinin peşinden gitmekte olan Bliç, merdivenlerde Ella von Mannheim'a rastladı. Köpekler ilkin uzun uzun koklaştılar, sonra candan dost oldular. Ella, Bliç'i, iki piliç boğazladıkları komşu bahçelerinden birine götürdü. Oradan evlenmiş olarak döndüler. O günden beri karşılıklı ziyaretler sıklaştı. Bliç, Ella'ya büyük bir ilgi göstermeye başladı. Bir gün, evden aşırıldığı yarım kelle şekerini Ella'ya getirdi. Ella, şekerini bahçenin bir köşesine gömdü. Canı çektikçe şekerini gömdüğü yerden çıkarıyor, biraz kemirdikten sora artakalanını yine toprağa gömüyordu. Yağmurlar başlayınca Ella, erimesin diye şekerini topraktan çıkarıp ahıra götürdü, samanların arasına gizledi. Bu olay, Ella'nın yüksek zekâsının bir belirtisi idi.

Ella da Bliç'i kollardı. O da ona pek sevdiği şu fareleri taşıyıp dururdu.

Sözün kısası, sevgi ve fedakârlık dolu bu şairce dostluktan Baçi dünyaya geldi.

Alışıldığı üzere köpekler bir karında beş altı yavru doğururlar. Oysa Ella, bu sefer bir yavru doğurmuş ve bu davranışı ile bütün çevreyi şaşkına çevirmişti. Bu köpeğin dünyaya gelişi,

Baron Hessendorf ile Derebeyi Kotteler'in aralarının açılmasına sebep oldu. Baron, Ella'nın doğuracağı yavrulardan bir tanesini Derebeyi Kotteler'e vermeyi önceden vaat etmişti. Halbuki yavru topu topu bir tane idi. İki ahbap arasında köpek yüzünden çıkan anlaşmazlık düelloya kadar vardı. Düelloda kazanan, köpeği alacaktı. Düellocular, gözyaşları içinde karılarıyla vedalaşarak düello yerine gittiler.

Öğleye doğru Derebeyi Kotteler, baronesin şatosuna gelerek kapıyı çaldı:

"Sayın Barones," dedi. "Köpek yavrusunu almaya geldim."

Barones:

"Ya kocam?" diye bağırdı.

Derebeyi, yiğitçe bir eda ile:

"Onu öldürdüm," dedi ve köpeği alarak ona Baçi adını taktı.

Böyle trajik şartlar altında elde edilen bir köpeği toplum yararına yetiştirmek gerekti. Hepsinden iyisi onu bir polis köpeği yapmaktı. Canilerin, hırsızların, kötü insanların ortadan kaldırılmasına yardım etmek toplum için en büyük hizmetti. Derebeyi bunu yapmakla, yaptığı fenalığı biraz olsun unutturacak, böylelikle vakitsiz olarak dedelerinin yanına gönderdiği arkadaşını da sevgi ile anmış olacaktı.

Terbiye edilmek ve yetiştirilmek üzere köpeği Jandarma Çavuşu Kaplun'a verdiler.

Kaplun bu işe büyük bir önem verdi. Baçi, kısa zamanda büyük başarılar gösterdi. Eğitim sırasında harikalar yaratıyor, bir sıçrayışta, özellikle bu iş için bulundurulmuş serserilerin üstünü başını paralıyordu. Onda, kendisiyle beraber dünyaya gelebilen beş köpeğin yeteneği bir arada toplanmıştı.

Tanınmış matematikçilerden emekli Profesör Ostriçak, Baçi ile seve seve uğraşıyordu. Köpekte aritmetiğe, hatta geometriye karşı büyük bir istidat gördü. Köpek daha on bir aylıkken,

kökkare almayı, on üç aylıkken yalnız profesörün bildiği bir metotla beş bilinmezli denklem çözmeyi öğrenmişti. Ostrička, köpeğin “pi sayısı”nı söylemeyi, kumların üzerinde burnu ile Pisagor teoremini ispatlamayı bildiğini göğsünü kabartarak söylüyordu.

Baçi, polislik mesleğinde büyük bir başarı sağladı. İki yaşına bastığı zaman, büyük bir zekâ eseri gösterdi. Bir gün, bir gezinti sırasında, çok iyi giyinmiş bir adamın üstüne atılarak baldırını ısırdı. Adam fena halde korktu. Köpeğin yanındaki sivil polis, adamı hemen tevkif etti. Bunun, şimdiye kadar bir türlü ele geçmeyen Mogdi Novak adlı ünlü bir katil olduğu anlaşıldı. Katil hapishanede her şeyi itiraf etti.

Baçi, bir süre sonra da Banker Kiş'in esrarlı katilini meydana çıkarmayı başardı. Bu yüzden terfi ettirilerek tayinine dört sosis eklendi.

Bu olaydan bir hafta sonra çok esrarlı bir hırsızlık olayı oldu. Ormanda, çalılıklar arasında bir demir köprü bulundu. Bunun bir hırsızlık olayı olduğu apaçıktı. Çünkü orada köprünün işi yoktu. Bu tahmin doğru çıktı. Miju Irmağı üzerinde, en kalabalık yerdeki köprü kaybolmuştu.

Herhalde hırsız, gece karanlığından faydalanarak köprüyü aşırıp, uygun bir zamanda eve götürmek üzere ormanın içine saklamış olacaktı.

Bu küstahça hırsızlık olayı toplumda büyük bir heyecan yarattı. Polis hemen Baçi'yi hatırladı. Köpek, olay yerine götürüldü. Hayvan her yanı uzun uzun kokladıktan sonra başını önüne eğerek koşmaya başladı. Olay yerine gelmiş olan polis ajanları, araştırma ve soruşturma kurulu üyeleri, kan ter içinde kalmışlardı. Köpek, dağlara bayırlara gidip geldi. Birkaç tur attı. Sonra ana yola çıktı. Böylece, köpek ve peşindekiler beş saat kadar dolaşıp durdular. Baçi, nihayet polis ajanlarının şaşkın bakışları arasında, dostu ve hocası profesörün evine geldi. Profesör bahçede idi. Baçi, profesörü görünce hırlayarak üzerine atıldı.

Artık şüpheye yer kalmamıştı. Demek ki, bu sayın matematikçi... Jandarma çavuşu elini matematikçinin omuzuna koyarak:

“Seni kanun adına...” sözlerini söylemek üzereyken, Baçi, bir aralık ortalıktan kayboldu. Bir dakika sonra da ağzında kopmuş bir takvim yaprağıyla geri geldi. Köpek takvim yaprağını jandarma çavuşunun ayağı dibine bıraktı. Takvimde şu tarih okunuyordu: 1 NİSAN.

MİLAN ŞPATİNA NASIL DİNSİZ OLDU?

MİLAN Şpatina hukuk öğrenimi için Moravya'dan Prag şehrine geldiği zaman henüz daha Allah'a inanıyordu. Bunun başlıca sebebi, amcasının papaz oluşuydu. Amcası istasyonda kendisiyle vedalaşırken eline yüz kron sıkıştırmış ve "Ben Katolik bir Hıristiyanım!" demesini rica etmişti. Şpatina, yüz kronun sevinciyle, "Ben Katolik bir Hıristiyanım!" diye bağırmış ve "Parasız olarak da, dinsizlerle, Allah'a inanmayanlarla hiçbir zaman arkadaşlık etmeyeceğim," diye eklemişti.

Amcası yeğenini kucaklamış, verdiği yüz krona, yirmi kron daha eklemişti. Şpatina her ne kadar bir sefer daha, "Ben Katolik bir Hıristiyanım!" diye bağırmışsa da amcası kendisine yeniden para vermemişti.

Amcası yeğenini trene bindirmekte acele etti. Çünkü yeğenin içtiği şarabın, çocuğun dinsel inançları üzerinde yıkıcı bir etki yapmaya başladığını fark etmekte gecikmedi.

Milan Şpatina, Prag'a geldikten sonra bir hafta kadar amcasına verdiği sözü tuttu, dinsel inançlarına sımsıkı bağlı kaldı. Kilisenin önünden sık sık geçti. Böylece dinle ilgili borçlarını ödediğine kendini inandırdı. Şehirde dolaştıkça, "Gerçi vücudum sokaklarda dolaşıyor, ama ruhum kilisede bulunuyor," diyerek kendini avutmaya çalıştı.

Bu arada dinsiz saydığı hemşerilerini de üzüntü ile düşünmekten geri kalmadı.

Milan Şpatina onlarla sık sık birahane de din üzerine ateşli tartışmalara tutuşuyor, sık sık da, “Ben Katolik bir Hıristiyanım. Hıristiyan olmayanlarla bir masada oturamam!” diyerek yanlarından kalkıyor, bir başka masaya oturuyordu.

Bununla beraber, hemşerileriyle din konularında tartışmalar yapabilmek için çok sık birahaneye gitmek zorunda kalıyor, böylece amcasının verdiği paralar da hızla tükeniyordu.

Bir gün önceki Flek Birahanesi ziyaretinden sonra, ayın yirmi dördünde, cebinde ancak beş heller kalmış olduğunu dehşetle gördü.

“Eh, ne yapalım, gider hemşerilerimden biraz borç para alırım,” diye avundu.

Hemşerileri onu anlayışla karşıladılar.

“Sen üzülme Şpatina,” dediler. “Ayın birine kadar biz sana iki kron ödünç veririz. Ama burada, hepimizin önünde bir küfür sallaman gerek. Haydi Şpatina, görelim seni, salla bakalım şu küfürü...”

Zavallı Şpatina onu bundan affetmelerini, çünkü kendisinin Katolik bir Hıristiyan olduğunu, bundan ötürü de küfretmemesi gerektiğini söyledi. Ama hemşerileri küfretmesinde direttiler:

“Küfretmezsen para yok,” dediler. “Ama okkalıca bir küfür sallarsan, üstelik seni birahaneye götürür, bira da ısmarlarız.”

Başka çıkar yol olmadığını gören Şpatina, hiç değilse içinden küfretmesine izin vermelerini rica etti.

Ama “dinsiz” hemşerileri Şpatina’nın bu numarasını yutmadılar. Ancak bağıra bağıra küfrederse kendisine para verebileceklerini söylediler. Şpatina en sonunda hemşerilerinin teklifini kabul etmek zorunda kaldı. Ama küfretmeden önce, “Ben Katolik bir Hıristiyanım,” demesine izin vermelerini rica etti.

Kısa süren bir tartışmadan sonra “dinsizler”, Şpatina’nın ricasını kabul ettiler.

Şpatina bir iskemleye oturdu. Alnında bakla gibi terler olduğu halde sunturlu bir küfür salladı.

“Dinsiz” hemşerileri, tam yarım saat küfrettirdikten sonra Şpatina’nın istediği parayı verdiler ve hep birlikte birahaneye yollandılar.

Şpatina ertesi sabah büyük bir pişmanlık içinde uyandı. Günah çıkarmak üzere hemen kiliseye koştu:

“Ulu Tanrım,” diye yana yakıla duaya başladı. “Ne kadar kötü bir durumda kaldığıma sen şahitsin! Evet, büyük bir günah işlediğimi biliyorum. O dinsizlerin parasına el sürmemeli, üstelik ağızlarını yırtmalıydım.”

Bu duadan sonra Şpatina kiliseden çıktı. Günahlarını iyice çıkardığından pek sevinçliydi. Günahkâr paraların cebine ağırlık vermemesi ve işlediği günahı kendisine hatırlatmaması için hemen birahaneye gitti ve bu hain paraları son santimine kadar harcadı.

Sonra üç gün, ay başına kadar, hiç evinden çıkmadı. İmtihanlarına hazırlandı. Ay başında amcasından parayla birlikte bir de mektup geldi. Amcası mektubunda, yatmadan önce her gece yüksek sesle, “Ben Katolik bir Hıristiyanım!” demesini rica ediyordu.

Şpatina hemen amcasına cevap verdi. Gönderdiği para için teşekkür ettikten sonra, her zaman, fırsat düştükçe Katolik bir Hıristiyan olduğunu tekrarladığını bildirdi. Hemşerilerinden birçoğu dinsizlik çukuruna yuvarlandıkları halde kendisinin hâlâ Hıristiyan kalmakta devam ettiğini bildirdi.

Şpatina, amcasının gönderdiği parayı alınca, her şeyden önce dinsizlere olan borcunu ödedi ve tekrar birahane dinciliği şiddetle savundu. Ahiret dünyasını, günah işleyenlerin karşılaşacakları cehennem azabını onların gözünde canlandırmaya çalıştı. Parasıyla geçindiği patronunun adına yemin ederek, bir daha küfretmeyeceğini ileri sürdü. Ama, ay başları durmadan geliyor, o da yine durmadan küfrediyordu.

Arkadaşları şimdi kendisiyle daha az ilgileniyorlardı. Yalnız, Tıp Fakültesi öğrencilerinden bir hemşerisi, Şpatina borç istemeye geldikçe:

“Haydi bakalım Şpatina, küfret!” demeyi ihmal etmiyordu.

Şpatina artık nazlanmadan küfrediyordu. Ama amcasının gönderdiği paraları alınca da, “Ben yine de Katolik bir Hıristiyanım!” demeyi unutmuyordu.

Arkadaşları da, “Bir dönek olduğunu sen kendin de biliyorsun ya!” diye ona cevap vermeyi ihmal etmiyorlardı.

Şpatina, Roma hukukundan imtihana hazırlanıyordu. Bu işe en aşağı on beş gününü vermesi gerekti. Aksi gibi bu on beş gün, ayın ortasından sonrasına rastlıyordu. Şpatina ise birkaç duble bira içmeden imtihan odasından içeri girmeye cesaret edemeyeceğini çok iyi biliyordu. Ne yazık ki Şpatina’nın yine parası yoktu. Bunun için, imtihandan bir gün önce, “dinsiz” hemşerilerinden ödünç para istemeye gitti.

Daha birahaneden içeri girer girmez, hemşerileri hep bir ağızdan:

“Ulan hergele, yine mi para istemeye geldin?” diye bağıştılar. “Haydi bakalım, şöyle sunturlu bir küfür salla!”

Şpatina başını salladı:

“Hayır arkadaşlar,” dedi. “Küfretmeyeceğim. Artık hainlikten vazgeçtim. Dinimi para ile satmayacağım! Ama arkadaşlarım, hemşerilerim, siz de insaf edin! İmtihan üzeri beni parasız bırakmayın! Yarın imtihana giriyorum. Birkaç duble içmeden imtihan kapısından içeri girmeme imkân yok!”

Küfretmeden kendisine bir santim bile vermeyeceklerini kısaca ona söylediler. Hem bu sefer, ondan, papazlara inanmadığını söylemesini de istediler.

Şpatina bunu yapamayacağını söyledi. Bunun üzerine, masaya beş kronu koydular. İki hemşerisi onu kollarından yakaladı. Ötekiler de onu küfretmek için kandırmaya çalıştılar. Bunu yaparsa, bu beş kronu hemen vereceklerini söylediler.

Şpatina, arkadaşlarının teklifini yine kabul etmedi:

“Arkadaşlar,” dedi. “Ben şimdi küfredersem, yarın imtihanda mutlaka dönerim. Bir Katolik Hristiyan olarak bunu yapmama-lıyım ve yapmayacağım!”

Arkadaşları masanın üzerine beş kron daha koydular. Papaz-lara küfreder, sarhoş Dismas’ı överse kendisine on kron vermeyi vaat ettiler.

Şpatina, arkadaşlarının bu baskısına da karşı koydu:

“Sizi dinsizler sizi! Mademki böyle, ben de kiliseye gidiyo-rum.”

Hemşerileri, gideceği yere kadar kendisine eşlik etmeyi teklif ettiler. Şpatina, belki yolda arkadaşlarını insafa getirir de küfret-medenden kendisine borç para verirler ümidiyle bu teklifi seve seve kabul etti. Ama dinsizleri yumuşatmak mümkün olmadı. Onu kiliseye kadar geçirdiler. Duasını bitirinceye kadar da kapının önünde beklediler.

Şpatina’nın duası bir hayli uzun sürdü. Şpatina, yarınki imti-hanı kolaylıkla vermesi ve günahkâr hemşerilerinin doğru yola girmesi için uzun uzun Allah’a yalvardı.

Şpatina kiliseden çıktığı zaman hemşerilerini, kendisini bek-ler durumda buldu. Hemşerileri, Flek Birahanesine gidecekle-rini, onun da isterse kendileriyle birlikte gelebileceğini, yalnız küfretmesinin şart olduğunu, hatta küfürden önce Katolik Hı-ristiyan olduğunu söylemesine bile göz yumacaklarını ona bil-dirdiler.

Ama Şpatina, sofu bir Katolik kalmakta inat etti. Kendisini baştan çıkarmaya çalışan hemşerilerine sunturlu bir küfür salla-dı ve evinin yolunu tuttu. Evinde, bütün gün ve bütün gece im-tihana hazırlandı. Yatmadan önce de üç sefer yüksek sesle, “Ben dini bütün bir Katolik Hristiyanım!” dedi.

Ertesi gün öğleyin, Şpatina, kıpkırmızı bir halde, öğrencilerin her zaman yemek yedikleri lokantaya girdi. Dinsizlere dönerek:

“Arkadaşlar,” diye bağırdı. “Artık istediğiniz gibi küfredebilirim. İmtihanda çaktım. Şimdi artık ben de dinsizim,” dedi.

Bu sözleri söyledikten sonra, yakası açılmadık küfürlere başladı. Başta Orlean Bakiresi olmak üzere, kiliselere, papazlara, kısacası kutsal bildiği her şeye küfretti. Bu arada sarhoş Dismas’ı göklere çıkardı. Ayın birinden sonra da papaz amcasının gönderdiği parayla dinsizlerin organı olan bir dergiye abone oldu.

TARLA FARESİ

O GÜN, sabah gazetesinde şöyle bir ilan çıkmıştı:

Acele canlı bir tarla faresini satıyor ya da herhangi bir şeyle değiştiriyoruz.

Prag III, Plasskaya, 2. Kat, Soldan 4. Kapı.

Bu küçücük ilanda derin bir çaresizlik hissedilmektedir. Okurlardan birçoğu buna dikkat bile etmediler. Yalnız lise birinci sınıf öğrencilerinden Boguslav Gonzatko bu ilana özel bir ilgi gösterdi. Gonzatko, bugün okuluna ancak dokuzda gidecekti. Evde yalnızdı. Babası işine gitmiş; annesiye, öbür gün evlenecek olan ablası Emma ile düğünle ilgili bazı şeyler satın almaya çıkmıştı. Bu durumdan faydalanan hizmetçi de bir imalathanede çalışan âşığı ile buluşmaya gitti. Giderken de kapıyı iyice kapatmasını, anahtarı da kapıcıya bırakmasını Boguslav'a tembih etti. Bunu söylerken, çocuğa "Boluşek" demiş, başını okşamıştı.

Boguslav ile hizmetçi, birbirleriyle çok iyi anlaşıp iki arkadaş oldular. Çünkü bu evde en çok ezilen, en çok azarlanan bu ikisiydi. Herhangi bir gün Anna azarlanmamış ise, o gün mutlaka azarlanma sırası Boguslav'da olduğu için kızı azarlamaya fırsat bulamamışlardır. Ya da bunun tam tersi olmuştur. Onun için bunlar, her durumda birbirlerine yardım ederlerdi.

"Peki Anna, annemler senden önce gelir de nerede olduğunu sorarlarsa ne diyeyim?"

"Teyzemin geldiğini söylersin."

Boguslav, büyük bir ciddilikle:

"Peki," dedi ve evin idaresini eline aldı. Bir şezlonga uzandı, gazete okumaya başladı. Birdenbire çerçeve içindeki ilan gözüne ilişti.

İlanı ilgi ile okudu ve heyecanlandı. Bütün lise birinci sınıf öğrencileri gibi o da romantikti. Canlı bir tarla faresi onu şiddetle ilgilendirdi. Boguslav'ın çocukluğundan beri en büyük amacı, canlı, yırtıcı bir hayvan yakalamak ve onu evinde beslemektir. Hindistan veya Afrika gezileri üzerine az hülyalar kurmamıştı. Bazen genç bir Bengal kaplanı edindiğini düşünür, bazen de yalnız kendisini dinleyecek, ablasının karyolasında yatacak (ablası kocaya vardığı zaman bu karyola nasıl olsa boşalacaktı), bir işareti üzerine ceza defteriyle birlikte sınıf öğretmenini yiyecek olan kocaman bir Berberi aslanı edindiğini hayal ederdi. Bazen de terbiye edilmiş genç bir fili olduğunu kurar, babasına gazete veya sigara, ablasına nota veya mektup kâğıdı (çünkü ablası durmadan nişanlısına mektup yazardı) almak gibi kendi ev işlerini ona gördürürdü.

İşte şimdi hayalleri gerçekleşebilecekti. Gerçi, kaplan yerine bir tarla faresi ile yetinmesi gerekecekti. Ama buna karşılık tarla faresi yüzde yüz olacaktı.

Bu koca evde tarla faresi ile değiş tokuş edebileceği bir şey bulamayacak mıydı? Ablasının sandığında, daha dün bir elden geçirilen ve mavi bir kurdele ile bağlanan bohça bohça çeyiz eşyası görmemiş miydi? Bu bohçalardan birer tane gömlek çekip alsa kim farkında olacaktı? Sanki o şıfıntı (Emma) bunların hepsini giyecek miydi? Tabii ki hayır! Babasının masasında eski paralar koleksiyonu yok muydu? Hem, bu evde, gerekirse üç yüz tarla faresi ile değiş tokuş edilebilecek birçok şey bulunabilirdi.

Genç Gonzatko kollarını sıvadı. Her şeyden önce ablasının çeyizini ele geçirmeliydi. Bu, o kadar kolay bir iş değildi. Ama Gonzatko anahtarın nerede durduğunu çok iyi biliyordu. Mutfaktan işe başladı. Mutfakta, ekmeklerin konduğu alçak bir sandık vardı. Sandığın bir köşesinde küçük bir anahtar buldu. Bu, bir kutunun anahtarı idi. Bu kutu, odada, kapının yanında durmakta olan gardırobun üzerindeydi. Gonzatko kutuyu açtı. Kutunun içinden, yatak odasında durmakta olan bir dolabın anah-

tarını aldı. Çeyiz sandığının anahtarı, işte bu dolabın içinde, sol köşede, beyaz eldivenlerin altında bulunuyordu.

Gonzatko bir bohçanın içinden çok şık iki kadın külotu, bir başka bohçadan da bir gecelik çıkardı. Bohçaları yine eski durumlarına getirdi. Anahtarı yerine bıraktı. Bu alandaki geniş ve devamlı tecrübesine dayanarak (son defa, paskalyadan biraz önce fondan aşırmaq için bu sandığı açmıştı) hiç şaşırmadan, büyük bir kolaylıkla son anahtarı ekmek sandığına koydu.

Bundan sonra, babasının yazı masasına sıra geldi. Bu, çok daha kolay bir işti. Gonzatko'nun düşüncesine göre babası anahtar saklama konusunda çok acemice davranıyordu. Nitekim, eski paralar koleksiyonunun durduğu masa gözünün anahtarını da hemen oracıkta, eski, bozuk çalar saatin altına koyuyordu. Gonzatko, eski paralar koleksiyonundan yalnızca kocaman, çok eski bir taler aldı. Gözü kilitledi, anahtarı da eski yerine koydu. Daha sonra, yerdeki kitap yığınının, tarla faresine ayırabileceği bir kitap aramaya koyuldu. Bu romantik müessese ile bağlı masrafın bir bölümüne kendisi de ortak olmak istiyordu. Seçtiği kitap *Yiğit Kaptan Korkoran* adını taşıyordu. Bu, bugüne kadar koruyabildiği kitaplardan biri idi. Topu topu sadece yirmi dört sayfası eksikti.

Bütün bu işleri gördükten sonra masa başına geçerek babasının ağzından okul idaresine şöyle bir tezkere yazdı:

Oğlum Boguslav Gonzatko karnı ağrıdığından bugün okula gide-memiştir. Özürlü sayılmasını rica ederim.

Vaslav Gonzatko.

İki yıllık uzun bir denemeden sonra, babasının yazısını hiç ayırt edilmeyecek bir biçimde taklit etmeyi başarmıştı. Tezke-reyi cebine koydu. Emma'nın çamaşırlarını bir gazeteye sardı, güzelce bağladı. Kitaplarını koltuğunun altına aldı, anahtarı kapıcıya bırakarak evden çıktı.

Kitaplarını, okul dönüşü alacağını söyleyerek bakkala bıraktı. Yanına yalnızca *Tabiat Bilgisi*'ni aldı. Cebinde her ihtimale

karşı ufaklık bulunsun diye kitabı yol üzerindeki eskici bir kitapçıya satacaktı.

Küçük Gonzatko, Plasskaya Caddesini ve istediği evi kolayca buldu. Kendisini yaşlı bir karı koca karşıladı. Karı kocanın görünüşleri çok üzgündü.

Gonzatko, gelişinin sebebini anlatıp, tarla faresine karşılık iki kadın külotu, bir gecelik, antika bir taler ile *Yiğit Kaptan Kororan* kitabını teklif edince, yaşlı karı kocanın yüzü sevinçle parladı. Çocuğu misafir odasına alıp kendisine tarla faresi ile ilgili tuhaf bir olay anlatmaya koyuldular. Karı kocanın anlattığına göre, on dört gün kadar önce, bunların evine kiracı olarak tuhaf bir adam taşınmış. Bu adam beraberinde bir de tarla faresi getirmiş. Karı kocaya, hayvanların kış uykusuna engel olacak bir ilaç bulduğunu söyleyerek demiş ki:

“Bulduğum bu ilacı, getirdiğim bu tarla faresi üzerinde denemek istiyorum. Şayet bu ilaçla, kış uykusuna yatacak hayvanın uykusuna engel olur, onu uyanık tutabilirsem, bu buluşum büyük bir problem çözmüş ve büyük bir anlam kazanmış olacak. Çünkü tarla fareleri kış uykusuna yatmayacak olurlarsa, ömürleri kısılacak, bunun tabii bir sonucu olarak da tahıl ürününe verdikleri zarar çok azalmış olacak. Benim hesabıma göre kış uykusuna yatmayacak olan tarla farelerinin üçüncü ürün yılını görmelerine imkân yoktur.”

Yaşlı karı koca sözlerine devam ederek bu konuda şu açıklamada bulundular:

“Kiracımız, yaptığı denemeler üzerine bir kitap yazmayı tasarlıyordu. Bunun için de bir fıçının içinde tuttuğu tarla faresini devamlı olarak inceliyordu. Bulduğu ilacı, tarla faresinin içtiği suya koyuyordu. Tarla faresi, gerçekten de çok canlı, çok hareketli bulunuyordu. Kiracımız bu ilacı bir konyak şişesine koymuştu. Bir gün yanlışlıkla, konyak diye bu ilaçtan bir kadeh içtim. Bu yüzden tam beş gece gözüme hiç uyku girmedi. Derken kiracımızın taşradan akrabaları geldi. Doktorların tavsiyesi üzerine

adamcağızı dağda bir yere götürdüler. İşte bu tarla faresi de böylece bizde kalmış oldu.”

Yaşlı karı koca, âdeta ezberlemiş gibi, bir ağızdan:

“Bu tarla faresi çok sevimli, çok uslu bir yaratık,” diye sözlerine devam ettiler. “Onu götürmeniz için size eski bir patates çuvalı verelim.”

Bu “çok sevimli, çok uslu” yaratık, üzerine bir çuval ile bir palto attıkları zaman öylesine korkunç bir ses çıkardı ki, romantik Gonzatko, hemen kendini yırtıcı hayvanlar çevresinde sandı. Sırtında, içinde tarla faresinin zıplayıp dolaştığı çuval olduğu halde, sokaklarda giderken kendini ünlü kaplan terbiyecisi Bombaylı Rayag Rabur olarak hayal etti.

Okuldan eve dönme zamanı henüz gelmediği için, tarla faresine yem satın almakla vakit geçirdi. *Tabiat Bilgisi* kitabının satışından eline geçen bütün para ile topu topu hayvana bir sefer yetebilecek kadar küçük bir kese kâğıdı yem satın alabildi. Gonzatko ancak şimdi nasıl bir sorumluluk altına girdiğini anladı. Bundan başka, eve yaklaştıkça üzüntü ile karışık bir heyecan duymaya başladı. Bu tarla faresi ile birlikte onu evden kovmaya kalkışılırsa ne yapacaktı? Durumunu eve nasıl anlatmalı, nasıl bir yalan uydurmalıydı? Evet, bu tarla faresinin, okulun malı olduğunu söyleyecekti. *Tabiat Bilgisi* öğretmenini Bernaşek, tüy değiştirinceye kadar tarla faresinin kendisinde, yani Gonzatko’da kalmasını rica etmişti.

Evde her şey normal olarak geçti. Yalnız, tarla faresini eve alması için kendisine ricada bulunduklarına inanmadılar. Herhalde Gonzatko’nun kendisi böyle bir istekte bulunmuş olacaktı. Anne ile baba oğullarının bu davranışıyla öğretmenin gözüne gireceğini düşünerek, şimdilik özel bir telaş göstermediler.

Tarla faresini bir fıçıya koyarak fıçıyı sofaya yerleştirdiler. Sayın okul müessesesinin malı olan tarla faresi, birkaç saat süresince bütün ev halkından saygı gördü. Ama çok geçmeden farenin ortalığa tuhaf, pis bir koku yaydığı meydana çıktı. Nişanlısının

yakında kendilerini ziyarete geleceğini dikkate alan Emma, tarla faresinin üzerine bir şişe dolusu esans döktü. Herkes kendi işine dalıp tarla faresi fiçıda unutulunca, hayvancık, Gonzatko'nun fiçıya attığı yemleri öfkeli öfkeli kemirmeye başladı.

Öğleden sonra Gonzatko okula, babası işine gitti. Annesi de kızı ve kızının nişanlısı ile yine çarşı pazar dolaşmaya çıktı.

Fırsattan faydalanan hizmetçi de âşığı ile buluşmaya gitti. Akşam olup da ev halkı dönünce, tarla faresinin fiçıdan çıkıp bitişik odadaki kanepenin içine yerleştiğini fark ettiler. Kanepenin üzerinde, duvarda, olgunlaşmış buğday başaklarıyla kaplı, uçsuz bucaksız bir tarlayı canlandıran kocaman bir tablo asılı idi. Tarla faresi herhalde bu tabloyu kendi zevkine pek uygun bulmuş olacaktı. Fare, kanepenin altındaki başlıca giriş yerinden başka, olağanüstü durumlarda sıkıştığı zaman kaçmak üzere, tam oturulacak yerde iki delik daha açmıştı. Hayvan, kanepedeki yeni yuvasına yerleşmiş, fiçıdaki yemleri de buraya taşımayı ihmal etmemişti. Biri kanepeye yaklaşacak olsa hemen içeriden öfkeli seslerle karışık bir su serpmesi etrafa yayılıyordu. Fare, bu davranışıyla yeni yuvasını öyle kolay kolay bırakmak niyetinde olmadığını anlatmak istiyordu.

Bayan Gonzatko, öfkeli öfkeli söylenmeye başladı:

“Doğrusu diyecek yok, şu lise başımıza püsküllü bir bela sardı.”

Emma, farenin gizlendiği yuvaya su dökülmesini teklif etti. Böylece hayvan kendiliğinden kanepeden kaçacaktı. Ama –sanki tarla faresinin dört bir yandan kemirdiği bu mobilyayı daha fazla berbat etmek mümkünmüş gibi– kızın bu teklifi, kadife kaplamanın bozulacağı düşüncesiyle reddedildi.

Sanki kanepedeki delikleri o açmış gibi, ailenin bütün yıldırımını üzerinde toplayan küçük Gonzatko, Brehm'in *Hayvanlar Dünyası* adlı kitabını getirdi ve tarla farelerini kanepenin içinden nasıl uzaklaştırmak gerektiğine dair bir konu olup olmadığını araştırmaya başladı. Ancak, Brehm bile böyle bir ihti-

mali dikkate almamıştı. Kitapta sadece, tarla faresine saldırıldığı takdirde, hayvanın son nefesine kadar kendini savunduğu yazılmakta idi.

Anne ile Emma mutfağa giderek, bundan sonra alınacak tedbirler üzerine Anna'dan akıl danıştılar. Anna, kanepenin bütün delik deşiğinin kâğıt ile tıkanmasını ve benzin dökülerek kanepenin ateşe verilmesini, böylece tarla faresinin oradan kaçırılmasını tavsiye etti. Anna'nın bu çılgınca teklifi reddedilerek aile reisinin beklenmesine karar verildi.

Bay Gonzatko da bu konuda bir zekâ belirtisi gösteremedi. Bir süre, ara sıra böbürlene böbürlene başını kanepedeki yuvasından çıkarıp küstahça tıslayan tarla faresine dalgın dalgın baktı. Sonra oğlunun ensesine bir şaplak yapıştırdı. Ulu orta herkese küfretti. Giyindi ve yakın meyhanelerden birine gitti. Orada, ikinci litre şarabı yuvarladıktan sonra, komşu masadaki bir bayla konuşmaya başladı:

“İnanır mısınız, bir lise öğrencisi olan oğlum kanepeye kaçırıldı...”

Komşu masadaki adam Gonzatko'nun sözünü keserek:

“Bilinen şey... Bir doktora başvurunuz!” dedi.

“Yanlış anladınız efendim, oğlum bir tarla faresini kanepenin içine kaçırdı.”

Sinirlerini bu sessiz meyhanede tedaviye gelen bu sinirli adam:

“Saçmalamayın rica ederim,” dedi. “Şu insanlar neler de uyurabiliyorlar. Yoksa beni enayi mi sandınız?”

Bu sözlerin kendisine söylendiğini sanan garson hemen koşup gelerek:

“Aman efendim, ne münasebet,” diye lafa karıştı.

Sinirli bay hesabını görerek çıkıp gitti.

Gonzatko, “Şu dünyada ne tuhaf insanlar var, ben ona samimi olarak tarla faresinden dert yanmak ve ondan öğüt almak istedim. O ise kızdı,” diye söylendi ve üzüntülü düşüncelere daldı.

Saat on sularında, kadeh arkadaşlarına, tarla faresi ile ilgili öylesine karışık şeyler anlattı ki, onu dinleyenler, tarla faresinin okul idaresinin kararıyla kanepeye yerleştirildiğini sandılar.

Olayların bundan sonraki gelişmesi Gonzatko'nun hafızasında dumanlı olarak yer etti.

Hayvan ticaretiyle uğraştığını söyleyen birisiyle geceleyin sokaklarda dolaştığını, sonra bu adamla birlikte kendilerini bir mağazanın önünde bulduklarını, adamın mağazadan içeri girdiğini, sonraları hayal meyal hatırladı.

Sabahleyin erkenden uyanan Gonzatko, komodinin üzerinde küçük bir sepetin durduğunu ve sepetten birtakım sesler geldiğini fark etti. Bu sepeti, geceleyin, hayvan tüccarıyla birlikte gittikleri mağazadan getirdiğini yavaş yavaş hatırladı. Sepetin üstündeki örtüyü aralayınca, kırmızı gözlü iki beyaz yaratık gördü. Gonzatko, içini çekerek:

“Hay Allah belasını versin, bu hayvanlar da ne oluyor?” diye söylendi.

Sonra yavaş yavaş, olup bitenleri hatırlamaya çalıştı. Evet, bu iş şöyle olmuştu: Meyhanede bulunan müşterilerden bir hayvan tüccarı, Gonzatko'nun başına gelenleri öğrenince, tarla faresini kanepeden kaçırmanın en kestirme yolunun, kanepeye beyaz kobay sokmak olduğunu iddia etmişti. Onun dediğine göre, kobaylar genel olarak bütün kemirici hayvanların düşmanıydılar. İçerideki kemiriciyi kaçırmak için bunları buraya salmak yeterdi. İşte bu kobayları kanepeye salınca, tarla faresinin işi bitikti.

Gonzatko planını ailenin öteki üyelerine de açıkladı. Kahvaltıdan sonra kobayları yavaşça kanepedeki delikten içeri soktular ve sonucu beklemeye başladılar.

İlkin kanepenin içinden tıslamalar, öfkeli sesler duyuldu. Sonra dostça birtakım mırıltılar kulağa çalındı. Bir dakika sonra delikten kobayların başı, biraz sonra da tarla faresinin kendisi görüldü. Tarla faresi, üzgün üzgün Gonzatko ailesine baktı. Keskin bir hırıltı çıkardı ve yine deliğin içinde kayboldu.

Genç Gonzatko yavaşça kanepeye yaklaşarak delikten içeriye baktı ve gördüklerini kısaca şöyle anlattı:

“Beyaz kobaylar tarla faresinin başını yalıyorlar!”

Ne yazık ki bu doğrudu. Kobaylar, yeni yerlerinden pek hoşlanmışa benziyorlardı. Bu arada küçük Gonzatko yine Brehm’e başvurmak lüzumunu duydu ve herkesin hoşnutsuzluğu arasında, kobayların kapalı yerlerde hızla çoğaldıklarını okudu. Herhalde merhum Brehm hayattayken kobaylarla başını derde sokmuş olacak ki, kendi tecrübesine dayanarak kobayların, kokarcaların yaydıkları fena kokulara dayanamadıklarını yazmaktaydı.

Büyük Gonzatko aceleyle giyindi. Karısı, biraz çekinerek sordu:

“Sen nereye?”

Kocası manalı bir eda ile:

“Kokarca almaya gidiyorum,” dedi ve kapıyı gürültüyle vurarak çıkıp gitti.

Yarım saat sonra getirilmiş olan üç tane kokarca, etrafa korkunç bir koku yaymakta idiler. Bunlar, Gonzatko’nun ricasıyla seçilmiş en pis kokulu cinsinden üç örnekti.

Tam bu sırada Emma’nın nişanlısı da geldi. Bu vesile ile onun korkağın biri olduğu anlaşıldı. Kokarcaları görünce bu yaratıklardan fena halde korktuğunu söyledi ve bunları kanepeye sokmak için yerinden bile kımıldamadı. Bu davranışını da kendisini boş yere kurban etmek istemediği gerekçesiyle açıkladı.

Uzun konuşmalardan sonra nihayet onu kandırabildiler.

“Yapmayın, etmeyin, bunlar insanı ısırır,” sözleri arasında kokarcalardan birini yakaladı. Nişanlının hakkı varmış. Kokarca delikanlının eline yapıştı. Nişanlı bir çığlık atarak sepetten uzaklaştı. Bunun üzerine bütün ümitler genç Gonzatko üzerinde toplandı. Genç Gonzatko yiğitliğini gösterdi. Gerçi o da çok korkuyordu. Ama yine de kendilerini şiddetle savunan kokarcaları kanepenin içine sokmayı başardı.

Nişanlı ise, üzülererek büyük Gonzatko'ya bakmaktan kendini alamadı. Kanepesinde böyle yırtıcı hayvanlar bölümü bulunduran bir kişiye normal bir insan demek oldukça zordu.

Kokarcalarda esef etmek duygusu bulunup bulunmadığını bilmiyorum ama onlarda böyle bir duygu varsa, insanların, kendisine böylesine yakınlık gösteren yuva arkadaşlarına neden böyle soysuzca davrandıklarına esef etmiş olacaktı. Barınmak için, dostça, arkadaşça yaşamak için bundan daha iyi bir yer olamazdı. Herhalde Brehm yanılmış olacaktı. Çünkü ne tarla faresinin ne de kobayların, kokarcaların fena kokularına aldındıkları bile yoktu. Kanepenin içinde bir cennet sessizliği ve düzeni vardı. Tarla faresi canla başla kokarcaları ısıtmaya çalışıyordu. Kobaylar ise başlarını kokarcaların tüyleri arasına sokmuş keyif çatıyorlardı.

Bu durum karşısında aile meclisi yeniden toplandı.

Bu hayvanlar konusunda nedense pek duyarlı davranan Emma'nın nişanlısı, kirpiden söz açtı. Söylediği laflar mantığa uygundu. Söylediğine göre, kirpiller, binlerce iğne ile örtülü idiler. Şayet bu yırtıcı hayvanlar yuvasına bir kirpi atılacak olursa bütün hayvanların yuvadan dışarı fırlayacakları muhakkaktı. Onun çok akıllıca savunduğu teze göre, kirpi yuvanın içine atıldığı zaman, oradaki bütün hayvancıklar, alıştıkları üzere bu yeni misafiri de ısıtmaya kalkışacaklar ve pek tabii olarak kirpinin binlerce iğnesine hedef olacaktı. Nişanlı sözlerini bitirir bitirmez, hemen bir kirpi satın almaya davrandı. Gelecekteki damadının bu davranışından çok duygulanan Bayan Gonzatko:

“Elin değmişken bari iki tane kirpi al,” dedi.

Nişanlı kapıdan çıkarken, hamam böceklerini yediğine göre kirpinin çok faydalı bir ev hayvanı olduğu düşüncesini söylemekten kendini alamadı.

Nişanlının yarım saat sonra getirdiği kirpilerin pek melankolik yaratıklar olduğu anlaşıldı. Bunları yere bıraktıkları zaman, ilkin iğne yığınları arasından uzun burunlarını dışarı çıkardılar. Üzgün üzgün çevrelerini gözden geçirdiler, sonra çok tuhaf bir-

takım sesler çıkardılar. En sonunda da dertop olup yusyuvarlak bir biçime girdiler.

Nişanlı, ellerine eldivenlerini geçirerek kirpileri kanepenin deliğinden içeri tıktı.

Birkaç saniye sonra kanepenin içinden öfkeli birtakım sesler ve tıslamalar duyuldu. Biraz sonra delikten tarla faresinin, “Bu ne rezalet!” demek isteyen öfkeli başı göründü ve yine deliğin içinde kayboldu. Kirpiler ise ne tarla faresine ne kobaylara ne de pis kokulu kokarcalara aldırış bile etmeden kanepenin bir köşesine yerleştiler.

Kısa bir zaman sonra kanepenin içinde tam bir dostluk ve sessizlik kuruldu. Gonzatko ailesinin hayvanlar bahçesi derin bir uykuya yattı.

Bütün tahminlere aykırı olarak kanepeden hiçbir yaratık çıkmayınca, düğünü birkaç gün sonraya atmak zorunluğu ortaya çıktı.

Bununla ilgili olarak nişanlı, o gece kötü bir rüya gördü. Rüyasında kirpileri yuvadan çıkarmak için sırtlan gerektiğini, sırtlanları ise ancak kaplanların yardımıyla oradan çıkarmanın mümkün olacağını anladı. Rüya, trajik bir sahne ile sona eriyordu. Mutfakta etleri kemirilmiş bir halde kaynanasıyla kaynatasının kemikleri duruyordu.

Gonzatko hiç vakit kaybetmeden, oğlunun okumakta olduğu lise müdürlüğüne bir mektup yazdı. Mektupta şöyle deniliyordu:

Sayın Direktör,

Değişen aile durumumuz dolayısıyla, emanet olarak bizde bulunan tarla faresinin aldırılmasını ve derisinin doldurularak korkuluk haline getirilmesini saygılarımla rica ederim.

Vaslav Gonzatko.

Lise müdürü bu mektubu alınca küçük Gonzatko’yu yanına çağırarak, babasının sık sık böyle mektuplar yazıp yazmadığını büyük bir ilgi ile sordu. Gonzatko, bilmediği cevabını verdi. Bu-

nun üzerine lise müdürü, babasının herhangi bir hastalıktan tedavi görüp görmediğini sordu. Gonzatko, her seferinde “Hayır,” dememek için bu sefer başını salladı. Gonzatko’nun bu cevabı üzerine müdür, “Onu yatıştırmak zorundayım!” diye düşündü ve büyük Gonzatko’ya şu cevabı gönderdi:

Mektubunuzu aldık. Lisemizde hayvan derisi doldurulamadığını büyük bir üzüntü ile size bildirmek zorundayım.

Lise Müdürü.

Bu mektubu alınca şaşkına dönen Bay Gonzatko, bir kürkçüye başvurdu. Kürkçü, hükümetin izni olmadan evlerde hayvan öldüremeyeceğini, bunları özel bir mezbahaya göndermek gerektiğini bildirdi.

Bu arada genç Gonzatko, hayvanlara yem almak için atlasını satmak zorunda kaldı. Yoksa hayvancıkların açlıktan ölmeleri işten bile değildi.

Böylece aradan on dört gün geçti. Prag’da enikonu yem darlığı baş gösterdi.

İşin içine yiğit ve gözüpek kapıcı karışmasaydı, Gonzatko ailesinin üzüntüsü kim bilir daha ne kadar sürecekti. Kapıcı, elinde bir balta ile geldi. Ona sessizce kanepayı gösterdiler ve arkasından kapıyı kapadılar. Korkunç tıslamalarla, vuruşlarla, inceli kalınlı seslerle dolu uzun dakikalar geçti. Yarım saat içinde her şey olup bitmişti.

Bu olaydan bir gün sonra düğün yapıldı.

Düğün davetlilerine ikram edilen yemekler arasında özellikle şunlar göze çarpıyordu: av eti çorbası; hardallı, soslu av eti; patatesli, kızarmış tarla faresi; garnili kobay haşlaması; kirpi bonfilesi.

Bu ziyafetin gerçek suçlusu küçük Gonzatko, gözlerinden sicim gibi akan yaşları silmeye çalışarak masa başında oturuyor, mutsuz tarla faresinin pişmiş kellesini yemeye çalışıyordu.

BABALAR VE ÇOCUKLAR

PROFESÖR Şvolba, ana babalarla çocuklar arasındaki toplumsal ilişkiler üzerine birçok eser yazmış, bu eserlerinde de yalanlanmasına imkân olmayan birçok belirtilere göre, çocuklarla ana babalar arasındaki bu ilişkilerin, en tabii insanlık ilişkileri olduğunu belirtmişti.

Sayın profesörün, Kadınlar Kulübünde ve ana babalarla çocukları birbirine yaklaştırmayı kendine ülkü edinen Aile Kulübünde bu konuda verdiği konferanslar da ona büyük bir ün sağlamıştı. Hele Weimar Sarayı hademelerinden Adolf King'e dayanarak, çocukların da ana babalarının geldiği soydan gelmeleri gerektiği konusu üzerine *Aile Dergisi*'ne yazdığı başmakaleden sonra şöhreti büsbütün artmıştı. Ama gelgelelim Şvolba'nın bu bilimsel şöhreti onun profesörlük mevkisine hiç de iyi gelmedi. Okul gençliğinin eğitim işinin bu yarım akıllı adamın eline verilmiş olmasını kötü bir rastlantıdan başka neye yorabiliriz? Profesörün güzel havalarda akıl hastanesinin bahçesinde dolaşacak yerde lise kürsüsünden ders vermek zorunda kalması talihin kötü bir cilvesinden başka bir şey değildi.

Profesör, Çek Dili dersinde, ana babaların çocuk yapmakla aile üretimine yardım ettiklerini söyledikçe, okul idareleri onu dama taşı gibi oradan buraya kaldırıp durmuşlardı.

Profesörün, evde yapılmak üzere öğrencilerine verdiği ödevlerin çoğu filozofça, pedagojik bir karakter taşıyordu. Mesela, "Analar babalar çocuklarının şımarıklığına ortak olmalı mıdır?" gibi. Profesör, verdiği bu gibi ödevlerden ötürü memleketin do-

ğusundan batısına, kuzeyinden güneyine birçok mecburi geziler yapmıştı.

Böylece profesör, yine, memleketin güneybatısında yeni bir yere atandı. Lise ikinci sınıf öğrencilerinin daha ilk dersinde, çocuklarla ana babalar arasındaki ilişkiler üzerine uzun bir konferans verdi. Bu konferansında, çocukların ana babalarının iyi yanlarına saygı göstermek zorunda olduklarını belirtmekle birlikte, onların kötü ve zayıf yanlarını da, bundan kendilerini korumak için bilmek zorunda olduklarını uzun uzun anlattı.

Bu konferansın bir sonucu olarak da yeni öğrencilerine evde yapılmak üzere bir ödev verdi. Ödevin başlığı parlak olmakla birlikte oldukça uzundu: “Çocuklar, ana babalarının fena davranışlarından ötürü bir utanç duysalar bile onlara müteşekkirmak zorundadırlar.”

Profesör Şvolba, öğrencilerinin bu ödevi yapabilmeleri için göz önünde tutmaları gerekli olan şu esasları kendilerine not ettirdi:

“1. Ana babamın kusurlarını, edepsizliklerini, ahlaksızlıklarını, iğrenç yanlarını bir bir sayacağım.

2. Ana babam, yukarıda saydığım kusurlarını benden gizliyorlar mı?

3. Ana babamızın bu kötü huylarını, elden geldiğince başkalarından niçin gizlemek zorundayız?

4. Biz ana babamızın bu kötü huylarını niçin taklit etmemeliyiz?

5. Ana babam kendi aralarında kavga ediyorlar mı?

6. Aile rezaletlerinde neden ihtiyatlı ve makul davranmak zorundayız?”

Profesör Şvolba, öğrencilerin evlerinde yazacakları ödevde dikkate almak zorunda oldukları bu altı maddeyi yazdırdıktan sonra, şu küçük konuşmayı yaptı:

“Sevgili öğrencilerim, evde yapılacak ödevlerde, ben, yepyeni bir metot uygulamak taraflısıyım. Ben, çocuklarla ana baba-

yı birbirine yaklaştırmaya çalışıyorum. Eskiden, ana babaların, derslerini hazırlarken çocuklarına yardım etmeleri asla uygun görülmezdi. Ben ise, bunun tam tersine, ana babaların ders konusunda çocuklarına geniş ölçüde yardım etmeleri gerektiği kanısındayım. Zaten yakında ana babalarınızın da katılacağı bir toplantı yapmayı düşünüyorum. Bu toplantıda, aile bağlarının kuvvetlenmesi için, ana babaların çocuklarına ödevlerinde ve derslerinde yapmak zorunda oldukları yardımları da uzun uzadıya söz konusu edeceğim!”

Lise ikinci sınıf öğrencileri içinde, öğretmenlerine karşı beş yıldan beri kahramanca savaşıyan yiğit öğrenciler yok değildi. Ama bunlar bile, Şvolba'nın beygir suratını andıran uzun kocaman suratından, tuhaf bir ışıkla yanan gözlerinden korkmuşlardı.

Paydos zili çalıp da profesör dışarı çıkınca, bütün öğrenciler, yeni öğretmenlerinin kaçık olduğuna, kendisinden sakınmak gerektiğine, evde yapılmak üzere verilen ödevi de ana babalarına göstermeye karar verdiler.

Lise ikinci sınıf öğrencilerinden Maşek'in, eve döner dönmez ilk işi, Çek Dili dersinde not ettirilen altı maddeyi saklamak oldu.

Maşek'in babası, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yüksek memurlarındandı. Yemekte oğlundan, âdeti olduğu üzere, okul havadisi istedi. Evde yapılmak üzere ödev getirip getirmediğini, Çek Dili öğretmenliğine gelen yeni profesörün nasıl bir adam olduğunu sordu.

Maşek, okulda hiçbir yeni havadis olmadığını, evde yapılmak üzere ödev verilmediğini, yeni öğretmenlerinin çok iyi bir adam olduğunu söyledi.

Maşek'in son zamanlarda babasıyla arası açıktı. Babası, çocuğun, Kvinta Futbol Kulübüne girmesine razı olmamış, kulübün kaptanı olabilmesi için almak zorunda olduğu beş numaralı topun lafını bile ettirmemişti. Paskalya yortusunda izcilerin yap-

cakları gezintiye oğlunun katılmasını yasak etmek gibi ikinci derece bazı meseleleri saymayacak olursak, baba ile oğul arasındaki başlıca anlaşmazlık noktaları bunlardı.

Maşek'in babası, oğlunu dejenere olmuş bir genç sayardı. Özellikle oğlunun din konusundaki laubali davranışları onu fena halde üzmemekte ve sinirlendirmekte idi. Hele oğlunun, on dört yaşına basmadan Protestan tarikatlarından birine girdiğini resmî kanallardan öğrenince fena halde öfkelenmişti.

Oysa Maşek'in Protestan tarikatına girişi bir inanç işi olmaktan çok maddi çıkarlara dayanmakta idi. Çünkü arkadaşlarından biri ona, bu tarikata girerse, misyonerlerin kendisine 250 kron vereceklerini söylemişti. Katolik Kilisesinden ayrılmasına karşılık alacağı 250 kronu da hesaba katınca, Maşek ömründe görmediği bu paranın hayaliyle gecelerce uyku bile uyuyamamıştı. Ama, zavallı gencin bu konuda hayal kırıklığına uğraması alnında yazılı imiş. Misyonerlerin kendisine gönderdikleri kutsal kitaplar İngilizce çıkmış, Maşek bunlardan hiç faydalanamamıştı. Tabii bu yüzden Protestan tarikatına da girememiş, yine pek tabii olarak para falan da alamamıştı.

Maşek, yemekten sonra odasında otururken, sert ve zalim babasının kendisine yaptıklarını bir bir aklından geçirdi. Son zamanlarda uğradığı hayal kırıklıklarını bir bir hatırladı. Bu duygunun etkisi altında, öğretmeninin evde hazırlamak üzere verdiği ödevin bütün sorularına tafsilatlı cevaplar vermeye karar verdi. Tıpkı, Kvinta Kulübünün, maçlarda Oktava Kulübüne karşı yaptığı gibi, o da babasına karşı, hiç merhamet etmeden, şiddetle savaşıyordu.

Böylece, sıra gözeterek, her soruya soğukkanlılıkla cevaplar yazmaya başladı. Birinci soruya şöyle bir cevap yazdı:

"1. Annemle babamın ahlaksızlıkları, iğrençlikleri, kusurları şunlardır:

Annem, Komp ve Krulih Suni Gübre Fabrikası mühendislerinden Pupet'le sevişmektedir. Mühendis Pupet, suni gübre üre-

timinde olduğu kadar, annemin paralarını çekme işinde de aynı derecede ustadır. Zaten babamın Mühendis Pupet'e bir hayli borcu olmasaydı çoktan annemden ayrılırdı. Bunu geçen gün, hizmetçimizin yanında, açıkça ve bağıra bağıra söyledi. Demek ki Mühendis Pupet, bir yandan annemi sızdırıyor, öte yandan da annemden aldığı paraları babama borç olarak veriyordu. Babam, bu gidişle, bütün çiftliklerinin mühendisin eline geçeceğinden korkmaktadır.

Babam bunun intikamını başka türlü almakta, bütün iş saatlerini Markovski Meyhanesinde geçirmekte ve bir lastik top gibi bar kadınlarının kucağında gezmektedir. Annemle babamın karakterine gelince... Annem tamamıyla eğitimden, terbiyeden yoksun bir kadındır. Çok sinirlidir. Çocuklarına en küçük bir ilgi ve şefkat göstermemektedir. Annemin ev işlerine de merakı yoktur. Vaktinin büyük bir kısmını, ayna karşısında yüzünü pudralamak, dudaklarını boyamak, saçlarını kıvırtmakla geçirmektedir.

Babam ise, bütün şehir halkının nefret ettiği aşağılık bir bürokrattır. Özellikle savaştan beri adiliğin bir sembolü olarak anılmaktadır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu zamanında adını, Alman fonetiğine uydurarak Matchek olarak yazdırmıştı. Ama savaş sonunda Çekoslovakya'nın bağımsızlığa kavuşması üzerine adı Maşek oldu. Bir gün, bir iş için babamın çalıştığı devlet müessesesine gittiğim zaman, babamın odasından çıkmakta olan iki ziyaretçi ile karşılaştım. Beni tanımadıkları için hemen babamı çekiştirmeye başladılar. Elimde olmayarak kulak verdim: Biri ötekine, babamın Avusturya zamanında aşağılık bir adam olduğunu, bugün de zerre kadar değişmemiş bulunduğunu söylüyordu.

Babam çocuklarına karşı çok sert davranır. Biricik eğitim vasıtası sopadır. Zaten İmparatorluk zamanında, İmparatorluğun sınırları içinde uygulanan eğitim sisteminin, disiplini kurma vasıtasının bir eşi de hâlâ bizim evimizde uygulanmaktadır.

Babam, çocuklarının en küçük bir isteğini yerine getirmemekten âdeta zevk alır. Futboldan ve jimnastikten nefret eder. Evin içinde Almanca konuşabilecek bir adam bulabilmek için hizmetçileri özellikle Almanlardan seçer. Evine her zaman sarhoş olarak gelir. Bu durumlarda, bize, kendisi öğrenci iken daima tam not aldığından söz eder. Oysaki, bir rastlantı olarak elime geçen bir karnesinden, birçok derslerden sıfır almış olduğunu gördüm.”

Öğretmenin sorduğu ikinci soru şu idi: “Ana babanız, kusurlarını sizden saklıyorlar mı?”

Maşek bu soruya şu cevabı yazdı:

“2. Hayır saklamıyorlar. Bizim evde her şey açık yapılır. Zaten evimizde olup bitenleri çocuklardan gizlemek imkânı yoktur. Biz görmesek bile komşularımızdan işitir ve öğreniriz.”

“Ana babamızın kusurlarını başkalarından niçin gizlemeye mecburuz?” sorusuna da Maşek şu cevabı verdi:

“3. Bizi dünyaya getirdikleri için ana babalarımıza minnet borcumuz vardır da ondan.”

“Ana babalarımızın bu kötü huylarını niçin taklit etmemeliyiz?” sorusu Maşek’e pek güç göründü, ama en sonunda bu soruya da şu cevabı verdi:

“4. Her çocuk hayata atıldığı zaman iyi bir iş bulabilmek için, herkesçe beğenilen davranışlarda bulunmak zorundadır. Bundan ötürü, ana babamızın beğenilmeyen kötü davranışlarını taklit etmemeliyiz!”

“Ana babam kavga ediyorlar mı?” sorusuna Maşek cevap vermekte hiç zorluk çekmedi:

“5. Evimizde kavga gürültü olmadan ve eninde sonunda iş dayığa binmeden gün geçmez!”

Maşek’in, altıncı soruyu teşkil eden, “Aile rezaletlerinde neden ihtiyatlı ve makul davranmak zorundayız?” sorusuna cevap yazması kısmet değilmiş, çünkü tam bu sırada birisi yavaş yavaş Maşek’e yaklaşmış ve hafifçe omuzuna dokunmuştu.

Maşek başını çevirince arkasında babasını gördü. Yazısını saklamaya artık imkân kalmamıştı. Babası meyhaneden geliyordu. Çakırkeyif ve neşeliydi. Onda çok seyrek rastlanan şefkatli bir eda ile:

“Sevgili oğlum,” dedi. “Senin ne kadar çalıştığını işte şimdi gözümle görüyorum. Artık sen de bana benzemeye başladın! Böyle çalışmakta devam edersen, sen de benim gibi bütün derslerinden tam not almaya başlayacaksın! Bak, ne güzel de yazın varmış! Doğrusu şimdiye kadar hiç bunun farkında değildim. Niçin kurşun kalemle yazıyorsun? Yoksa yazdıkların müsvedde midir?”

Maşek’in babası oğlunu okşadı. Mutsuz çocuğun önündeki yazıları alarak, yine şefkatli bir eda ile:

“Doğrusu evladım, bugünkü çalışkanlığın pek hoşuma gitti. Sana yakında bir futbol topu alacağıma söz veriyorum,” dedi.

Maşek’in babası bunları söyledikten sonra, oğlunun önünden aldığı kâğıtlara göz gezdirmeye başladı. Okudukça hem ilgisi artıyor hem yüzünün anlamı değişiyordu. Maşek, geri geri gidecek, yavaş yavaş kapıya doğru yürüdü. Ama babası, bir kaplan çevikliğiyle oğlunun üzerine atılarak onu tam kapının ağzında kısırdı.

Burada, kapının ağzında, Maşek’in az önce ödevinde yazdığı olay geçti: “Babam çocuklarına karşı çok sert davranır. Biricik eğitim vasıtası sopadır.”

Eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun yüksek memuru, çocuğunun üzerinde, resmî günlerde taktığı, İmparatorluğun son yadigârı olan kılıcını kırdı.

Ertesi hafta, lise ikinci sınıf öğrencileri evde yaptıkları ödevleri Profesör Şvolba’ya verirken, Maşek de titreyen elleriyle kendi defterini uzattı. Defterin üzerindeki, “Çocuklar, ana babalarının fena davranışlarından ötürü büyük bir vicdan azabı duysalar bile onlara müteşekkir olmalıdırlar” başlığı yerine şöyle bir yazı yazılmıştı:

“Tezinizi ve çocuklara verdiğiniz ödevi, hakkınızda bir fikir edinmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığına gönderdim.”

Bu yazının altında, eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yüksek memurunun imzası, tarih ve 6272/126 gidiş numarası okunuyordu.

Kısa bir süre sonra Şvolba, Karpatlar’a atandı.

Dünya edebiyatına binlerce mizahi kısa hikâye ve edebiyat tarihinin unutulmaz kahramanlarından biri olan Şvayk'ı armağan etmiş bir alaycı yergiler ustasıdır Yaroslav Haşek. *Şvayk Karakolda* da bu muzip yazarın, bu "sempatik serseri"nin o ince alaycılığıyla kaleme aldığı pek çok kısa hikâyesini bir araya getiriyor.

Ünlü Çek yazarı Yaroslav Haşek'in hikâyelerinin hep bir mizah unsuru barındırmasının ve neredeyse hepsinin bizzat yazardan ve yazarın başından geçmiş şaşırtıcı ama gerçek olaylardan izler taşımasının yanı sıra, bir ortak özelliği daha vardır: Bu özellik, her bir hikâyenin daima gerek toplumsal gerekse politik bakımdan bir eleştiri, bir yergi içermesidir.

Haşek'in hicvetme konusunda âdeta birbiriyle yarışan eşsiz öykülerinden oluşan *Şvayk Karakolda*, Hasan Âli Ediz'in usta işi çevirisiyle Yordam Edebiyat'ta.

yordam
edebiyat

f YordamEdebiyat
t YordamEdebiyat
i YordamKitap

ISBN 978-605-172-540-6

